

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Vzdělávání dětí z dětského domova

Education of Children from Foster Care

Diplomová práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor:

Bc. Jana Krátká

Praha 2017

Poděkování

Děkuji především prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, věcné rady a připomínky.

Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří byli ochotní hovořit o nelehkých životních situacích, které překonali, či kterými stále prochází.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Vzdělávání dětí z dětského domova“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Jana Krátká

Anotace

Diplomová práce „Vzdělávání dětí z dětského domova“ se zabývá možnostmi vzdělávání dětí z dětského domova. Teoretická část pojednává v první kapitole o náhradní výchovné péči, zmiňuje zařízení, která ji zahrnují (dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav). Další část teoretické části tvoří legislativa a vzdělávání dětí v dětském domově, tato kapitola obsahuje všechny možné faktory, které mohou vzdělávání ovlivňovat (biologická rodina, osobnost vychovatele, motivace ke školní práci, hodnoty dětí). Poslední část teorie se zabývá programy, které podporují děti z dětského domova v jejich vzdělávání a přípravě na budoucí povolání.

Práce vychází z rozhovorů s dvaceti respondenty, jejichž analýza je základem praktické části diplomové práce. Výzkumnou metodou byl strukturovaný rozhovor, výsledky jsou zpracované kvalitativním způsobem. Zkoumanou skupinu tvoří deset žen a deset mužů.

Cílem diplomové práce je analýza vzdělávacího procesu dětí žijících v dětském domově a míra jeho úspěšnosti. Šlo o to zjistit, jakého nejvyššího vzdělání takoví jedinci dosahují, a jak se následně uplatňují na trhu práce. V neposlední řadě bylo jejím cílem zjistit i to, jak je ke studiu motivovalo jejich okolí a jakou hodnotu pro ně vzdělání mělo, respektive má v současné době.

Klíčová slova: vzdělávání, dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav, biologická rodina, osobnost vychovatele, motivace ke školní práci, hodnoty dětí, programy připravující na budoucí povolání

Annotation

The thesis "Education of Children from Foster Care" summarizes with possibilities of educating children from the foster care. The theoretical part addresses in the first chapter about alternative educational care, I mention that it includes (foster care, foster care and school, diagnostic institute and educational institute). Other part of the theoretical part consists of legislation and education of children from foster care, this chapter contains all the possible factors that can influence education (biological family, personality of educator, motivation for school work, the values of children). The last part deals with programs that support children from foster in the education and they preparing for a future career.

This work is based on interviews with twenty respondents, which forms the practical part of the thesis. The research method was a structured interview, the results are processed in a qualitative manner. Investigated group consists of ten women and ten men.

The purpose of this thesis is to analyze the educational process of children who living in a foster care and a measure of its success. It was about finding out what the highest education They reached and how then on the labor market. Finally, it aims to find out how motivated them to study their surroundings and what value had education for them, or currently has.

Key words: education, foster care, foster care and school, diagnostic institute, educational institute, biological family, the personality of educator, motivation for school work, the values of children, programs to prepare for future careers

Obsah

Obsah	6
1. Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	11
2. Náhradní výchovná péče.....	11
2. 1 Dětský domov	13
2. 2 Dětský domov se školou	15
2. 3 Diagnostický ústav	15
2. 4 Výchovný ústav	16
3. Legislativa.....	18
3. 1 Zákon č. 109/2002 Sb.	18
3. 2 Zákon č. 561/2004 Sb.	18
3. 3 Zákon č. 563/2004 Sb.	19
4. Vzdělávání dětí v dětském domově	20
4. 1 Biologická rodina.....	22
4. 2 Osobnost vychovatele	23
4. 3 Motivace ke školní práci.....	25
4. 4 Hodnoty dětí	26
4. 5 Školní úspěšnost	34
5. Programy podporující vzdělávání dětí z dětského domova	36
5. 1 Bohatý sirotek	36
5. 2 Spolu dětem	36
5. 3 Nadace The Kellner Family Foundation.....	37
5. 4 Nadání a dovednosti o.p.s.	37
PRAKTICKÁ ČÁST	38
6. Vlastní výzkum	38
6. 1 Cíl výzkumu.....	38
6. 2 Charakteristika zkoumaného vzorku	38
6. 3 Metoda výzkumu a metoda vyhodnocení dat	39
6. 4 Formulace výzkumných otázek	40
6. 5 Způsob provedení výzkumu.....	41
6. 6 Rozhovory s respondenty.....	41
6. 6. 1 Respondent č. 1 (žena – V.)	41
6. 6. 2 Respondent č. 2 (muž – H.)	45

6. 6. 3 Respondent č. 3 (žena – M.)	48
6. 6. 4 Respondent č. 4 (muž – D.)	51
6. 6. 5 Respondent č. 5 (žena – Z.)	55
6. 6. 6 Respondent č. 6 (muž – L.)	57
6. 6. 7 Respondent č. 7 (žena – K.)	61
6. 6. 8 Respondent č. 8 (muž – K.)	65
6. 6. 9 Respondent č. 9 (muž – E.)	68
6. 6. 10 Respondent č. 10 (muž – V.)	70
6. 6. 11 Respondent č. 11 (žena – T.)	74
6. 6. 12 Respondent č. 12 (muž – F.)	76
6. 6. 13 Respondent č. 13 (žena – G.)	79
6. 6. 14 Respondent č. 14 (muž – S.)	81
6. 6. 15 Respondent č. 15 (žena – A.)	84
6. 6. 16 Respondent č. 16 (muž – R.)	86
6. 6. 17 Respondent č. 17 (žena – B.)	88
6. 6. 18 Respondent č. 18 (žena – D.)	91
6. 6. 19 Respondent č. 19 (žena – P.)	94
6. 6. 20 Respondent č. 20 (muž – P.)	97
6. 7 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	100
6. 8 Zhodnocení výsledků z hlediska stanovených výzkumných otázek	107
6. 9 Diskuze	108
7. Závěr	111
Seznam použité literatury	114
Seznam příloh	122

1. Úvod

Téma „Vzdělávání dětí z dětského domova“ jsem si vybrala především proto, že se o téma zajímám a domnívám se, že této problematice není věnována dostatečná pozornost. Již v bakalářské práci jsem se věnovala tématu „Život po odchodu z dětského domova“, které svými poznatky práci diplomovou částečně doplňuje. Inspirací je pro mě má maminka, která v dětském domově pracuje již dvacet let, a díky tomu jsem s těmito dětmi v kontaktu již od dětství. Všichni probandi prošli ústavní výchovou. Většina z nich jsou mými bývalými spolužáky a přáteli, proto si myslím, že na mé otázky odpovídali pravdivě.

K tématu se snažím přistupovat komplexně, jak z pohledu vychovatele, tak i z pohledu samotného dítěte. Majoritní společnost má o dětech z dětského domova zkreslené představy, které přichází povětšinou z médií. Tato práce vychází především z vlastních zkušeností jedinců, kteří prošli ústavní výchovou.

Jak reálně probíhá vzdělávání dětí z dětského domova? Jaké mají možnosti a jakou pomoc jim dětský domov či jiné organizace nabízejí? To bylo hlavním cílem mé diplomové práce: zjistit, jak tato pomoc funguje a jakým způsobem ji následně jedinci dokážou využít.

Čerpala jsem z dostupných knižních zdrojů. Bohužel však doposud žádná publikace se nezabývá přímo vzděláváním dětí z dětského domova. Především jsem se zaměřila na periodika, která se o dětských domovech zmiňují ve větší míře, než zdroje knižní. V převážné většině se jedná o periodika slovenská, nikoli česká. Zároveň je nutné uvést, že se jedná o články, které nepochází z impaktovaných časopisů. V minulém režimu se konaly pravidelné konference, z nichž následně vycházely sborníky, které se problematice dětských domovů obecně věnovaly. Jedná se však o literaturu, která již není aktuální, a proto ji nelze využít. Došlo k výrazným změnám v péči o opuštěné či osiřelé děti, především v transformaci dětských domovů z internátního typu na domovy rodinného typu. Jedná se o změnu, která směřuje výrazně kupředu, vytváří se šance pro upevnění vztahu mezi sourozenci. Nutné je zmínit zahraniční literaturu, která se touto problematikou sice zabývá, avšak systém náhradní péče o dítě v České republice funguje zcela jinak. Z tohoto důvodu zmiňuji zahraniční literaturu pouze okrajově.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se dělí na čtyři kapitoly. V první kapitole teoretické části uvádím systém náhradní výchovné péče. Podkapitoly tvoří zařízení, která jsou součástí náhradní výchovné péče, a jsou to dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný

ústav. Všechna tato zařízení obecně popisují a uvádím, jak jsou v rámci nich děti vzdělávány. Zmiňuji především dětský domov, na který je tato práce primárně zaměřena.

Ve druhé kapitole se krátce věnuji legislativě, která je s tímto tématem neodmyslitelně spjata. Zmiňuji aktuální zákony České republiky, které hovoří o vzdělávání dětí, ochranné a ústavní výchově. Školský zákon o předškolním, školním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání je doplněn vyhláškou o vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami žáků, který se dětí žijících v dětském domově týká především. Důležitým zákonem pro práci je i zákon pedagogických pracovníků, zde je uveden vychovatel, který je pro dítě z dětského domova stěžejní postavou. Následně jej podrobně zmiňuji v následujících kapitolách.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na faktory, které mohou ovlivňovat průběh vzdělávání dítěte, typ vzdělávání a v neposlední řadě motivaci ke studiu. Podkapitoly tvoří biologická rodina, která ačkoli v převážné většině dotazovaných svého potomka nenavštěvuje, na rozhodnutí o budoucím povolání, se podílí. Dále osobnost vychovatele, která se domnívám v otázce vzdělávání a budoucího povolání, jedince ovlivňuje nejvíce, především kvůli intenzivnímu kontaktu s dítětem. Zmiňuji motivaci ke školní úspěšnosti a hodnoty dětí, protože se domnívám, že právě tyto okolnosti působí na dosažené vzdělání jedince.

V poslední kapitole teoretické části jsou uvedeny programy a nadace, které podporují vzdělávání dětí z dětského domova nejen finanční a materiální pomocí, ale i osobním kontaktem, který je pro dítě z dětského domova tolik důležitý. Velmi nadaným dětem umožňují studium na soukromých školách, které by si za běžných okolností nemohl dovolit dětský domov, natož biologická rodina, která se často ocitá ve finanční tíži. Tyto programy uvádím především proto, že se domnívám, že se obrovskou měrou podílí na zlepšování současné situace vzdělávání dětí z dětských domovů.

Stěžejní částí této diplomové práce je praktická část, jejímž obsahem jsou výzkumné otázky, rozhovory s respondenty, metodika, cíl práce. Praktická část se skládá z rozhovorů s dvaceti respondenty. Záměrně jsem vybírala respondenty různého věku a stupně dosaženého vzdělání, abych tak dosáhla širšího spektra poznatků. Vytvořila jsem případové studie, výsledky jsou zpracované kvalitativním způsobem.

Cílem mé diplomové práce je zjistit, jak jsou vzdělávány děti z dětského domova, na jakých školách, jakého dosahují nejvyššího vzdělání a jak je ovlivňuje jejich okolí. Zjišťuji, jak je jedinec hodnocen na základní škole a v dalším vzdělávání, a jak se následně se svým vzděláním uplatňuje na trhu práce.

Součástí mé diplomové práce jsou přepisy rozhovorů (přímá řeč) jednotlivých respondentů, které dle mého názoru práci oživují.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Náhradní výchovná péče

V první kapitole mé diplomové práce, bych se ráda zaměřila na zařízení, která poskytují dětem z dysfunkčních rodin nejen zázemí, ale děti také vzdělávají. Hlavním cílem náhradní výchovné péče je zabezpečit dítě, jehož rodina je dysfunkční. Jedná se o nedílnou součást systému péče o dítě. V případě zjištění, že se rodina stala dysfunkční, zasahuje stát, který dítěti poskytne nejvhodnější formu náhradní péče. Mezi subjekty náhradní výchovné péče patří dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Lze použít také souhrnný pojem pro tato zařízení, a to rezidenční zařízení. Jedná se o ústavní zařízení, která poskytují jedinci komplexní péči, to znamená, že působí na jedince i v jeho vzdělávání.

Náhradní péče je určena pro děti, které nemají rodiče či pro děti, o které se rodiče nechtějí nebo nemohou starat. První varianta, kdy se dítě stane sirotkem a je umístěno do náhradní péče, je v praxi spíše výjimečná. Ne proto, že by se děti nestávaly sirotky, ale proto, že v takovém případě ve fungující rodině, nastupují další členové rodiny. Péči přebírají prarodiče nebo sourozenci rodičů. (Matějček, Dytrych, 2002, s. 89-90)

Každý máme svůj domov, který nám slouží jako útočiště, jako místo, kde se můžeme ukrýt, svěřit se s problémy svým rodičům, náhradní výchovná péče je jakousi náhražkou. Je pokusem o vytvoření umělého domova, ve kterém je vše pod kontrolou. Každé takovéto zařízení má svůj řád, hierarchii. Je to svět, který je uzavřen pro okolní společnost. Každý příchod i odchod je kontrolován. Vstup klienta do zařízení může být na základě rozhodnutí oprávněné osoby či jedince samotného. Jedincovo soukromí je značně omezené. Můžeme říci, že každého jedince bez výjimky, ovlivní život v náhradní výchovné péči. Faktorem, který tuto skutečnost ovlivňuje, je především věk, ve kterém došlo k umístění a situace, která vedla biologickou rodinu k rozhodnutí vzdát se svého potomka, nebo byl z rodiny odňat na základě soudního rozhodnutí. (Muhlpachr, 2001, s. 33 – 35)

Důležité je také zmínit, že existují alternativy náhradní výchovné péče, a to jsou adopce a pěstounská péče. Bohužel však ve většině případů i této možnosti předchází pobyt v některém ze zařízení náhradní výchovné péče.

Pobyt v náhradní výchovné péči sebou nese také jistá rizika. Mezi ně bez pochyby patří deprivacní syndrom. V roce 1963 vznikl film Děti bez lásky, který se zaměřoval na

analýzu příčin deprivativního syndromu. Zpočátku byl film zakázán, ale následně vyvolal silnou diskuzi. (Goldberger, Matějček, 1963) Deprivace je „stav, kdy některá z objektivně významných potřeb není uspokojována v dostatečné míře, přiměřeným způsobem a po dostatečně dlouhou dobu“. (Vágnerová, 2014, s. 43) Matějček uvádí, že deprivace je stav psychiky, který vzniká následkem životních situací, kdy psychologické potřeby dítěte či dospělého nejsou uspokojeny v dostatečné míře. (Matějček, 2011, s. 26) Příkladem jsou děti z náhradní výchovné péče, ale i děti žijící v biologické rodině, kde však rodiče neplní funkce rodiny. Nic dítěti nemůže nahradit trvalý citový vztah. Následkem deprivativního syndromu je nestandardní vývoj dětské osobnosti, větší míra úzkostnosti. Samozřejmě lze s takovýmto dítětem pracovat a dosáhnout zlepšení. Čím dříve se však dítě do ústavní výchovy dostane a čím delší je čas pobytu, mohou být změny osobnosti trvalejší.

Dlouhodobý pobyt v ústavní výchově se promítá do budoucího života jedince, ovlivňuje jeho úspěšnost. Malé děti by měly pobýt v ústavu, co nejkratší dobu, především proto, že kolektiv ostatních dětí na ně působí nikoli pozitivně, ale rušivě. (Matějček, 2003, s. 37)

Dalším rizikem je přizpůsobení se životu v instituci, následná neschopnost bezproblémového přechodu do samostatného života. Jedinec je v ústavní péči kompletně zaopatřen, což se jeví jako problém, protože následně není schopen adaptace na samostatnost. Je prokázáno, že děti žijící v institucionální výchově mají v dospělosti častější problémy ve společenském uplatnění. (Šípošová, 2008, s. 30 – 31)

V takovýchto zařízeních, kde děti žijí v uzavřené skupině, často dochází k šikaně. Převážně ze strany těch nejagresivnějších chovanců, není však výjimkou, kdy k šikaně dochází ze strany vychovatele, který může zneužít svého postavení. Personál může využít své moci především k ponižování, ale i tělesným trestům. V okamžiku, kdy se objeví podezření, že k šikaně dochází, je důležité okamžitě reagovat. Ať už dochází k šikaně přímo v dětském domově či ve škole, kam dítě dochází, je nutné o této skutečnosti informovat příslušného ředitele. Je důležité oběť ochránit před dalším útokem agresora. Situaci je vhodné řešit individuálně, tedy oslovit agresora odděleně, nikoli před třídou či kmenovou skupinou. Takovýto rozhovor s agresorem by v něm měl vzbudit především empatii k oběti, cílem je seznámit agresora s trestem, který bude následovat při opakování činnosti. Sankce se určují především dle závažnosti činu, ke kterému došlo. Mezi nejvhodnější tresty patří: žádat náhradu za odcizený či poškozený předmět, snížení známky z chování, agresor tráví volný čas s pedagogem či vychovatelem, přeložení na jinou školu,

oznámení přestupku policii, vyloučení ze školy. Je však nutné s takovými tresty pracovat s uvážením, aby nedošlo k pomstě vůči oběti, aby tak takovéto opatření se nestalo spíše kontraproduktivní. Ve školním prostředí je důležitý rozhovor s biologickými rodiči, uvědomit je o nastalé situaci. V případě dětí z dětského domova je však tato možnost nereálná, řešení situace závisí pouze na vedení dětského domova. Je třeba celou věc důsledně rozebrat i se zbytkem třídy či skupiny, aby všichni zúčastnění věděli, jaké chování nebylo správné a jaký trest takového agresora může čekat. Agresor nemusí být pouze jeden. Převažují dokonce případy, kdy se šikany dopouští několik jedinců a zbytek skupiny je k situaci pasivní a neinformuje nikoho z vedení. Vlivem šikanování se u oběti může vyvinout psychická porucha. V takovéto situaci je nutné vyhledat klinického psychologa či psychiatra. Pokud se obětí šikany stane dítě z dětského domova, je důležité, aby vychovatel vyjádřil svou oporu a ujistil dítě, že je v bezpečí. (Říčan, 2009, s. 27 – 30)

Následující tabulka (Tabulka č. 1) uvádí jednotlivá zařízení náhradní výchovné péče a počty dětí v nich. Jedná se o stav ke dni 31. 10. 2010.

Tabulka č. 1

Název zařízení	Počet zařízení	Počet dětí
Diagnostický ústav	14	564
Dětský domov	150	4628
Dětský domov se školou	31	760
Výchovný ústav	33	1445
Celkem	228	7397

(Kubíčková, 2011, s. 60)

2. 1 Dětský domov

¹ „Dětský domov je výchovné zařízení pro ústavní výchovu dětí. Zajišťuje

výchovnou, hmotnou a sociální péči dětem, které nemohou být osvojeny nebo umístěny

¹ V rámci studia na Střední pedagogické škole Futurum, s.r.o., jsem navštívila Dětský domov Pyšely, Senohrabská 112, Pyšely, 251 67. V rámci bakalářského studia na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy jsem navštívila Dětský domov v Dolních Počernicích, Nár. Hrdinů 1, Praha 9, 190 12. V rámci magisterského studia jsem navštívila Dětský domov Klánovice, Smržovská 77, Praha 9, 190 14.

v jiné formě rodinné péče. Pečuje o děti zpravidla od 3 do 18 let, popř. do ukončení přípravy na povolání“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 149).

Dětský domov je zařízení, které je z pohledu veřejnosti nejznámějším poskytovatelem ústavní výchovy dětí. Do dětského domova jsou děti umisťovány na základě rozhodnutí soudu, rozhodnutí o předběžném opatření. Před umístěním dítěte do dětského domova je dítě vyšetřeno v diagnostickém ústavu. Existují však výjimky, kdy k této diagnostice nedochází a dítě je do dětského domova umístěno přímo. Jedná se o případy, kdy dítě je předškolního věku a nepředpokládají se větší potíže a dítě tudíž není vystavováno nadbytečnému stresu.

Do dětského domova jsou umisťovány děti od 3 do 18 let. Dochází však k výjimkám, kdy jsou do dětského domova umisťovány i děti nižšího věku než jsou 3 roky. Dochází k tomu především v případě, kdy se jedná o sourozeneckou skupinu. Cílem je nerozdělování sourozenců. To samé platí i o horní hranici odchodu z dětského domova. Pokud jedinec dosáhne zletilosti, neznamená to, že za každou cenu musí dětský domov ihned opustit. Dětský domov nabízí smlouvu o dobrovolném pobytu, díky které zde jedinec může setrvat i po dovršení 18 let. Podmínkou však je, že musí studovat. Dětský domov mu tak nabízí pobyt do doby, než ukončí přípravu na povolání, která může trvat až do 26 let. Smlouva o dobrovolném pobytu může být kdykoli ukončena, jak ze strany dětského domova, tak ze strany jedince. Příčinou zrušení smlouvy ze strany dětského domova může být porušení pravidel.

Snahou dětského domova je připravit vzdělaného, samostatného jedince, schopného vést plnohodnotný život. V současnosti existuje i mnoho organizací, které se zaměřují na přípravné kurzy, jenž podporují právě děti z dětských domovů v přípravě na odchod. Dětský domov jedinci při odchodu poskytne ubytování, zaměstnání a finanční pomoc.

V minulosti převažovaly dětské domovy internátního typu. Vyznačovaly se rozdělením dětí do skupin dle jejich věku a pohlaví. Vznikala zde skupinová společenství. V současnosti se setkáváme nejčastěji s dětskými domovy rodinného typu. Organizační jednotkou je rodinná skupina. Děti jsou rozděleny do 2 až 6 skupin, dochází k zachování sourozeneckých vazeb tím, že sourozenci jsou umístěni na jednu skupinu, bez ohledu na věk či pohlaví. Jedná se o společenství bytová. (Škoviera, 2007, s. 113-116)

Ke vzdělávání dětí z dětského domova dochází v běžných školách. K výběru škol dochází především dle schopností či zájmů dítěte.

2. 2 Dětský domov se školou

Jedná se o školské zařízení, které je primárně určené pro děti ve věku od 6 do 15 let. Do dětského domova se školou jsou umisťovány děti, které z nějakého důvodu nemohou být v běžném dětském domově. Důvodem mohou být diagnostikované psychické či výchovné problémy. Pro dětský domov se školou je specifické především to, že dítě je vzděláváno přímo v rámci tohoto zařízení. Mohou zde žít děti s nařízenou ústavní výchovou, děti s ochrannou výchovou či nezletilé matky. S dětskými domovy se školou se setkáváme méně, než s klasickými dětskými domovy.

2. 3 Diagnostický ústav

²Diagnostický ústav je zařízení, ve kterém dochází k psychologické a speciálně pedagogické diagnóze. Jedná se o školské zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy. Důvodem k pobytu jsou především výchovné či rodinné problémy (násilí rodičů vůči dětem, ale i opačně, drogová závislost). O umístění dítěte rozhoduje soud. Diagnostický ústav poskytuje výchovnou péči formou ambulantních a internátních služeb, dochází také k dobrovolnému pobytu. Velmi důležitá je spolupráce s biologickými rodinami. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 6 – 8 týdnů. Diagnostický ústav se specializuje buď na dívky, nebo chlapce, nikoli na obě pohlaví v jednom zařízení. Úkoly diagnostických ústavů jsou:

- Diagnostické – pedagogické a psychologické vyšetření zaměřené na výchovné a vzdělávací problémy.
- Vzdělávací – zjišťování úrovně dovedností, stanovení a realizace vzdělávacích potřeb.
- Terapeutické – psychologická činnost směřující k nápravě poruch v sociálních vztazích a chování dítěte.
- Výchovné a sociální – dle potřeby poskytuje zdravotní péči. Vztahují se k osobnosti dítěte a jeho sociální situaci.
- Organizační – umisťování dětí do zařízení, spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí při přípravě jeho návrhu na nařízení předběžného opatření.

Na komplexním vyšetření se podílejí psycholog, etoped, sociální pracovník, zdravotník i pedagogičtí pracovníci (vychovatelé, učitelé, odborní instruktoři). Každé dítě

² V rámci studia na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze jsem měla možnost navštívit Diagnostický ústav U Dobrého pastýře, Lublaňská 1724/33, Praha 2, Nové Město, 120 00.

má svůj osobní list, kam se zaznamenávají výsledky diagnostiky. Výsledky diagnostické práce jsou předmětem návrhů na výchovné postupy a na přemístění jednotlivých klientů. Závěry jsou diskutovány s klienty, rodinnými příslušníky a pracovníky Orgánu sociálně právní ochrany dítěte, následně jsou předloženy příslušnému soudu. Důležitou součástí, výstupem diagnostické práce, je individuální plán, „Plán rozvoje osobnosti“.

Klient při příchodu do zařízení nesmí být pod vlivem návykových látek, pokud se tak stane je odeslán na detoxikační jednotku.

K ukončení pobytu dochází na základě soudního rozhodnutí o zařazení do vhodných zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy, do rodin či náhradní péče. Novému zařízení je předána dokumentace.

Konkrétně Diagnostický ústav U Dobrého pastýře, Lublaňská 1724/33, Praha 2, Nové Město, 120 00 nabízí svým klientům možnost užívání bytů v pronájmu od Úřadu městské části Praha 2. Jedná se o 2 byty, které jsou určeny pro 12 klientů. Jsou zařízeny pro účely dlouhodobé péče. Klient při tomto pobytu musí být zaměstnaný, výdělek putuje na jeho účet. Finance z tohoto účtu získá při odchodu ze zařízení.

2. 4 Výchovný ústav

Výchovný ústav je zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. V České republice se vyskytují tři typy výchovných ústavů, které se zaměřují na děti, mládež a matky s dětmi. Do výchovných ústavů jsou umisťovány děti se závažnými problémy v chování. Žijí zde děti ve věku od 15 let. Může dojít také k výjimce, kdy je do zařízení umístěn mladší jedinec, kterého nelze umístit do jiného z výše uvedených zařízení. Cílem je náprava či alespoň zmírnění již vzniklých problémů v chování. V rámci pobytu ve výchovném ústavu jsou děti také vzdělávány, nejčastěji se jedná o výuku odpovídající povinné školní docházce či učňovským oborům. Výchovné ústavy nabízí také vzdělání na úrovni středního vzdělání s výučním listem. Nejčastěji se v nabídce objevují obory Cukrář, Provozní služby (práce ve zdravotnických a sociálních službách). (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 280)

V roce 2007 proběhl na Slovensku výzkum, který se zaměřil na komparaci výchovných stylů učitelů základní školy, speciální základní školy a výchovného ústavu. Na speciální základní škole byly zkoumány dvě skupiny žáků. První skupinu, která byla pod označením písmene A, tvořili žáci s lehkým mentálním postižením. Druhou skupinu s označením B tvořili žáci se středně těžkým mentálním postižením. Údaje byly získané

Flandersovou metodou. Jednalo se o analýzu vyučovací hodiny. Jednou z hypotéz výzkumu bylo, že učitelé převážně používají indirektivní přístup k žákům. Cílem bylo porovnat aktivitu žáků na vyučovacích hodinách v jednotlivých školách. Měřen byl index direktivity a index motivace. Výběrový soubor byl tvořen 16 vyučovacími hodinami, které byly zaznamenávány na magnetofon a následně byly zpracovány do záznamových archů (standardizované protokoly). Tyto vyučovací hodiny byly odučeny 16 učiteli v Prešovském a Košickém kraji. Celkovým výsledkem výzkumu je zjištění, že výchovný styl na všech typech škol byl tradičně – direktivní. Největší četnost direktivnosti se vyskytla u žáků z výchovného ústavu. Žáci základní školy a výchovného ústavu celkově prospěly kladně. Žáci byli aktivní, kdežto u žáků speciální základní školy převažovala pasivita. Pokud hodnotíme direktivnost, výchovný styl učitelů na základní škole a ve výchovném ústavu byl direktivní. Výchovný styl učitelů speciální základní školy vyučující žáky varianty B, byl středně direktivní a u varianty A indirektivní. Nejvíce direktivní byli učitelé ve výchovném ústavu. Nejvíce instruovali, moralizovali a poučovali, tím však omezovali děti v prostoru pro jejich vyjádření. Učitelé základní školy a výchovného ústavu prokázali působení pozitivní motivace na žáky. Motivace dosahovala hodnot pro humanistickou edukaci. Styl učitelů na speciální základní škole v obou variantách (A i B) byl hodnocen jako tradiční. (Žolnová a Mandzáková, 2007, s. 38 – 48)

3. Legislativa

V této kapitole se zaměřím na zákony, které se týkají nejen vzdělávání dětí obecně v České republice, ale i na zákony týkající se konkrétně dětí žijících v náhradní výchovné péči.

3. 1 Zákon č. 109/2002 Sb.

Pro toto téma důležitým zákonem je **zákon č. 109/2002 Sb.** Jedná se o zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péče ve školských zařízeních. Je zde ukotveno, že každé dítě má právo na výchovu i vzdělávání, a to bez ohledu na pohlaví, rasu či zdravotní stav. Cílem je zachovat vazby s původní rodinou ba dokonce zlepšit jejich vztah na úroveň schopnosti návratu do biologické rodiny. Mezi zařízení, která jsou v tomto zákoně ustanovena, patří všechna výše zmíněná, tedy dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav.

Ke vzdělávání dětí dochází v případě diagnostického ústavu, dětského domova se školou a výchovného ústavu přímo v zařízení. Ke vzdělávání dochází za pomoci pedagogických pracovníků, kteří děti vzdělávají v souladu se stanoveným zákonem a předpisy. Součástí zákona jsou také práva ale zároveň i povinnosti dětí. (Řízení ve školství, 2012)

3. 2 Zákon č. 561/2004 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Jedná se o školský zákon, který upravuje podmínky, za kterých ke vzdělávání dochází. Opět se zde zdůrazňuje, že vzdělávání je v České republice přístupné pro všechny bez rozdílu. Podle zákona je sociálním znevýhodněním rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, nařízená ústavní či ochranná výchova, ohrožení sociálně patologickými jevy, ale také postavení azylanta v řízení o udělení azylu. V dětských domovech žijí děti, které tato kritéria splňují. Zákon ustanovuje, že vzdělání na úrovni základního a středoškolského vzdělání je bezplatné a jsou zohledňovány potřeby žáků, které upravuje vyhláška **73/2005 Sb.** o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálně vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Žáci se speciálně vzdělávacími potřebami mají nárok na speciální pomůcky a asistenta pedagoga. Preferuje se nízký počet žáků ve třídě. (Školství, 2009, s. 9 – 228)

3. 3 Zákon č. 563/2004 Sb.

Zákon č. **563/2004 Sb.** je zákon o pedagogických pracovnících. V tomto zákoně je uveden i vychovatel, který by měl být odborně vzdělán v oboru vychovatelství či sociální pedagogiky. (Školství, 2009, s. 359 – 364)

4. Vzdělávání dětí v dětském domově

Stejně jako děti z biologických rodin jsou vychovávány svými rodiči, tak jsou děti z dětského domova vychovávány pracovníky dětského domova. Vzdělávání se v dětském domově věnuje pozornost od počátku umístění dítěte do zařízení. Důležitým faktorem jsou dosavadní znalosti jedince. Mnohdy děti do dětského domova přichází bez jakýchkoli hygienických návyků, natož se zájmem o učivo a vzdělávání obecně. Závisí nejen na tom, v jakém věku dítě do dětského domova přichází, ale také jaké má genetické predispozice ke vzdělávání. Mnohdy děti do dětského domova přichází právě proto, že neplnily povinnou školní docházku, jejich rodiče je do školy neposílali, protože vzdělávání nepřisuzovali patřičnou důležitost. Jak tedy vzdělávat dítě, které do náhradní péče přichází s touto informací získanou od biologických rodičů, kteří ačkoli se svých dětí zřekli, jsou pro ně stále těmi, koho milují? A proto je úkol vychovatele těžký. Dostatečně vysvětlit a zdůvodnit, proč je tolik důležité do školy nejen chodit, ale navštěvovat ji s radostí a zájmem se něco nového naučit. Domnívám se, že tato schopnost je především darem a ne každý vychovatel dokáže dítě takto motivovat.

Děti, které jsou žáky základní školy, většinou docházejí na základní školu, která je v místě sídla dětského domova. To znamená, že koncentrace dětí z dětských domovů v republice není rovnoměrná. V jaké podobě dochází ke spolupráci dětských domovů a základních škol? Děti žijící v dětském domově se vyznačují mnohdy problémovým chováním. Důvodem může být snaha upoutat na sebe pozornost, která jedinci v rodině chyběla anebo nedostatek žádoucích sociálních návyků. Dochází tím však k narušování výuky a tím i k zvýšeným nárokům na učitele. Důležité tedy je, aby učitel ke každému dítěti přistupoval zcela individuálně, o to více, pokud se jedná o dítě vyrůstající v náhradní výchovné péči. Učitel může výrazně přispět svým přístupem ke kladnému vztahu žáka k učivu. Ke spolupráci dětských domovů a škol dochází především v rámci pravidelných setkání, kterým říkáme třídní schůzky, kam dochází nejen rodiče, ale i vychovatelé z dětských domovů. Pravidelný kontakt mezi učitelem a vychovatelem je důležitý. Jen tak lze dosáhnout plné informovanosti o dítěti. Je třeba umět dítě pochválit, a to i za maličkosti. Schopnost ocenit dítě může vést ke zlepšení jeho postoje k přípravě na vyučování a následnému zlepšení jeho prospěchu. (Komárková, 2009, s. 6 – 7)

Děti z dětského domova mohou být také vzdělávány ve speciálních školách. Důvodem může být nižší intelekt. V takových případech děti o vzdělávání nejeví vůbec žádný zájem, a proto je mnohem těžší je motivovat. Na školách speciálních jsou často

vzdělávány děti nejen z dětských domovů, ale i sociálně slabých rodin. Pokud jsou rodiče v tíživé životní situaci, jejich příjmy jsou nízké a nestálé, jejich prioritou rozhodně není vzdělávání dětí. Jak se liší vzdělatelnost dětí z dětského domova od dětí žijících sice v biologické rodině, ale s nízkým sociálním statutem? Takoví rodiče nejeví zájem o dítě, nedochází na třídní schůzky, vyhýbají se kontaktu s učitelem. Škola zde má funkci nejen vzdělávací, ale i výchovnou. Mnozí rodiče si však neuvědomují, že školy nedisponují takovými prostředky, aby se mohly dětem věnovat na takovéto úrovni. Rozdíly se objevují například v nákupu školních pomůcek. Děti z dětského domova sice postrádají mateřskou lásku, ale k materiální újmě nedochází. To však neplatí o rodinách sociálně slabých. Zde možná děti mohou mít pocit lásky od svých rodičů, avšak dostatečná připravenost do školy pokulhává. Tito rodiče spíše investují finance do alkoholu a cigaret, než do vybavení určené pro školní účely. Tentýž rozdíl se objevuje, pokud hovoříme o školní přípravě. Děti z dětského domova mají povinnost po příchodu ze školy se věnovat školní přípravě a zpracování domácích úkolů. Tato povinnost v rodinách sociálně slabých není. Rodiče na děti neapelují, aby se na další vyučovací den připravovaly. To znamená, že děti, které žijí v dětském domově, mají oproti dětem ze sociálně slabých rodin více příležitostí a možností ke vzdělávání. Zde se však nabízí otázka, zda všichni této příležitosti využijí ve svůj prospěch. Jsou zvyklí na pomoc dětského domova, proč se tedy i nadále nespolehat na pomoc ze strany státu? Naopak děti žijící v sociálně slabém prostředí jsou učeny již v dětství samostatnosti. Mnohdy mají i povinnost zaopatřit mladší sourozence. Všeobecně je známo, že prostředí, které na jedince působí, ovlivňuje rozvoj jeho rozumových schopností. V tomto případě se samozřejmě jedná o působení negativní. (Sekera, 2004, s. 13 -18)

Je vůbec reálně možné, aby dítě žijící v dětském domově získalo vysokoškolský titul? Dítě žijící v biologické rodině má čtyřicetkrát vyšší pravděpodobnost dosáhnout vysokoškolského vzdělání, než dítě, které prošlo náhradní výchovnou péčí. Tím důvodem jsou nepříznivé podmínky pro start do života, ale i nepříznivé genetické dispozice, které získává od svých biologických rodičů. Statistická ročenka z roku 2016 uvádí, že v dětském domově v České republice žilo toho roku 4 260 dětí. (Český statistický úřad, 2016)

Na vysoké škole z počtu 4 260 dětí žijících v dětském domově, studovalo pouze 171 jedinců. Tento počet je velmi nízký, ale co je důvodem? Vývoj dítěte i jeho vzdělání může podpořit přístup dětského domova, který ovlivňuje rozhodnutí jedince o budoucím

povolání. Dětský domov dokáže jedince nejen motivovat, ale důkladně připravit na vzdělávání. (Těthalová, 2011, s. 10 – 12)

4. 1 Biologická rodina

“Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.” (Vágnerová, 2004, s. 589).

Život v biologické rodině je pro většinu dětí samozřejmostí. Mnohdy si ani neuvědomujeme, jaké situace a příčiny mohou vést k umístění dítěte do náhradní péče. Nejčastějšími příčinami, jak vyplynulo z výzkumu mé bakalářské práce, je alkoholismus a užívání návykových látek, případně i trestná činnost na straně rodičů. Může se samozřejmě jednat o celkový nezáměr a zanedbávání dítěte. V takovýchto případech jsou děti z rodiny odebrány. Na stejnou otázku se zaměřil i výzkum v roce 1985, který celkem u počtu 300 dětí zjišťoval příčiny umístění do ústavní výchovy. Celkem 27 % pocházelo z rozvrácených rodin, u celkově 31 % dětí byl důvodem alkoholismus jednoho či obou rodičů, 22 % rodičů bylo nezaměstnaných a 31 % dětí bylo polosirotky či sirotky. (Chovanec, 1985, s. 37 – 52)

V momentě, kdy se rodiče svým dětem dostatečně nevěnují, dochází k výchovnému zanedbání. Takovéto dítě nemá možnost získávat potřebné zkušenosti a přebírat pozitivní vzorce chování. Pro dítě žijící v biologické rodině je zcela automatické pravidelně navštěvovat školu, věnovat se zájmovým kroužkům a navazovat přátelské vztahy, což vede celkově ke studijním úspěchům jedince a schopnosti navázat v budoucnu partnerský vztah. Děti, které nejsou rodiči adekvátně vychovávány, mívají problémy nejen se zvládnutím výuky, ale i s autoritou, jako je učitel. I proto v praktické části pokládám otázku, která je zaměřena na chování učitelů k dětem z dětských domovů. Potíže nastávají i v kontaktu s vrstevníky. Děti do dětského domova přichází často se znalostmi a zkušenostmi, které neodpovídají jejich věku. Jsou zanedbané po fyzické i psychické stránce. Nemají vymezený prostor pro školní přípravu, ze strany rodičů nejsou motivovány ke studiu. (Fontana, 2010, s. 35-38)

Důležité je zmínit spolupráci dětského domova s biologickou rodinou. Za spolupracující rodinu lze označit rodiče, kteří své dítě navštěvují minimálně v měsíčních

intervalech. Převažují však rodiče, kteří své děti nejen nekontaktují, ale ani nenavštěvují. Pokud ke kontaktu dochází, nejčastěji je to s matkou, výjimečně se stává, že by dítě bylo ve stejnoměrném kontaktu s oběma rodiči. Časté bývají kontakty s prarodiči, kteří se snaží o zachování vazby na rodinu. Nejčastěji k těmto kontaktům dochází o víkendech, svátcích, ale samozřejmě i o prázdninách dítěte. Není možné rodiči umožnit kontakt s dítětem v době, kterou si určí sám. Dítě v době prázdnin může svou rodinu navštívit, je zde však riziko narušení již dosažených výsledků. O kontakt s rodinou se snaží především kmenový vychovatel dítěte. Častým zdůvodněním ze strany rodičů, proč k návštěvám nedochází, je finanční situace. Bylo by do budoucna vhodné rozšířit řady pracovníků dětského domova o pozici rodinného terapeuta, který by se zaměřil na prohlubování vztahů s původní rodinou. Ačkoli to není časté, stává se, že se dítě vrací zpět z náhradní výchovné péče do své biologické rodiny. Problémem však je, že zrušení ústavní výchovy trvá několik měsíců, i přesto, že již jsou odstraněny problémy, kvůli kterým k ní došlo. I to neblaze ovlivňuje psychický stav dítěte. (Hrdličková, 1994, s. 11 – 13)

Ať už se rodiče o dítě starají dobře či špatně, žádné dítě neovlivní, do které z těchto variant se narodí. Je až s podivem, že děti, o něž se rodiče nechtěli postarat, a došlo k umístění do náhradní výchovné péče, stále si přejí návratu do biologické rodiny.

U každého dítěte, které není v kontaktu s biologickou rodinou, nastane období, kdy po něm začne toužit. Ačkoli dítě ví, že o něj rodiče nejevili zájem, mnohdy se v pubertálním věku s biologickou rodinou pokouší spojit. Pokud se vychovateli nepodaří zprostředkovat setkání s nikým z rodiny, je vhodné oslovit například personál kojeneckého ústavu či sociální pracovníci, která dokumentaci a příběh dítěte podrobně zná. Je důležité, aby dítěti bylo vysvětleno, že za umístění do náhradní výchovné péče, nenese žádnou vinu. Dítě by se v přiměřeném věku mělo dozvědět, za jakých okolností k umístění došlo a popřípadě také, co k tomu biologické rodiče vedlo, pokud ovšem tyto informace jsou známy. Pokud dítě bylo v rodině zanedbáváno či dokonce sexuálně zneužíváno, je otázkou, zda takovéto vztahy s rodiči i nadále podporovat a vést dítě k udržování kontaktu s nimi. (Archerová, 2001, s. 96 – 102)

4. 2 Osobnost vychovatele

Škoviera (2007) uvádí, že vychovatel „*je připraven na budování jedinečné vazby (attachmentu) s dítětem, ale i na dodávání sil, když se dítě začíná odpoutávat a „osvobozovat“*. Vychovatel ví, jak se dítě v mnoha specifických situacích skutečně chová,

odborník „zvenku“ tuto možnost nemá. Vychovatel se nestává jedním z rivalů v boji o přízeň dítěte nebo o autoritu, „nebojuje“ s jinými odborníky o pozici.“ (Škoviera, 2007, s. 108)

Na jedince vychovávaného v instituci nejvíce působí osobnost vychovatele v dětském domově. Vychovatel samozřejmě není jedinou osobou zaměstnanou v dětském domově, avšak si trůfám říci, že je člověkem, který děti nejvíce ovlivňuje. Tráví s dětmi nejvíce času a zároveň jeho hlavním úkolem je „nahradit“ chybějící rodinu. Uvozovky jsem použila proto, že si myslím, že nikdo a nic nedokáže biologickou rodinu nahradit ve svém celku. Dětský domov je tu především proto, aby mírnil negativní dopady umístění do náhradní péče a jedinci poskytl určitou podporu a především materiální pomoc. Vychovatel je tím, kdo primárně působí na osobnost dítěte a má možnost jej vést a motivovat ke vzdělávání a snaze o kvalitní budoucí život. Zda dítě tuto šanci přijme, však závisí pouze na něm.

Lze uvést pojem angažovaný pracovník. Je to člověk, který pracuje v pomáhajících profesích. Pracovník, jehož hlavní dovedností je empatie, ohleduplnost, mnohdy i obětování se pro klienty. I takto může být chápán vychovatel pracující v dětském domově. V dnešní době se již setkáváme v praxi s dětskými domovy rodinného typu, které by se měly přiblížit co nejvíce modelu fungování v běžné rodině. V jedné skupině bývají umístěny děti, které jsou spojeny příbuzenskými svazky, nejčastěji se jedná o sourozence. To však znamená pro vychovatele také nutnost udržovat mezi sourozenci pouto a prohlubovat jejich vztahy, pokud se tak již nestalo v biologické rodině. S rodinnými skupinami přichází také nový režim směn vychovatelů, kteří povětšinou s dětmi tráví nepřetržitě i celý týden. To samozřejmě přináší větší nároky na vychovatelův osobní život. Vychovatelé se v dětském domově často mění, proto je téměř nemožné k některému z nich navázat tak důležitý citový vztah. (Kopřiva, 1997, s. 17 - 20)

“Velice důležitým rysem osobnosti vychovatele je autorita. Je to ona přirozená převaha osobnosti vyspělejší a zralejší nad osobností teprve se tvořící – převaha, kterou dítě uznává a přijímá jako určitou oporu.,” (Matějček 1994, s. 44).

Práce vychovatele v dětském domově je náročná především psychicky. Do dětského domova jsou převážně umisťovány děti citově i podnětově zanedbané, bez hygienických návyků, bez sociálních návyků, mnohdy i agresivní. Autorita je jednou z dalších nezbytných vlastností důležitou pro vykonávání tohoto povolání. Vychovatel by

měl být pro děti vzorem, který rodiče nemohli či nechtěli poskytnout. Vychovatelé, jakožto pedagogičtí pracovníci nejsou dostatečně finančně ohodnoceni, zároveň se zvyšuje počet dětí s poruchami chování, dětí romského etnika, nezámem biologické rodiny. To vše může u vychovatele vést k syndromu vyhoření. Vhodné je vychovatele podporovat supervizí a psychoterapeutickým výcvikem, neméně důležité je další vzdělávání v oblasti speciální pedagogiky a psychopatologie. (Pasternáková, Romanovská, 2008, s. 32 – 39)

Každá maličkost, kterou dítě obdrží od kohokoli ze své biologické rodiny, je pro něj vzácností. Je proto vhodné dítěti vytvořit knihu života, která bude jakýmsi životopisem dítěte. Kniha může obsahovat kopii rodného listu, dopisy od rodiny či přátel, získané diplomy a vysvědčení. Kniha může obsahovat také měsíční individuální plán, který každému dítěti vytváří jeho kmenový vychovatel. Je to plán činností a pokroků, kterých by mělo dítě za daný měsíc dosáhnout. Tento plán je ukazatelem pokroků dítěte v ústavní výchově. (Fedorová, 2006, s. 23 – 26)

4. 3 Motivace ke školní práci

„Pro rodiče je škola často velmi důležitá. Vždyť na závěrečném vysvědčení nakonec většinou závisí další studijní a pracovní příležitosti jejich potomka. Někteří rodiče proto na své děti vyvíjí silný tlak, aby byly ve škole maximálně úspěšné. Samozřejmě s těmi nejlepšími úmysly – „aby si nepokazily budoucnost a později nevyčítaly: Proč jste mě tenkrát víc nehonili?“ (Helms, 1996, s. 21)

Motivace je nedílnou součástí podpory ve vzdělávání dětí. To platí i pro děti, které nežijí v biologické rodině. Pro motivaci dítěte jsou důležité zkušenosti, které dítěti věnujeme, nepoužívání trestů, zákazů a důvěra. Dítě by si samo mělo rozhodovat, v jakou denní dobu, jakým způsobem je bude zpracovávat a zda potřebuje pomoc při zpracování domácích úkolů.

Pokud dítě nevypracovává domácí úkoly, má pro to nějaký důvod. V momentě, kdy je dítě násilím nuceno, problém se neodstraní. Rodič, v tomto případě i vychovatel, by měl být nápomocen především v situaci, kdy dítě požádá, ocitne se v situaci, kdy učivo nezvládá, dále v případě, kdy má čas a především zájem se dítěti věnovat. Jistou pomocí pro dítě může být i to, že se nám svěřít, čemu nerozumí, jaká práce jej čeká a co je pro něj nejobtížnější. Je důležité průběžně chválit, nejprve za zvládnutí jednotlivých kroků a v závěru za celek.

Vychovatel by měl k dítěti vždy přistupovat s klidem, nikdy se zvýšeným tónem hlasu. S dítětem je nutné hovořit zdvořile a pomoci mu zbavit se stresu, se kterým mnohdy přichází z biologické rodiny. (Helms, 1996, s. 43 – 62)

Odměny by se měly používat především jako podnět k lepším výkonům. Dítě odměňujeme na základě individuálních pokroků, nikoli známek. Naopak co vhodné není, srovnávat děti mezi sebou. Každé do dětského domova přichází s jinými dovednostmi a znalostmi. Důležité je, aby byl odměněn vlastní výkon, nikoli rozdíl ve výkonu v porovnání s ostatními dětmi. (Helms, 1996, s. 74 – 76)

4. 4 Hodnoty dětí

„Proč vštěpovat našim dětem základní morální hodnoty? Protože na tom závisí jejich štěstí“ (Eyre L. a Eyre R., 2000, s. 9).

Největší vliv na dítě má to, co se dítě naučí doma – v biologické rodině, nikoli ve škole, ani v žádné jiné instituci. Je to především díky tomu, že rodiče mají s dětmi nejhlubší vztah. Učitelé přispívají k upevnování hodnot. Rodiče ani nemusí vynakládat žádnou snahu a dítě vědomě či nevědomě hodnoty především v předškolním věku přebírá. Až v dospělosti si jedinec utváří vlastní hodnotový systém, ten se však většinou příliš neliší od rodičovského. Děti se však těm správným hodnotám mohou učit v každém věku. Zásadní je především to, co děti u svých rodičů vidí, následně chování opakují. Není stěžejní děti upozorňovat na to, co dělají špatně, ale chválit za to, co dělají správně. (Eyre L. a Eyre R., 2000, s. 8 – 18)

Mají děti vyrůstající bez rodičů nějaké hodnoty? Hodnotový systém člověka se v průběhu života mění. Jak se odlišují hodnoty dětí žijících v biologických rodinách od hodnot dětí žijících v dětském domově? V roce 1992 a 2013 na toto téma proběhl výzkum. V této kapitole uvedu a porovnáám jejich výsledky.

V roce 1992 (Šimíčková - Čížková, Nováková, 1992, s. 36 – 40) byly sledovány děti mladšího školního věku. Byla použita metoda projektivní techniky. Jednalo se o otázku: „Co bys chtěl mít ve svém domečku?“ Metoda je založena na práci s obrazovým materiálem, která se skládá ze dvou částí. V první části dětem ukázaly čtyři domečky a jejich úkolem bylo, vybrat si jeden, ve kterém by chtěly žít. Ve výběru byly následující domečky:

- 1) V domečku je rodina s jedním dítětem. Matka telefonuje, otec sedí v křesle. Tento byt je moderně zařízen.
- 2) V domečku je rodina se dvěma dětmi. Matka je v kuchyni, myje nádobí a otec v obývacím pokoji sleduje televizi.
- 3) V domečku je rodina se třemi dětmi. Chlapec, který matce podává nákup, druhý chlapec je nemocný a leží v posteli. Třetím dítětem je dívka, která je s otcem v obývacím pokoji.
- 4) V domečku je rodina se sedmi dětmi a babičkou. Všichni jsou v jedné místnosti skromně zařízené, ale společně se baví.

Druhá část výzkumu byla zaměřena na sestavování si vlastního domečku. Dítě dostalo celkem 34 kartiček s 24 obrázky, na kterých byly zobrazeny předměty a 10 obrázků s osobami. Úkolem dítěte bylo si vybrat nejžádanější předměty a osoby a ty vylepit na připravený papír.

Tento výzkum byl proveden u 50 dětí, 25 dětí z dětského domova a 25 dětí z biologické rodiny. Děti byly ve věku od 6 do 10 let.

V první části výzkumu se neobjevily výrazné rozdíly ve výběru domečku dítětem. Děti z biologických rodin nejčastěji volily obrázek č. 3., rodinu se třemi dětmi. Děti z dětského domova nejčastěji volily obrázek č. 4., rodinu se sedmi dětmi a babičkou.

V druhé části, kdy si děti měly samy sestavit domeček a určit, co by v něm chtěly, děti z biologických rodin nejčastěji uvedly maminku, a to 22, 7 % dětí. Na druhém místě uvedly tatínka, což odpovídalo 21, 5 %. Na třetím místě se umístila babička, jednalo se o 12, 6 %. U dětí z dětského domova se o první místo dělí maminka s babičkou, u obou je to 17, 3 %. Na druhém místě je dívka (13, 4 %), na třetím místě chlapec (11, 5 %). Tatínek získal pouze 9, 6 %. Děti z biologických rodin volily především členy rodiny, ke kterým vzhlíží a mají k nim vztah. U dětí z dětského domova se tyto očividné preference nevyskytly.

Mezi nejčastější předměty, které si děti vybíraly do domečku, byly ty, které jim v biologické rodině chyběly. Roli zde hrál také fakt, v jakém věku došlo k umístění dítěte do dětského domova. Děti, které byly umístěny do dětského domova v útlém věku, projevila se u nich větší vazba na věci. Volily do svého domečku častěji věci, než osoby. Děti, které byly do ústavní výchovy umístěny v pozdějším věku, volily do domečku osoby, nikoli věci.

Stěžejním výsledkem výzkumu je, že absence pozitivních citových vztahů vede k tomu, že hodnotová orientace je významně užší oproti jedinci žijícímu v rodině. I to může vést k problémovému navazování vztahů s lidmi a asociálnímu chování. (Šimíčková - Čížková, Nováková, 1992, s. 36 – 40)

Podobný výzkum se odehrál v roce 2013 (Škoviera, Nosková, 2013, s. 63 – 70), taktéž se zaměřil na porovnání hodnot dětí vyrůstajících v biologických rodinách a hodnot dětí, žijících v dětském domově. Předchozí výzkum se liší od tohoto věkovou skupinou, na kterou se zaměřil. Výzkumný vzorek tvořilo celkem 109 dětí ve věku 15 až 19 let (48 chlapců a 61 dívek). Celkem 69 dětí žilo v biologických rodinách a 40 v dětském domově. Jednalo se o studenty gymnázia, hotelové školy, střední odborné školy a odborného učiliště. Děti vyplnily dotazník, který byl předem označen jako anonymní. Dotazník obsahoval 15 hodnotových položek, mezi které patřily následující: zdraví, rodina, sex, přátelství, víra, zábava, láska, pomoc druhým, moc, cestování, dobré pracovní uplatnění, peníze, seberealizace, sport, samostatné bydlení. Každé dítě mělo za úkol seřadit tyto následující hodnoty od nejdůležitější až po nejméně důležitou.

Dotazníky děti z biologických rodin vyplňovaly přímo ve škole a děti z dětského domova na skupině dětského domova. Nejvyšší hodnota, kterou jedinec uvedl, získala 1 bod a nejnižší 15 bodů.

Jako zajímavost výzkumu je uvedena skutečnost, že ani jeden z respondentů, který žil v dětském domově, nebyl žákem střední odborné školy, ani školy hotelové. Naopak ani jeden z žáků žijící v biologické rodině, nebyl studentem středního odborného učiliště.

Výsledky uvádím v následující tabulce (Tabulka č. 2), kde jsou dle pořadí znázorněny hodnoty dětí z dětského domova, dětí studujících na gymnáziu a hotelové škole. Hodnoty jsou seřazeny od 1 – 15, přičemž 1 znamená nejvyšší hodnota, 15 nejnižší hodnota.

Tabulka č. 2

Hodnoty	Dětský domov	Gymnázium	Hotelová škola
Zdraví	1.	2.	2.
Rodina	2.	1.	1.
Přátelství	3.	3.	3.
Láska	4.	4.	4.
Zábava	7.	5.	7.
Peníze	5.	6.	9.
Pomoc druhým	9.	7.	6.
Dobré pracovní uplatnění	6.	9.	11.
Sex	11.	8.	5.
Seberealizace	12.	10.	8.
Samostatné bydlení	8.	15.	13.
Sport	13.	12.	10.
Víra	10.	11.	14.
Cestování	14.	13.	12.
Moc	15.	14.	15.

Zásadní je, že zdraví je pro děti z dětského domova nejvyšší hodnotou a pro děti z biologické rodiny druhou nejvyšší hodnotou. Rodina je pro děti z dětského domova až na druhém místě, důvodem může samozřejmě být, že vztah dětí k rodině je ambivalentnější oproti dětem z biologických rodin. V další položce, přátelství jsou výsledky totožné, avšak děti z dětského domova jsou jasně vztahově méně stabilní. Další hodnoty jsou ve srovnání podobné. Rozdíl je u položky peněz, které přisuzují děti z dětského domova vyšší hodnotu. Pro děti z dětského domova oproti dětem z biologických rodin, je důležitější samostatné bydlení. Zde je důvod jasný, děti z dětského domova nemají domov, kam by se mohli vrátit a pokud ano, nejedná se o takový standard, na který jsou v dětském domově zvyklí. (Škoviera, Nosková, 2013, s. 63 – 70)

Výsledky toho výzkumu jsem porovnávala s výsledky výzkumu provedeného v roce 2011. Bylo osloveno celkem 46 dětí z 6 dětských domovů, které právě končili 9. ročník

základní školy. Jednalo se o dětské domovy rodinného typu. Z tohoto počtu 34 dětí bylo 22 dětí žáky základní školy a 12 dětí žáky speciální školy.

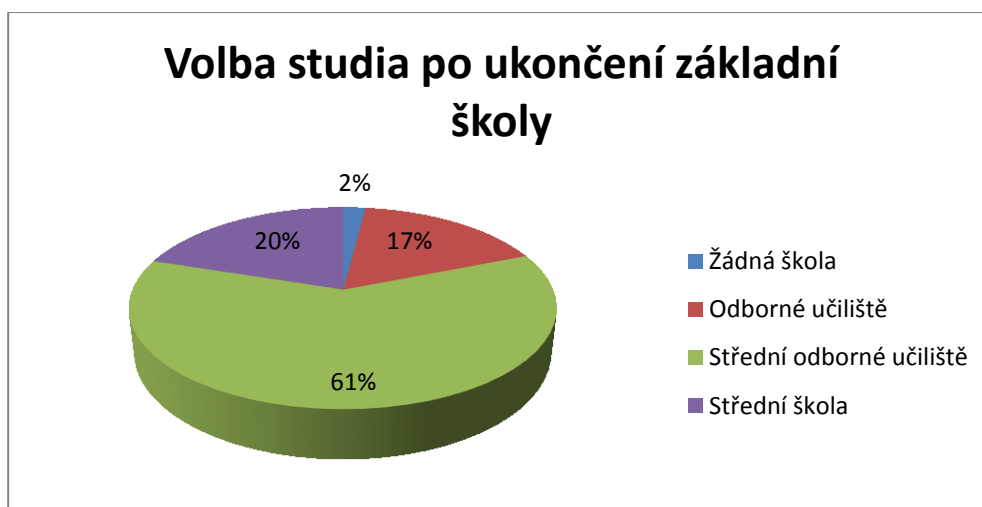
První otázkou pro děti bylo, co považují za životní priority. Na výběr měly z následujících možností: peníze, vzdělání, práce, rodina, zdraví, láska, přátelství, zábava. Nejčastější odpovědí byla rodina a zdraví. Variantu rodina volilo 15 dětí, zdraví taktéž 15 dětí. Peníze si jako prioritu vybraly pouze dvě děti, práci žádné z dětí. Láska byla prioritou pro 3 děti, přátelství pro jedno dítě, zábavu ne zvolilo žádné z dětí. Vzdělání se stalo hodnotou pro tři děti. Hodnoty jsem znázornila do grafu. (Graf č. 1)

Graf č. 1 (uvedeno v četnosti odpovědí)

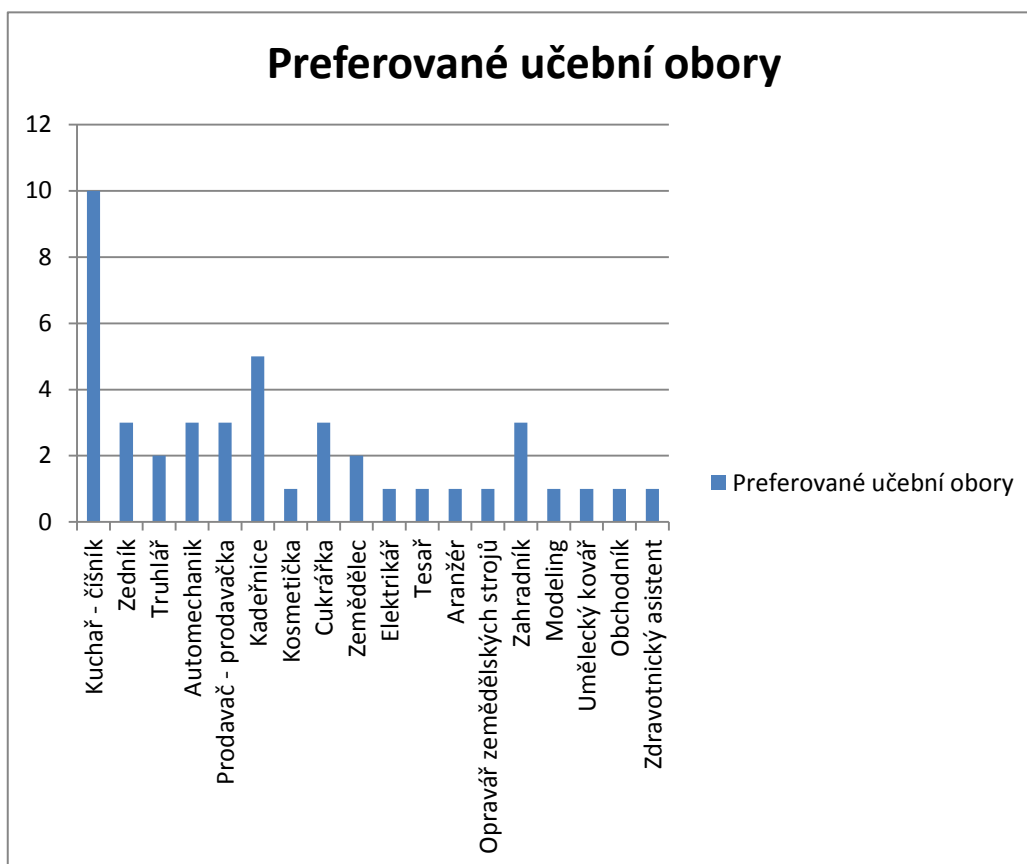
Další otázka se zaměřovala na to, jak děti vidí svou budoucnost, v jakém studiu chtějí pokračovat po ukončení povinné docházky. Žáci si opět mohli vybrat mezi možnostmi, které byly následující: odborné učiliště (vyučení bez maturity), střední odborné učiliště (vyučení bez maturity, ale s možností pokračovat v nástavbovém studiu), střední škola (zakončené maturitou). Jednou z možností bylo také zamítnutí jakéhokoli dalšího pokračování ve studiu. Výsledky jsou následující. Na žádnou školu nemělo v plánu jít 2 % žáků, na odborné učiliště se chystalo 17 % žáků, na střední odborné učiliště nejvíce, a to 61 % zkoumaných. O nástup na střední školu mělo zájem 20 % z dotazovaných dětí. Výsledky uvádím v následujícím grafu. (Graf č. 2)

Graf č. 2 (uvedeno v %)

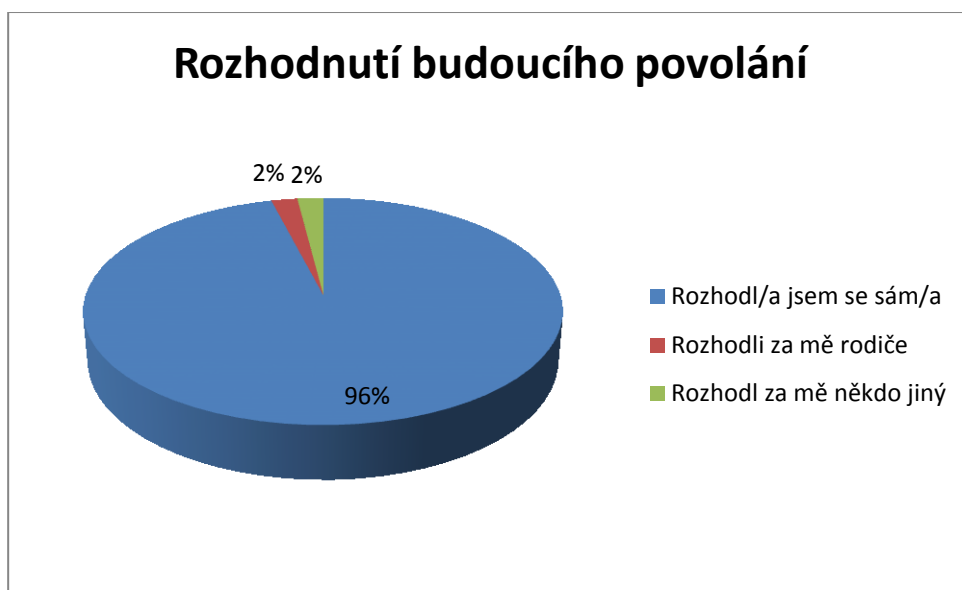
Další otázka směřovala na preferované učební obory. Vzhledem k tomu, že nejčastěji se děti chtěly věnovat studiu učebního oboru, výběr možností byl následující: Kuchař – číšník, Zedník, Truhlář, Automechanik, Prodavač – prodavačka, Kadeřnice, Kosmetička, Cukrářka, Zemědělec, Elektrikář, Tesař, Aranžér, Opravář zemědělských strojů, Zahradník, Modeling, Umělecký kovář, Obchodník, Zdravotnický asistent. Největší četnost se objevila u oboru Kuchař – číšník, který preferovalo 10 dětí. Druhým nejpreferovanějším oborem se stala Kadeřnice s počtem 5 hlasů. Třetí místo bylo obsazeno obory Zedník, Automechanik, Prodavač – prodavačka, Cukrář, a Zahradník, všechny tyto obory získaly tři hlasy. Pouze dva hlasy získal obor Truhlář. Zbylé obory Kosmetička, Elektrikář, Tesař, Aranžér, Opravář zemědělských strojů, Modeling, Umělecký kovář, Obchodník, Zdravotnický asistent získaly každý pouze jeden hlas. Výsledky jsou uvedeny v následujícím grafu. (Graf č. 3)

Graf č. 3 (uvedeno v četnosti odpovědí)

Výzkum se zabýval také otázkou, zda finální rozhodnutí výběru budoucího povolání záviselo na něm samotném, či jeho rozhodnutí bylo ovlivněno někým jiným a jedinec jej již nemohl nijak zvrátit. Většina dětí odpověděla, že rozhodnutí o budoucím povolání bylo zcela jejich volbou (96 %). Pouze 2 % dotázaných uvedla, že za ně rozhodl někdo jiný a zbylá 2 % byly děti, za které rozhodli rodiče. Je zajímavé, že povětšinou děti nejsou se svými rodiči v častém či žádném kontaktu, a přesto se podílí na takovémto zásadním rozhodnutí. Výsledky zmiňuji v grafu. (Graf č. 4)

Graf č. 4 (uvedeno v %)

Výsledky tohoto výzkumu uvádím především proto, že tyto otázky jsem položila respondentům v rámci dotazníku praktické části diplomové práce i já. U otázky, zda je pro respondenty vzdělání prioritou, odpovědělo 75 % respondentů, že vzdělání pro ně má hodnotu. V případě výzkumu z roku 2011 v otázce zaměřující se na priority, uvedly tři děti vzdělání jako životní prioritu. Je však nutné podotknout, že v tomto výzkumu volily děti jako životní priority nejčastěji zdraví a rodinu, což se domnívám je v tomto případě správné.

Otázka č. 2, která se zabývala volbou studia po ukončení základní školy, zde 2 % dětí odpovědělo, že již nechce pokračovat v žádném studiu, 17 % dětí chce pokračovat na odborném učilišti, 61 % na středním odborném učilišti a 20 % na střední škole. K podobným výsledkům jsem dospěla i ve svém výzkumu. Celkem 15 % respondentů neukončilo základní vzdělání či jejich nejvyšším dosaženým vzděláním se stalo pouze ukončení povinné školní docházky, 5 % je absolventy odborného učiliště, 30 % respondentů dosáhlo středního odborného učiliště a 25 % respondentů dosáhlo vzdělání na střední škole s maturitou.

Otázka č. 3 se zaměřila na preferované obory. V tomto případě se opět výsledky příliš nelišily od výzkumu mé diplomové práce. Velmi často děti z dětského domova volí obory Kuchař – číšník, Kadeřnice, Zahradník.

Otázka č. 4 se zabývala tím, zda se jedinec samostatně rozhodl pro povolání či rozhodnutí záviselo na někom jiném. Z výzkumu z roku 2011 vyplynulo, že 96 % se

rozhodlo samostatně, 2 % dětí uvedly, že za ně rozhodly rodiče a 2 % uvedly, že za rozhodnutím stojí někdo jiný. Není zde však uvedeno, zda se jednalo o rozhodnutí vychovatele či ředitele dětského domova. V tomto případě se domnívám, že se jedná o důležitou informaci, která je v této otázce zásadní a mohla by problém více osvětlit. V mém výzkumu se informace zásadně liší. U 5 % dotázaných respondentů k žádnému dalšímu vzdělávání po ukončení základní školy již nedošlo, 50 % odpovědělo, že volba vzdělávání závisela na jejich rozhodnutí a 45 % uvedlo, že za ně rozhodl někdo jiný. Jednalo se o rozhodnutí dětského domova, ať už kmenového vychovatele či ředitele zařízení. (Bartoňová, Vítková, 2011, s. 277 – 283)

4. 5 Školní úspěšnost

Jak prospívají děti z dětského domova? V roce 1991 proběhl výzkum, který se zabýval intelektovými výkony a školní úspěšností dětí z dětského domova. Tento výzkum proběhl na základě výsledků psychologického vyšetření dětí, kontaktu s učiteli i vychovateli dětského domova a v neposlední řadě na základě prospěchu dětí. Hlavní otázkou bylo, zda děti z dětského domova dosahují takové úrovně školní úspěšnosti, jako je jejich úroveň intelektová. Dalším bodem výzkumu je, zda se děti z dětského domova ve své školní úspěšnosti zlepšily po příchodu do dětského domova. Výzkumnou skupinu tvořilo 16 dětí žijících ve 2 dětských domovech. Jednalo se o 10 chlapců a 6 dívek, žáků 1. stupně základní školy. Pro analýzu výsledků byl použit idiografický přístup, byla tedy použita individuální analýza jednotlivých případů.

Výsledky zaměřující se na školní úspěšnost prokázaly vyšší úspěšnost dívek oproti chlapcům. Prospěch do průměru 2, 5 vykazovalo 66 % dívek a pouze 50 % chlapců. Nejvýrazněji se rozdíl projevil v předmětu matematika, ve kterém známkou 1 či 2 bylo hodnocených 66 % dívek a pouze 30 % chlapců. Známkou 1 či 2 z mateřského, tedy slovenského jazyka, bylo hodnoceno 66 % dívek a jen 40 % chlapců. Lze konstatovat, že v tomto případě školní úspěšnost dětí odpovídala mentální úrovni dětí. Prospěch do 2, 5 byl zaznamenán u 56 % dětí a rozumové schopnosti v pásmu průměrné intelektové úrovně mělo 43 % dětí. Ovšem chlapci se projeví jako úspěšnější v otázce zlepšení výkonu po příchodu do dětského domova, který se porovnával s výsledkem, kdy dítě žilo v biologické rodině. V době nařízení ústavní výchovy mělo průměrnou intelektovou úroveň 50 % chlapců a 33 % děvčat. Po nástupu do dětského domova se jejich rozumové schopnosti zlepšily, průměrnou intelektovou úroveň mělo 80 % chlapců a 66 % děvčat. Lze tedy jednoznačně říci, že výsledky potvrzují školní výsledky dětí z dětského domova, které

odpovídají jejich mentální úrovni. Po příchodu do dětského domova však nedochází k výrazné akceleraci ve vyučovacím procesu, jak by se dalo předpokládat. U dětí se zvyšuje školní úspěšnost s nástupem ústavní výchovy, avšak ne výrazně. (Stančíková, 1991, s. 49 – 59)

V roce 2011 proběhl v Brazílii, ve městě Rio Grande do Sul podobný výzkum, zabývající se porovnáním školní úspěšnosti dětí z biologických rodin a dětí vyrůstajících v náhradní péči. Výzkumný vzorek tvořilo 627 dětí, z tohoto počtu 474 dětí z biologických rodin (75, 6 %) a 153 dětí žijící v náhradní výchovné péči (24, 4 %). Z počtu 153 dětí žijících v náhradní výchovné péči, bylo 54 % sourozenců a 67 % z těchto dětí udržovalo pravidelný kontakt se svou biologickou rodinou. Celkem 32 % z nich, s ní bylo v kontaktu jednou týdně. Z celkového počtu (N=627) tvořily 51 % dívky a 49 % chlapci. Výzkum probíhal na veřejné škole, děti byly ve věku od 7 do 16 let. Průměrný věk dětí byl 11 let. Jednalo se o longitudinální výzkum, trvající 17 měsíců, se zaměřením na dvě proměnné, které mohou školní úspěšnost ovlivňovat, a to vývojové faktory a gender. Všichni tito žáci nejprve absolvovali test (³Teste de Desempenho Escolar) a následně proběhl individuálně strukturovaný rozhovor. Hodnoceny byly nejen odpovědi, ale i délka trvání testu. Hodnoceny byly schopnosti dítěte ve čtení, psaní a aritmetice. Test psaní spočíval v diktátu, obsahujícím 35 slov. V testu čtení mělo dítě za úkol přečíst list obsahující 70 slov (sledován byl čas a chybovost ve čtení). Posledním úkolem byla aritmetika, kde bylo úkolem řešení tří slovních problémů a 35 matematických operací. Děti z náhradní výchovné péče navíc odpovídaly na otázku, jak dlouho žijí v náhradní péči a zda jsou v kontaktu s biologickou rodinou.

Dle výsledků, děti žijící v náhradní péči dosáhly výrazný nárůst zlepšení v psaní a čtení, kdežto děti žijící v biologické rodině nikoli, jejich výkony se během 17 měsíců výrazně nezměnily. V testu (Teste de Desempenho Escolar) byly, co se týká délky času, úspěšnější děti z biologických rodin. Děti z náhradní výchovné péče, jenž jsou v kontaktu s rodinou, uvedly, že ke studiu jsou rodiči motivovány a jejich výsledky byly lepší oproti dětem, jejichž rodiče je nekontaktují. Pokud budeme hovořit o rozdílech v pohlaví, dívky byly výrazně úspěšnější, než chlapci. Dívky byly pomalejší pouze v testu psaní, oproti chlapcům. (Diniz, 2014, s. 787 – 798)

³ Teste de Desempenho Escolar – jedná se o test, jenž se používá ke zjištění úrovně žáka v oblasti čtení, psaní a aritmetiky.

5. Programy podporující vzdělávání dětí z dětského domova

V této kapitole se zaměřím na programy, které se věnují podpoře dětí žijících v dětském domově a dětem ze sociálně slabých rodin. Programy a nadace, na které se zaměřuji, jsou projekty či nadacemi, které poskytli pomoc respondentům mého výzkumu. Organizace, které uvádím, jsem oslovila a získala potřebné informace o jejich působení, které v následující kapitole uvádím.

5.1 Bohatý sirotek

Bohatý sirotek je charitativní vzdělávací koncept, který se zaměřuje na rozvoj informovanosti naší veřejnosti. Získané finanční prostředky jsou věnovány na vzdělávání dětí z dětských domovů. Úkolem je tedy nejen vzdělávat širokou veřejnost tematickými semináři, ale následně napomáhat při vzdělávání dětí opuštěných. Pomoc pro dětské domovy nespočívá pouze v předání finančních darů. Tato organizace též pořádá akce, které napomáhají dětem při odchodu z dětského domova. Jedná se o zlepšení finanční gramotnosti (jak správně hospodařit s penězi) nebo také, jak se ucházet o pracovní pozici (vytváření životopisu, příprava na pohovor). Poskytují dětem z dětských domovů také pomoc ve formě věcných darů. Nejčastěji se jedná o knihy, učebnice, notebooky, výtvarné potřeby, hudební nástroje. Tato organizace se v současnosti zaměřuje především na dětský domov v Dolních Počernicích.

5.2 Spolu dětem

Spolu dětem je nezisková organizace, která pomáhá dětem vyrůstajícím v dětském domově, a to hned v několika oblastech. Zaměřuje se na pomoc formou vzdělávacích aktivit a workshopů, na přípravu na odchod z dětského domova a integraci těchto dětí do společnosti. Jsou tvůrci mnoha projektů, mezi dle mého nejvýznamnějším je „Dejme šanci dětem“. Konkrétně tento projekt spočívá v komunikaci přímo s dítětem z dětského domova. Dítě na internetu vyplní formulář, ve kterém uvede osobní údaje, v jakém dětském domově vyrůstá a samozřejmě uvede své konkrétní přání. Tak se docílí toho, že ke každému dítěti se dostane to, co aktuálně potřebuje. Tento projekt patřil mezi první tohoto druhu na českém internetu. Zvláštností projektu je především to, že je vymezen specifický seznam typů přání, které lze touto formou získat. Jedná se o knihy, učebnice, zájmové kroužky, jazykové kurzy, vybavy pro učňovské obory, sportovní kurzy, nadstavbové kurzy (barmanské, svářečské).

5.3 Nadace The Kellner Family Foundation

Nadace The Kellner Family Foundation byla založena v roce 2009 manželi Kellnerovými. O dva roky později se sloučili s nadací Educa, která již poskytovala v tu dobu stipendia nadaným dětem. Manželé Kellnerovi se připojili a vytvořili projekt s názvem Open Gate. Open Gate je osmileté gymnázium v Babicích u Prahy, jedná se o gymnázium soukromé, finančně náročné. Stejnojmenný projekt Open Gate podporuje děti ze sociálně slabých rodin a děti z dětských domovů, které jsou mimořádně nadané. Umožňuje jim tak získat vzdělání, kterého by sice díky svému nadání mohly dosáhnout, ale životní podmínky jim nakloněny nejsou. Důležité je uvést, že tato organizace je podporou i pro vysokoškolské studenty, kterým poskytuje granty. Dále také podporují základní školy ve zlepšení kvality jejich výuky a v neposlední řadě jsou podporou vědeckých pracovníků, kteří se zabývají výzkumem léčby rakoviny. Jejich pole působnosti je tedy široké. Tuto nadaci zmiňuji především proto, že jeden z mých respondentů je absolventem tohoto gymnázia. Jedná se o respondenta č. 9, muž – E. Tento absolvent jasně uvedl, že právě Open Gate mu umožnil vstup do „nového“ světa. Po ukončení pokračoval ve vysokoškolském studiu na Vysoké škole ekonomické, kde získal titul bakalář. V současnosti je zaměstnán v advokátní kanceláři.

5.4 Nadání a dovednosti o.p.s.

Nadání a dovednosti o.p.s. se zaměřuje na podporu vzdělávání dětí z dětských domovů, ale i z pěstounských rodin. Hlavním posláním společnosti je objevovat nadané děti se zájmem o studium, motivovat je a nabídnout jim širokou škálu pomoci. Tato pomoc je ve formě zajišťování a financování kurzů, workshopů, seminářů. Nabízí pomoc při výběru povolání i výběru dalšího možného vzdělání. Cílem je především děti motivovat a vytvářet zájem o budoucnost. Důležitá je především informovanost o problémech spojených s odchodem z dětského domova.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Vlastní výzkum

6. 1 Cíl výzkumu

Cílem mé práce bylo se zaměřit na celkové vzdělání a proces, který k němu vede, a proto jsem oslovila dvacet respondentů, kteří prošli ústavní výchovou, abych zjistila, jak probíhala jejich edukace. Ještě před samotným zahájením rozhovorů s respondenty jsem sestavila dotazník (Příloha č. 1), skládající se z dvaceti otázek. Výzkumem zjišťuji, jakého nejvyššího vzdělání respondenti dosáhli, zda pracují v oboru, ve kterém byli vzděláváni. Zjišťuji, zda obor byl jejich volbou, z jakého důvodu si jej vybrali a jaký k nim měli přístup jejich učitelé. Zajímá mě také, zda byl jedinec motivován ze strany biologické rodiny či dětského domova, jestli dostával odměny a pochvaly za studijní úspěchy. V další části se zaměřuji, zda měly děti v dětském domově vymezenou dobu na školní přípravu, jak příprava probíhala a zda ji někdo kontroloval. Cílem výzkumu je dále zjistit prospěch, jejich případné potíže, jak ve výuce, tak v chování a informovanost o dalším možném vzdělávání. Poslední část dotazníku jsem věnovala otázkám, u kterých je respondent nucen k zamyšlení, autoevaluaci a náhledu do budoucnosti. Respondent se zpětně zamyslí, zda během svého studia našel přátele a pokud ano, zda je s nimi v kontaktu i v současnosti. Uvede, jak je pro něj vzdělávání významné, jakou má hodnotu a zda je důležité, aby respondentovy děti dosáhly vyššího vzdělání. Na odlehčení rozhovoru, je poslední otázka zaměřená na vysněné povolání v dětství.

6. 2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Zkoumanou skupinu tvoří 20 respondentů. Jedná se konkrétně o 10 mužů a 10 žen, 28 respondentů je ve věku od 21 do 31 let. Dva respondenti jsou ve věku nad 50 let, konkrétně 57 let a 72 let. Průměrný věk respondentů je 29 let. Všichni respondenti již ukončili ústavní výchovu. Oslovila jsem celkem 35 možných kandidátů pro rozhovor, z nichž 27 souhlasilo. Z tohoto počtu jsem vybrala 20 žen a mužů, se kterými se rozhovor uskutečnil. Záměrně jsem se snažila oslovit a vybrat co nejrozmanitější typy lidí s různým stupněm vzdělání. Zároveň jsem také upřednostňovala respondenty, které osobně znám a jsou mými přáteli či bývalými spolužáky. Domnívám se, že se tak zvýšila validita jejich odpovědí. Mým cílem bylo oslovit a získat alespoň 5 respondentů nad 50 let, což se nakonec nepodařilo, tyto rozhovory proběhly pouze dva. Respondenti byli nejprve seznámeni s tématikou diplomové práce a zároveň bylo zdůrazněno, že dotazník je zcela

anonymní. Respondenti nejsou z jednoho dětského domova. Základní informace (věk, pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání) o jednotlivých respondentech uvádím v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3

	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání
Respondent č. 1	žena	31	Střední odborné učiliště
Respondent č. 2	muž	23	Střední odborné učiliště
Respondent č. 3	žena	29	Střední odborné učiliště
Respondent č. 4	muž	23	Základní vzdělání
Respondent č. 5	žena	29	Základní vzdělání
Respondent č. 6	muž	25	Neukončené základní vzdělání
Respondent č. 7	žena	26	Vysoká škola
Respondent č. 8	muž	25	Střední škola
Respondent č. 9	muž	25	Vysoká škola
Respondent č. 10	muž	24	Střední škola
Respondent č. 11	žena	23	Střední odborné učiliště
Respondent č. 12	muž	25	Střední škola
Respondent č. 13	žena	23	Praktická škola dvouletá
Respondent č. 14	muž	25	Vysoká škola
Respondent č. 15	žena	21	Střední škola
Respondent č. 16	muž	23	Střední odborné učiliště
Respondent č. 17	žena	27	Střední odborné učiliště
Respondent č. 18	žena	24	Odborné učiliště
Respondent č. 19	žena	57	Střední škola
Respondent č. 20	muž	72	Učiliště

6. 3 Metoda výzkumu a metoda vyhodnocení dat

Pro zpracování praktické části mé diplomové práce jsem použila metodu strukturovaného rozhovoru. Každý rozhovor trval přibližně dvě hodiny, každý z respondentů odpověděl na stejné otázky ve stejném pořadí. Většina respondentů

odpovídala na otázky rozsáhle. Respondenti přidávali bez vyzvání i doplňující informace, které upřesňovaly konkrétní otázku. Informace, které jsem získala, jsem zpracovala do případových studií. Výsledky jsou zpracovány kvalitativním způsobem.

6. 4 Formulace výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1 Děti z dětského domova dosahují nejčastěji vzdělání, které je zakončené výučním listem, tedy absolvováním středního odborného učiliště.

Důvody, proč tomu tak je, mohou být různé. Může jít o důsledek nižšího nadání, výchovného zanedbání v raném dětství i omezenější motivaci a nechuť přijmout jakékoli povinnosti.

Získané informace by měly potvrdit či vyvrátit, zda děti z dětského domova dosahují nejčastěji vzdělání úrovně středního odborného učiliště.

Výzkumná otázka č. 2 Děti z dětského domova nejsou ke studiu motivovány ze strany biologické rodiny, ani dětského domova.

Domnívám se, že tento předpoklad souvisí s předcházející otázkou. Pokud děti nejsou motivovány ke studiu, logicky nedosahují vyššího vzdělání než zakončeného výučním listem. Velmi často motivace ze strany dětského domova nefunguje, protože je prezentována autoritářsky a dítě ji neakceptuje.

U výzkumné otázky předpokládám, že děti nejsou motivovány ke studiu rodiči, kteří při jejich výchově selhali a děti převážně ani nenavštěvují, ale ani dětským domovem.

Výzkumná otázka č. 3 Děti v dětském domově mají vymezenou dobu na školní přípravu.

Jejím předpokladem je, že děti mají povinnost se věnovat přípravě ke studiu, musí si připravit školní pomůcky a zpracovat domácí úkoly. Předpokládám, že u této přípravy je vychovatel přítomen a je jakousi pomocnou silou při neznalosti dětí. Je otázka, zda takové opatření má dostatečný účinek.

Výzkumná otázka č. 4 U chlapců žijících v dětském domově se objevují problémy v chování častěji než u dívek, což platí zcela obecně, i v běžné populaci.

Lze předpokládat, že problémy s chováním se objevují více u chlapců, než u dívek. Hypotéza by měla potvrdit, že u dívek se neobjevuje agrese, nemají sklony k užívání návykových látek a jsou svědomitější.

Výzkumná otázka č. 5 U dětí z dětského domova se nejčastěji objevuje hodnocení dostatečně.

Jejím cílem je potvrdit či vyvrátit, zda u dětí z dětského domova silně převažují známky dostatečně. Předpokládám, že děti z dětského domova prospívají dostatečně již na základní škole.

6. 5 Způsob provedení výzkumu

Každý respondent byl informován o anonymitě dotazníku a také o tom, že v práci bude uveden pouze iniciálami jeho křestního jména, která usnadní orientaci v textu. U sedmi respondentů jsem při rozhovoru použila zvukový záznam, zbylých třináct respondentů se zvukovým záznamem nesouhlasilo, proto jsem získané informace uváděla do mého předem připraveného archu pro vlastní účely a přehlednost zpracování. Žádný z respondentů neodmítl odpovědět na některou z otázek. Validita výzkumu vychází pouze z toho, co o sobě sdělili sami respondenti. U respondentky č. 9 je rozhovor doplněn ještě výpovědí vychovatelky, z důvodu její diagnostikované lehké mentální retardace.

6. 6 Rozhovory s respondenty

6. 6. 1 Respondent č. 1 (žena – V.)

Respondentka č. 1, žena – V., současný věk 31 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Kadeřnice. Respondentka je v současné době na mateřské dovolené, přivydělává si v obchodním domě, jako prodavačka. Před mateřskou dovolenou byla zaměstnána jako kadeřnice. Obor Kadeřnice byl její volbou, střední odborné učiliště nebylo příliš vzdálené od dětského domova, a tak V. denně dojížděla. Dětský domov s výběrem zcela souhlasil.

Respondentka si tento obor vybrala, protože již v dětství se zajímala o účesy, úpravy vlasů dalších dětí v dětském domově byly jejím koníčkem. „*Už jako dítě sem panenkám stříhala vlásy a barvila je fixkama, nějak mi to zůstalo a věděla sem, že mě to bude bavit.*“

Jedním z dalších důvodů volby oboru Kadeřnice byla vidina vysokého výdělku. Respondentka je matka dvou dětí, chlapce a dívky, samoživitelka. Přivýdělek v podobě brigády v obchodním domě je dle jejích slov nutností. Děti nemají stejného otce, ani jeden své dítě nenavštěvuje. Od obou otců respondentka získává alimony, které však nepřichází v pravidelných intervalech. Zde se domnívám, že je důležité zdůraznit, že V. se nepodařilo vytvořit a udržet rodinu, kterou ani ona sama neměla. Z prvního vztahu pochází dcera, s jejím otcem nedošlo k svazku manželskému. Totéž se opakovalo i v druhém vztahu, ve kterém se narodil syn.

Přístup učitelů k dětem z dětského domova podle respondentky byl odlišný oproti přístupu k dětem z biologických rodin. Uvedla, že někteří učitelé s radostí upozorňovali na to, že žije v dětském domově, nikoli u rodičů, obzvláště když se u ní objevil studijní neúspěch či nějaký přestupek. Naopak někteří učitelé byli velmi vstřícní a snažili se podat pomocnou ruku nejen při studiu, ale ptali se i na současnou situaci v rodině. Respondentka uvedla rozdíl mezi přístupem učitelů a učitelek. *„Myslím si, že na základce to bylo horší, tam byli vesměs starý učitelé, chlapi, který se s nikým nepárali, natož s děčkama z děčáku. Je to nálepka, kterou člověk sundá, až v momentě, kdy se dostane do prostředí, kde ho nikdo nezná. Pak teprve můžeš začít znova.“*

Rodiče respondentku navštěvovali v nepravidelných intervalech. Dorazili nejčastěji jednou za čtvrt roku. Bylo i období, kdy se za celý rok nedostavili vůbec. Rodiče ji nemotivovali v ničem, o vzdělávání s respondentkou nehovořili. Měli pouze informaci o tom, jakou školu jejich dcera navštěvuje. Dětský domov ji ke studiu motivoval. Důležité je zdůraznit, že záleželo na osobnosti vychovatele/vychovatelky. Avšak většina z nich měla spíše pozitivní přístup a zájem o studijní výsledky dětí. *„Zpětně si uvědomuju, že to s náma tety myslely fakt dobře. Uč se, ať to někam dotáhneš, sem slýchala často, stejně asi jako děti v normálních rodinách.“* Respondentka zmínila, že mnohdy byly děti, které se na výuku připravovaly i ty, které ne, hodnoceny ze strany dětského domova stejně. Docházelo k výhrůzkám v podobě zákazu společných výletů, pokud dítě pravidelně dostávalo špatné známky. *„Ale skutek utek, nakonec stejně jeli všichni. Pak se ještě divili, že to prokoukli a kašlali na všechno.“*

Rodiče byli vždy v tíživé finanční situaci, a tak od nich nikdy respondentka, ani ostatní sourozenci neobdrželi žádné materiální odměny. Rodiče byli oba nezaměstnaní, často i ve výkonu trestu. Pochvaly probíhaly záměrně pouze v přítomnosti někoho ze zaměstnanců dětského domova. Dětský domov dětem přiděloval odměny pouze v době

Vánoce a Velikonoce, především v podobě sladkostí. Tyto odměny se však nevztahovaly ke studijním úspěchům, obdržely je všechny děti. Pochvalu ze strany dětského domova respondentka dostala pouze výjimečně, protože školní prospěch byl průměrný.

V denním plánu byla vymezena školní příprava dětí každý všední den. Bylo povinností každého dítěte si připravit na druhý den, vypracovat zadané domácí úkoly. Večer vždy sloužící vychovatel zkontroloval přípravu dítěte, která byla samostatná. Byly však i dny, kdy ke kontrole nedošlo (vychovatel řešil jiné problémy na skupině). Dětem na prvním stupni se domácí úkoly podepisovaly. Větší děti zvládaly přípravu zcela samostatně, s menšími dětmi vychovatelka spolupracovala a při jejich úkolech jim pomáhala. Mnohdy tuto funkci zastávali studenti, kteří byli v dětském domově právě na odborné praxi. Kontrola provedené práce se zaměřovala především na děti, které byly problémové.

V prospěchu respondentky se objevovaly výrazné výkyvy. Znamky se výrazně zhoršily v době, kdy došlo k odloučení od rodičů. Na základní škole byla nejčastěji hodnocena známkou dobře, občas nedostatečně. Na středním odborném učilišti se v podstatě známky příliš nelišily. Lepší prospěch měla v praktických předmětech. Respondentka za celou dobu studia neopakovala žádný ročník.

Na základní škole se u respondentky neobjevovaly žádné problémy v chování. První problémy nastaly na odborném učilišti. Ve druhém ročníku respondentka poprvé otěhotněla. „*Tak dlouho mě kvůli tomu všichni deptali, až sem ve třetím měsíci potratila.*“ Tato skutečnost měla dopad nejen psychický, ale i fyzický. Následovaly problémy s dalším otěhotněním, které již bylo plánované. První potomek se respondentce narodil v 23 letech. Po prvním potratu následovalo dlouhodobé sledování lékařů, díky kterému V. byla často omlouvána z výuky, i proto se jí známky zhoršily.

Informace o dalším možném studiu se V. dostaly především ze strany základní školy. Ona však již z počátku byla rozhodnuta o budoucím povolání kadeřnice, nevyužila tedy žádných informačních schůzek o možnostech vzdělávání, atp. Respondentka neuvažovala o nástupu na střední školu, protože tomuto vzdělávání neodpovídal její prospěch. Na střední odborné učiliště byla V. přijata bez přijímacího řízení. Informace o dalším studiu se k respondentce dostávaly například z nástěnek umístěných na chodbách základních školy. „*V děcáku sme žádný informace nedostávali. Ty školy měly dny*

otevřenejch dveří, ale to sme měli smůlu, nikdo neměl čas tam s náma jet, navíc ještě s každým extra do jiný školy.“

Respondentka v současnosti žije v místě, kde navštěvovala střední odborné učiliště. V tomto místě žije i většina spolužaček ze třídy. Ihned po ukončení studia se nenavštěvovaly, první třídní sraz se uskutečnil deset let po ukončení studia. Poté začalo docházet k pravidelnějším setkáváním. Většina těchto žen je již také maminkami, a tak se schází spolu s dětmi a podnikají akce různého typu (návštěvy dětských hřišť, farmapark, poutě). Ze základní školy se spolužáky V. není v kontaktu s nikým, ani neví, zda k třídním srazům dochází. Pokud ano, ona není nijak informována. Uvádí, že o kontakt zájem nemá. Na základní škole docházelo k šikaně ze strany spolužaček. Důvodem byl život v dětském domově, neznačkové oblečení, také fakt, že V. každoročně nepodniká zájezdy k moři, na hory, tak jako její spolužačky se svými rodiči.

V době, kdy V. byla ještě studentkou, pro ni vzdělání nemělo žádnou hodnotu. Dnes již tyto pocity nemá. *„Vzdělání hodnotu má jen, když má člověk veššku. Já s učňákem hodnotu nemám, můžu bejt ráda, že mě nechaj dělat za kasou. Těším se, až zas po mateřský nastoupim jako kadeřnice, protože tohle se nedá finančně. Navíc se k těm ženskejm v krámě chovaj hrozně. Za ty peníze, co dostávaj.“* Respondentka netouží po tom, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání, než ona sama, avšak chce, aby se alespoň v nějakém oboru vyučily. Domnívá se, že nemá význam děti do vzdělání nutit, pokud samy nemají zájem. *„Jestli na to nebudou mít hlavu, nezmůžu nic.“* Jako vysněné povolání respondentka zmiňuje své stávající, tedy kadeřnice. Toto povolání bylo první, které ji napadlo v momentě, kdy se v deváté třídě musela rozhodnout.

Shrnutí

Respondentka č. 1, žena – V., 31 let, je absolventkou středního odborného učiliště, obor Kadeřnice. V tomto oboru pracuje po celou dobu od vyučení. Výjimkou je pouze období, kdy byla na mateřské dovolené, což je teď momentálně podruhé. Obor studia byl volbou respondentky samotné. Přístup učitelů k V. byl podobný jako k ostatním žákům, avšak objevily se výjimky, především na základní škole. Motivace ze strany rodičů ke studiu byla nulová, dětský domov se snažil V. podporovat. Příprava ke studiu probíhala pravidelně v určený čas ve všedních dnech bez pomoci vychovatele. Kontrola přípravy probíhala spíše u problémových dětí, nežli přímo u V. Školní prospěch byl průměrný (především známky dobře). Problémy v chování nastaly až na odborném učilišti, které

souvisely částečně s nechtěným otěhotněním, po kterém následoval potrat v I. trimestru. Informace o dalším pokračování ve studiu poskytla základní škola, avšak respondentka jich příliš nevyžívala. Během studia V. navázala přátelství se spolužačkami na odborném učilišti, pravidelně se vídají společně s jejich dětmi. Vzdělávání pro V. hodnotu má, ale vnímá jej tak, že hodnotu má pouze v momentě, kdy je vysokoškolské. Byla by ráda, pokud by její dvě děti dosáhly alespoň vzdělání na úrovni odborného učiliště. Vysněným povoláním byla kadeřnice, tudíž se respondentce její sen splnil.

6. 6. 2 Respondent č. 2 (muž – H.)

Respondent č. 2, muž – H., současný věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník. Respondent od vyučení až do současnosti pracuje v oboru, ve kterém byl vzděláván. Je zaměstnán v restauraci jako pomocný kuchař. Hlavní náplní práce je především příprava surovin k vaření (krájení cibule, loupání brambor).

Výběr oboru Kuchař – číšník byl volbou respondenta. „*Chodil sem s holkama na vedení domácnosti, místo na pracovky s klukama a bavilo mě to.*“ Dětský domov s výběrem budoucího vzdělávání souhlasil. Přijetí na střední odborné učiliště proběhlo bez přijímacích zkoušek.

Respondent vnímá přístup učitelů k němu samému rozdílný oproti dětem z biologických rodin. „*Dobírali si mě, jak spolužáci, tak učitelé. Já sem byl v děcáku dobrovolně, tím to bylo způsobený. Všichni nade mnou kroutili hlavama, proč chci do děcáku. Jednou mi učitelka řekla: „Co by za to jiný děti daly, aby mohly žít s maminkou a tatínkem a ty si toho nevážíš.“ To se mě strašně dotklo. Nic jí do toho nebylo, bylo to moje rozhodnutí a já ho nikdy nelitoval.*“ (Vysvětlení – respondent sám ve věku 14 let navštívil Pedagogicko – psychologickou poradnu a požádal o umístění do dětského domova. Otec je po mozkové obrně upoután na invalidní vozík, je evangelický kněz. Matka Romka. Následovalo šetření rodiny, která však v závěru sociálních pracovníc, vyšla jako funkční. I přesto došlo k umístění H. do dětského domova, kde žil do ukončení přípravy na povolání.)

Respondent byl ke studiu motivován, jak ze strany rodiny, tak ze strany dětského domova. Rodiče jej často navštěvovali, přivázeli knihy, učebnice, školní pomůcky. Matka měla velký zájem o prospěch svého syna. Rodiče toužili po tom, aby jejich jediný syn po

ukončení základního vzdělání pokračoval ve studiu na střední škole a zakončil ji maturitní zkouškou. Této představě však neodpovídaly studijní výsledky, a proto H. neváhal a rozhodl se pro střední odborné učiliště. Podpora a motivace ze strany dětského domova byla především v pomoci psychické. Vychovatelky pravidelně navštěvovaly třídní učitelku, zajímaly se o výsledky. Respondentovi nikdy po materiální stránce nic nechybělo. *„Ptali se pořád, jestli něco nepotřebuju, jestli úkoly zvládám sám, ale v určitý míře, ne že by mi zas stáli pořád za zadkem, to ne. Měl sem, co sem potřeboval.“*

Odměny respondent získával pravidelně, dle jeho slov se však spíše jednalo o „úplatky“. *„Rodiče jezdili každé víkend, vozili čokoládky, lízátečka, na co si vzpomeneš, mysleli si, že mě tím natáhnou zpátky domu.“* Odměny v dětském domově získávaly děti za studijní úspěchy pravidelně, to se však respondenta příliš netýkalo, protože jeho známky byly průměrné. Děti, které měly vyznamenání či studenti vyšší odborné a vysoké školy získávaly jednorázové finanční odměny. *„Ty chytrý byly opěvovaný a ukazovalo se na ně prstem, jak sou dobrý.“*

V denním režimu byla vymezena příprava na vyučování každý všední den, tedy od pondělí do pátku. Každé dítě školního věku bylo povinno po příchodu ze školy vykonat své domácí úkoly, školní přípravu a až poté bylo osobní volno. Vliv mělo také to, kdo měl právě denní službu. *„Na mě nedohlíželi, tam byli jiný případy, na který se muselo dohlížet. A taky na to neměli čas, měli spoustu jinejch starostí. Přes den bylo spoustu úkolů jako vaření, uklízení. A noční ty vůbec, ty nás zahrnali večer do pokoje a pak už jenom hlídali, abysme si nepřelezali do pokojů.“* Někteří vychovatelé trvali na pečlivé přípravě, kterou následně i kontrolovali. Někteří vychovatelé se pouze zeptali, zda byla příprava vykonána, ale její výsledky již nekontrolovali. Respondenta vychovatelé nekontrolovali téměř vůbec. *„Jo byla to povinnost pro všechny, ale občas se mi stalo, že sem dostal poznámku za to, že nemám pravítka nebo sešit. Pak sem akorát dostal sprda v děcáku, že sem to neměl, víc se to neřešilo.“*

Příprava probíhala podle potřeb. H. měl problémy s častým zapomináním domácích úkolů. *„Dělal sem si úkoly, ale nikam sem si nepsal, co je za úkol, takže se občas stalo, že sem to otevřel a nevěděl co. Někdy sem to udělal ráno před hodinou, někdy vůbec. Každé den sem si určitě nepřipravoval. Matika byla každé den, takže pravítka a tyhle blbosti sem tahal pořád a taky se mi pořád lámaly. Akorát učebnice sem měnil podle rozvrhu, ale taky se stalo, že sem zapomněl.“*

V hodnocení na základní škole se objevovaly především známky dostatečně. Na středním odborném učilišti to byly především známky dobře. H. během svého studia neopakoval žádný ročník.

Objevovaly se výrazné problémy v chování. Již na základní škole H. kouřil cigarety a užíval lehké drogy (nejčastěji marihuanu). Na středním odborném učilišti začal čichat toluen, plyn ze zapařovačů, lepidla, barvy. K těmto látkám měl přístup ve skladu dětského domova. To, že H. má problémy s návykovými látkami se zjistilo, až v době, kdy se u něj začaly objevovat zdravotní problémy.

Respondent informace o dalším vzdělávání nezískával, protože již od počátku byl o svém dalším vzdělávání pevně rozhodnut. Po celou dobu tohoto studia byl na škole spokojený. Výuka byla pro H. zajímavá, se spolužáky se přátelil. Více se H. angažoval při práci na praxích. *„Nejvíce mě bavilo vaření na praxi, škola ušla. Akorát si myslím, že nás toho mohli naučit víc. Ještě i ve třetíku se nás báli pustit ke konvektomatu, abysme se nespálili. Pak se samozřejmě v té první práci strašně divili, že to neumím a hned byl problém.“*

Respondent H. není v kontaktu s nikým ze základní školy. Avšak našel si přátele na středním odborném učilišti. Kontakt je především přes sociální síť. Již dvakrát proběhl sraz, respondent se zúčastnil jednou. V pravidelném kontaktu není s nikým.

H. uvádí, že vzdělání pro něj má svou hodnotu. Domnívá se, že v dnešní době je vzdělání důležité. *„Mám spoustu kamarádů z děcáku, který odešli hned v osmnácti, když ještě neměli hotovou školu a naivně si mysleli, že to dodělají na vlastní pěst. Ani náhodou, skončili na ulici, právě proto, že nemají ani učňák a nikde je nezaměstnají, takže ano vzdělání má hodnotu.“*

Respondent v současnosti děti nemá, žije však v bytě již dva roky s přítelkyní. Rodinu do budoucna plánují. Respondent by si přál, aby jeho děti dosáhly vyššího vzdělání než on i přítelkyně (též absolvovala střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník).

Vysněným povoláním respondenta bylo povolání fotbalisty. Již jako dítě byl členem fotbalového týmu, k ukončení došlo v momentě odchodu do dětského domova. *„Fotbal bylo jediný, co mi v děcáku chybělo, protože tam žádný mužstvo nehrálo a nebyla možnost někam dojíždět.“*

Shrnutí

Respondent č. 2, muž – H., věk 23 let, vystudoval střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník. V současnosti pracuje jako pomocný kuchař v restauraci. Tento obor byl jeho volbou, protože již na základní škole se zajímal o recepty jídel a raději navštěvoval hodiny vedení domácnosti s děvčaty, kde se vařilo, než pracovní činnosti s chlapci. Přístup učitelů se lišil oproti přístupu k žákům z biologických rodin. Dle respondenta především z důvodu nepochopení dobrovolného života v dětském domově. Na středním odborném učilišti se tyto rozdíly v chování učitelů neobjevily. Respondent byl motivován ke studiu především ze strany rodičů, kteří jej pravidelně navštěvovali, ale i ze strany dětského domova. Příprava ke studiu měla probíhat dle plánu dětského domova každý všední den. Respondent však nebyl často nikým kontrolován, a tak docházelo k zapomínání školních učebnic a pomůcek. Školní výsledky H. byly spíše průměrné, nejčastěji byl hodnocen známkou dostatečně, na základní škole. Na středním odborném učilišti se známky výrazně zlepšily především díky hodnocení praxe na známky převážně chvalitebně. Problémy s chováním se u respondenta objevily již na základní škole, kde započaly jeho zkušenosti s užíváním návykových látek. Nejzávažnějším problémem bylo čichání nebezpečných látek, jako je toluen, plyn, lepidla, barvy. To se také projevilo na respondentově zdraví, trpí častými bolestmi hlavy. O informacích o dalším studiu po ukončení základní školy se respondent nezajímal, protože pro obor Kuchař – číšník byl rozhodnut již v počátku. Respondent není v kontaktu s nikým ze základní školy, je v občasném kontaktu se spolužáky ze středního odborného učiliště, převážně však díky sociální síti. Vzdělání pro H. hodnotu má, touží po vysokém vzdělání pro jeho děti. Vysněným povoláním respondenta byl hráč fotbalu.

6. 6. 3 Respondent č. 3 (žena – M.)

Respondentka č. 3., žena – M., věk 29 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Aranžér. V současnosti respondentka pracuje v květinářství, jako aranžérka květin. Hlavní náplní práce je prodej a svazování květin. Tento obor byl volbou respondentky, která rozhodnutí konzultovala s vychovatelkami v dětském domově. Tento učební obor byl navíc v dostupné vzdálenosti, bylo tedy možné do školy denně dojíždět.

Výběr oboru vycházel z toho, o co se respondentka zajímala. Již v počátku ji aranžování květin lákalo a domnívala se, že ji tato práce bude naplňovat a bude nejen

nutným zdrojem financí, ale i zábavou. Součástí areálu dětského domova, kde M. žila, je rozsáhlý pozemek. Respondentka se zájmem pomáhala při úpravě, sázení, zalévání. Součástí základní školy byl skleník, který během hodin vedení domácnosti M. opečovávala dle potřeby. M. vytvářela výzdobu školy právě aranžováním květin.

Respondentka uvedla, že nezaznamenala během svého studia odlišný přístup učitelů. Nikdy nevnímala, že by se k ní učitelé chovali jinak, než k ostatním žákům. *„Nikdo z učitelů mi nenadržoval, ale ani zbytečně nepotápěl. Když sem neuměla, dostala sem špatnou známku, ale to proto, že sem si to zasloužila.“*

M. byla motivována ke studiu dětským domovem, ale i rodiči. Matka i otec jezdili na návštěvy, v nepravidelných intervalech, několikrát za rok. O prázdninách M. jezdila pravidelně k rodičům. K odebrání do dětského domova došlo z důvodu špatné finanční situace rodiny, která se zadlužila a díky exekuci rodina přišla o veškeré zázemí a došlo k jejímu rozpadu. Od rodičů tedy M. žádné odměny ani dary nedostávala. Vychovatelky M. podporovaly jejím přístupem. *„Když sem něco nevěděla nebo potřebovala, tety vždycky poradily. Když se člověk choval slušně, chovaly se tak i ony k nám. Tety dokázaly ocenit, když sme se snažily a rozhodně uměly pochválit. Občas nějaká ta čokoládka za jedničku byla.“* Pochvaly respondentka získávala na základní škole od ředitele školy za pomoc při výzdobě školy.

Ihned po ukončení výuky na základní škole, vyzvedla vychovatelka děti před školou. V dětském domově se děti naobědvaly a následoval úklid pokoje a zpracování domácích úkolů. V každém pokoji byl psací stůl, na kterém bylo možné zpracovávat domácí zadání. Zásuvky psacího stolu sloužily jako úložiště školních učebnic.

Příprava školních pomůcek probíhala každý všední den dle potřeby. Splnit domácí úkoly bylo povinností každého dítěte, kolik nadále věnují další přípravě (četba, zájmové kroužky) bylo již na uvážení každého z nich. M. navštěvovala dvakrát týdně kroužek keramiky, který pořádala jedna z vychovatelek dětského domova. Po ukončení příprav do školy vždy jedna z vychovatelek téměř každý den nabídla dětem možnost společné procházky. Tato vycházka nebyla povinná, ale zúčastnila se jí vždy většina dětí, probíhala za každého počasí.

Během školní přípravy na M. nikdo nedohlížel. Kontrola probíhala, avšak především u dětí, o nichž vychovatelky věděly, že se práci nevěnují dostatečně. Vychovatelka se vždy zeptala, jak probíhala práce na zadaných domácích úkolech a zda

nevznikl problém. Vždy byla se zpracováním nabídnuta pomoc. „*Nikdy mi nešla matika. Jedna teta byla bezvadná, vymýšlela různé hry, aby mě to bavilo. Do dneška si ty hry pamatuju a používám je na svých dětech.*“

Na základní škole byla M. hodnocena především známkami dobře či chvalitebně. Na středním odborném učilišti se hodnocení zlepšilo. Převažovaly známky chvalitebně. Respondentka neopakovala žádný ročník.

Během celého studia se u M. neobjevily žádné kázeňské problémy. „*Vždycky sem se snažila chovat tak, jak se má a nevybočovat moc z řady.*“ M. uvádí, že během studia nedostala ani žádnou poznámku do žákovské knížky. „*Vzpomínám si, že ve druhý třídě mi učitelka škrtila v žákajdě razítko za to, že sem si zapoměla přezívky. Já je ale nezapoměla, tenkrát sme prostě neměli peníze na to je koupit.*“

Respondentka při přechodu ze základní školy na střední odborné učiliště měla dostatečné množství informací o dalším vzdělávání. Přímou na základní škole, kterou M. navštěvovala, proběhl veletrh vzdělávání, kde studenti několika oborů středního odborného učiliště seznámili žáky základní školy s náplní jejich studia. „*Kuchaři nám přinesli pár jednohubek na ochutnání, kadeřnice ostříhaly holky, co chtěly, instalatéři se bavili s klukama, aranžérky přivezly ukázky kytek. Hodně spolužákům to pomohlo se rozhodnout.*“ Dětský domov nabízel k nahlédnutí letáky se středoškolskými i učebními obory.

Během povinné školní docházky M. nenavázala přátelský kontakt s žádným ze svých spolužáků. Na středním odborném učilišti se se spolužačkami spřátelila, avšak tyto vztahy nepřetrvávají dodnes. Nestýkají se a nejsou v žádném kontaktu.

Pro respondentku má vzdělání vysokou hodnotu. „*Vzdělání je určitě důležité. Sem ráda, že mám aspoň učňák, jinak bych se neuživila.*“ Pro M. je důležité, aby její děti byly kvalitně vzdělávány. Respondentka je matkou dvou dcer, které chce v budoucnu ve vzdělávání podporovat, jak nejvíce bude v jejích silách vzhledem k finanční situaci. M. si přeje, aby její dcery dosáhly vyššího vzdělání.

Vysněným povoláním respondentky byla práce letušky. „*Nikdy sem letadlem neletěla, jediný moje dovolený byly s děčákem a to bylo jen autobusem. Možná proto sem po tý práci tolik toužila. Letušku sem viděla jen v televizi, ale ty jejich oblečky a vystupování, to mě dostalo.*“

Shrnutí

Respondentka č. 3, žena – M., věk 29 let. Respondentka je absolventkou oboru Aranžér na středním odborném učilišti. Nyní také v tomto oboru je i zaměstnána. Tento obor si sama vybrala po konzultaci s vychovatelkou z dětského domova, která ji o tomto oboru informovala. Respondentka se zájmem pečovala o květiny i zahradu, a proto jí tento obor byl ze strany dětského domova doporučen. Během studia M. nezaznamenala žádné výkyvy v chování učitelů k její osobě. Pedagogové přistupovali k M. stejně jako k ostatním žákům z biologických rodin. Respondentka byla motivována ke studiu především ze strany dětského domova. Její rodiče ji sice navštěvovali, avšak neprojevovali zájem o studium své dcery. Vzhledem k finanční situaci rodičů, respondentka nezískávala žádné odměny. Za studijní úspěchy získávala sporadicky odměny v dětském domově, povětšinou v podobě sladkostí. V denním režimu byla vymezena příprava ke studiu. Vychovatelky dbaly na to, aby byly děti do školy řádně připraveny a žádné pomůcky jim při výuce nechyběly. Každý den si M. připravila učebnice dle rozvrhu, úkoly vypracovávala dle zadání. U respondentky nebylo potřeba dohledu ze strany pedagogických pracovníků dětského domova. Respondentka po celou dobu studia zvládala školní přípravu sama. Klasifikace na základní škole se příliš nelišila od té na středním odborném učilišti. Převažovaly známky chvalitebně či dobře. U respondentky se neprojevovaly žádné problémy v chování. Po ukončení povinné školní docházky měla M. dostatečné množství informací o dalším studiu, například ve formě letáků jednotlivých škol či veletrhu, který zorganizovala pro své žáky základní škola. Respondentka není v kontaktu s nikým ze základní školy, ani ze středního odborného učiliště. Na učilišti se M. přátelila se spolužačkami, kontakt nepřetrval do současnosti. Vzdělání má pro M. hodnotu, váží si možnosti, kterou jí dětský domov dal v podobě studia. Jejím přáním je, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání a ve svém osobním životě byly úspěšnější. Domnívá se, že díky vyššímu vzdělání by jejich život mohl být kvalitnější. Vysněným povoláním v dětství byla práce letušky.

6. 6. 4 Respondent č. 4 (muž – D.)

Respondent č. 4, muž – D., 23 let. D. ukončil pouze povinnou školní docházku, následně nastoupil na střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník, který však nedokončil. D. nikdy nebyl zaměstnán. Momentálně se živí na Hlavním nádraží v Praze prostitucí. Zároveň je nejen uživatelem, ale i distributorem návykových látek (kokain, pervitin, marihuana).

Výběr oboru Kuchař – číšník nebyl volbou samotného respondenta. „*Kuchaře vybral děcák, tam bylo volno, tak sem musel tam.*“ D. měl přání nastoupit na obor Truhlář, nikomu se s tímto přáním ale nesvěřil. Domnívá se, že nezáměr o obor Kuchař částečně ovlivnil to, že do školy přestal docházet. Po dvou měsících časté absence se třídní učitelka spojila s dětským domovem, ten však o neúčasti na výuce netušil. D. do školy denně dojížděl a nikomu se nesvěřil, že navštěvuje jiná zařízení, než školu. Dětský domov následně odmítl dát D. druhou šanci a absenci omluvit. V té době byl D. již krátce plnoletý, došlo tedy k ukončení smlouvy o dobrovolném pobytu ze strany dětského domova. D. musel okamžitě sbalit své osobní věci a dětský domov opustit. Díky vysoké, neomluvené absenci došlo k vyloučení ze studia. „*Jezdil sem do Prahy, měl sem tam kámoše z diagnostáku. Po tom, co mě vyhodili z děcáku mě u sebe nechávali ze začátku přespávat, ale ty peníze sem potřeboval na fet. Chtěl sem si najít práci a bydlení, ale prostě to nevyšlo. Šlapat v tu chvíli byla možnost, ke který mě přived známej.*“

Respondent D. uvedl, že na základní škole nezaznamenal odlišný přístup učitelů k jeho osobě. Respondent uvedl, že negativní vztah se objevoval mezi ním a jeho spolužáky. Přiznává, že své spolužáky šikanoval. Z počátku se jednalo o krádeže svačin, vynucení spolupráce na domácích úkolech, ale i sexuální obtěžování (osahávání). Dlouho tyto činnosti zůstaly ze strany pedagogů nepovšimnuty, nikdo z obětí je nenahlásil dospělé osobě, zřejmě z obav stupňující se agrese. Případ se začal řešit, až po nahlášení matky dítěte, které v celé situaci bylo pouhým pasivním pozorovatelem. Celá situace byla řešena ředitelem školy, nedošlo však k vyloučení žáka ze školy. V tento moment se chování pedagogů k respondentovi podstatně změnilo. Více si všímali jeho činností o přestávkách a nespouštěli jej z dohledu.

Na středním odborném učilišti se problémy se šikanou již neobjevily, avšak respondent již v prvním ročníku začal s konzumací lehkých drog, konkrétně marihuany. Velmi brzy začal užívat i tvrdé drogy (pervitin).

Po celou dobu pobytu v dětském domově nedošlo ani k jedné návštěvě biologické rodiny. Oba rodiče jsou také drogově závislí, nikoho dalšího D. ze své rodiny nezná. K motivaci ze strany rodiny tedy nikdy nedocházelo. Nebylo tomu tak, ani ze strany dětského domova, který k respondentovi díky jeho přestupkům přistupoval velmi nekompromisně. Nedostával ani žádné pochvaly či odměny. Je však důležité zdůraznit, že nedocházelo ze strany respondenta k žádným aktivitám, které by byly hodny pochvle či jakékoli odměně.

V denním režimu byla vymezena příprava na studium každý všední den. Byla povinnost splnit všechny zadané práce a připravit si pomůcky na další vyučovací den. Respondent se své přípravě příliš nevěnoval. *„Já to moc nedělal, občas mi to nabalila teta, a když ne, dostal sem poznámku. Potom už mi je učitelka ani nedávala a rovnou mi pučovala svoje věci.“* Příprava na základní školu byla podobná přípravě na středním odborném učilišti. Obsahovala výměnu učebnic, sešitů, pomůcek. *„Na učňáku sem to dodržoval víc, přišli nový vychovatelé a těch sem se bál. Tety se večer zeptaly, jestli máme všechno splněný, občas to kontrolovaly, jak měly čas. Záleželo, kdo sloužil. My už sme věděli, u koho si můžeme, co dovolit. Něktorej to bylo jedno a šly si po svym, některý u mě seděly, dokud sem tu tašku nepřipravil.“*

Hodnocení na základní škole nejčastěji bylo dostatečně a nedostatečně. Na středním odborném učilišti dostatečně. Na základní škole respondent neprospěl dvakrát, poprvé na prvním stupni ve 3. ročníku, podruhé na druhém stupni v 7. ročníku. V obou případech neuspěl při reparátu a oba ročníky opakoval. Znamky z chování na druhém stupni základní školy byly většinou dobře, stejné se opakovalo i na středním odborném učilišti.

Problémy s chováním započaly na základní škole. *„Nejhorší byly asi ty krádeže, měl sem i návrh na pasták, ale sešlo z toho. Kouření, to je jasný, ale měl sem kliku, v areálu mě nikdy nechytli, to se neřešilo. Pak tráva a s tvrdýma sem začal tady v Praze.“*

Informace o dalším vzdělání po ukončení základní školy respondent získával především ze strany základní školy, která informovala o možných studijních oborech formou přednášek, nabídky veletrhů a letáků s obory středoškolskými i učebními. Dětský domov respondentovi neposkytl informace žádné. *„Ani s klukama sme to neřešili, my sme se nějak nezajímali o nic.“*

Respondent nenavázal přátelský vztah s nikým na základní škole, ani na středním odborném učilišti. Přátele měl pouze mezi vrstevníky, chlapci v dětském domově a dále přátele dle svých slov našel v Praze, kde žije od osmnácti let. Není v současnosti v kontaktu s nikým z dětského domova. S nikým se od svého nuceného odchodu nesetkal.

„Žádný vzdělání nemám, takže pro mě ani nemůže mít hodnotu. Nikdy sem nad tím nepřemýšlel. Děti určitě neplánuju, při tom co dělám a jak žiju, to ani nejde.“

„Jako dítě sem chtěl bejt policajt. Je to vtipný, protože teď před nima utíkám. To víš, že už mě několikrát sebrali i sem seděl za držení drog, ale stejně mě vždycky nakonec

pustěj a já si zas pojedou to svoje. Život na ulici je tvrděj, ale když se dostaneš takhle daleko, nejde z toho ven. Je jenom jedna cesta, která se většíně těch fetek povede dřív nebo pozdějc a to je, předávkovat se. Je to jenom otázka času.“

Shrnutí

Respondent č. 4, muž – D., věk 23 let. Ukončil povinnou školní docházku, nastoupil na střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník, které nedokončil. Důvodem k nedokončení přípravy na povolání byla častá absence, která posléze nebyla dětským domovem omluvena. Dětský domov se takto rozhodl na základě dlouhodobých problémů v chování respondenta a ukončil smlouvu o dobrovolném pobytu. Vzhledem k tomu, že na základní škole D. opakoval jeden ročník na prvním stupni a jeden ročník na druhém stupni, k odchodu z dětského domova došlo krátce po plnoletosti, dokončil tedy pouze první ročník středního odborného učiliště. D. nebyl nikdy zaměstnán, momentálně se živí jako prostitut a distributor návykových látek v centru Prahy. Obor Kuchař – číšník, který studoval, nebyl jeho volbou. Respondent uvádí, že i to mohlo mít vliv na jeho negativní přístup ke studiu. On sám by raději navštěvoval obor Truhlář, avšak nikomu z dětského domova tento fakt nesvěřil. Domníval se, že nezáleží na tom, z jakého oboru bude mít výuční list. Přístup pedagogů k D. začal být odlišný v době, kdy začaly problémy s jeho chováním. V momentě, kdy se prokázalo, že své spolužáky šikanuje, přístup učitelů byl přísnější, než vůči ostatním žákům. Jak uvádí respondent, ať došlo k jakémukoli přestupku na půdě školy, on byl automaticky považován za strůjce. Ne vždy tomu tak bylo. Respondentovi se nedostávalo pochval ani odměn ze strany rodičů, protože se s nimi nestýkal. Nebylo tomu tak ani ze strany dětského domova. Respondent měl převážně zákazy na výjezdy, které dětský domov organizoval (výlety, zájezdy na hory či k moři). Důvodem bylo problémové chování. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu každý všední den. Respondent přiznává, že ne vždy své povinnosti plnil. Mnohdy výhrůzkami fyzického násilí donutil své spolužáky k vypracování domácího zadání. Vliv na přípravu školních pomůcek mělo to, jaký vychovatel měl službu. Dle toho se odvíjelo, zda si je D. připravil či nikoli. D. zneužíval vědomí, že v momentě, kdy potřebné pomůcky nebude mít, pedagog je zapůjčí. Vždy, když vychovatel na D. dohlížel, pomůcky si připravil. Klasifikace na základní škole i středním odborném učilišti byla nejčastěji známka dostatečně. Problémy v chování započaly již na základní škole. Nejprve kouření cigaret a krádeže. Na druhém stupni základní školy se objevilo i fyzické násilí na spolužácích. Postupně se přidala i závislost na návykových látkách (marihuana, pervitin, heroin).

Z počátku podání nosí sliznicí, nyní nitrožilní. Informace o dalším studiu respondent získal ze strany základní školy, a to v podobě přednášek, letáků. Dětský domov mu neposkytl informace žádné. Během studia nenavázal přátelský vztah s nikým. Za přátele považuje pouze vrstevníky z dětského domova a ty, se kterými se seznámil při útěcích. Nyní však není v kontaktu s nikým ze jmenovaných. Okruh přátel se snížil na minimum, jedná se v podstatě taktéž o uživatele drog, převážně těch, kteří od D. látky kupují. Vzdělání pro respondenta hodnotu nemá, nutno říci, že touto otázkou byl zaskočen, nikdy nad ní neuvažoval. Je si jistý, že nikdy děti nepočne, proto nebude muset řešit jejich vzdělávání. Vysněním povoláním v dětství byla práce policisty.

6. 6. 5 Respondent č. 5 (žena – Z.)

Respondentka č. 5, žena – Z., věk 29 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je základní škola. Po ukončení základní školy Z. nastoupila na střední odborné učiliště, obor Zahradník, tento obor však úspěšně nedokončila. Z dětského domova odešla ihned po dosažení plnoletosti ke svému tehdejšímu příteli, k ukončení učiliště v té době chyběl jeden rok. Krátce poté došlo k rozchodu mezi partnery, aby si Z. mohla dovolit financovat nájem a stravu, musela školu přerušit a být na plný úvazek zaměstnána. Střední odborné učiliště však již nikdy nedokončila.

Z. je v současnosti zaměstnána v obchodu s potravinami jako prodavačka. „*Ten učňák mi v podstatě nechybí, práci mám a uživím se.*“ Obor Zahradník si vybrala po poradě s vychovatelkou, která jí jej doporučila především pro svou nenáročnost. Domnívám se, že zde je důležité zmínit, že výběr méně náročného oboru vede k nižší snaze, motivaci, jedinec nerozvíjí své schopnosti.

Přístup učitelů k Z. během jejího studia byl vždy stejný jako k ostatním žákům. Žádný rozdíl nepocítovala ani v chování svých spolužáků. Jak sama uvedla, její spolužáci se svými rodiči jí dokonce pomáhali, například dostávala dárky k Vánocům.

Respondentka nebyla motivována ke studiu ze strany rodičů. Matka zemřela, otec dceru nepravidelně navštěvoval, avšak o studium a výsledky se nikdy nezajímal. Dětský domov ke studiu motivoval, také Z. rozmlouval rozhodnutí opustit dětský domov ještě před ukončením středního odborného učiliště. „*Z těch zkušeností co maj, moc dobře věděli, že jakmile odejdu, už to nedodělám, jenže já tenkrát byla hloupá, zamilovaná, první láska. Dneska toho samozřejmě lituju.*“

Během svého studia Z. dostávala pochvaly především v dětském domově. Její studijní úspěchy nebyly nijak výrazné, avšak respondentka poukázala na fakt, že dětský domov se snažil motivovat ke studiu všechny děti bez rozdílu a nejvíce ty, které právě úspěšné nebyly. Tato motivace se objevovala v podobě pochval. Vychovatelé se pravidelně ptali na školní výsledky a za každý úspěch pochválili. Odměny probíhaly formou sladkostí, avšak minimálně.

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Z. měla povinnost zpracovat domácí úkoly a připravit školní pomůcky. Uvedla, že na základní škole tyto povinnosti splňovala důsledně, na středním odborném učilišti ale domácí úkoly zpracovávala sporadicky. Vychovatelé přímo při plnění úkolů nebyli přítomni a nedohlíželi, následně však děti chodící na základní školu, kontrolovali. U dětí studujících na střední škole či učilišti byla příprava zcela samostatná.

Respondentka byla na základní škole nejčastěji hodnocena dobře či dostatečně. Na středním odborném učilišti nejčastěji dobře.

Problémy s chováním se u respondentky vyskytly na středním odborném učilišti, kdy se v prvním ročníku seznámila se svým přítelem, kvůli kterému své studium nedokončila. Příteli se věnovala i v době, kdy měla plnit školní docházku, následně nastal problém s omluvením zameškaných hodin. Dětský domov zpětně potvrdil toto zameškané vyučování pod podmínkou, že se situace již opakovat nebude.

Respondentka měla během svého studia dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Tyto informace získala především od vychovatelky z dětského domova a částečně také z přednášek organizovaných základní školou. Během svého studia našla přátele, se kterými se setkává dodnes. Důležité je podotknout, že se jedná o dvě ženy, které byly nejen spolužačkami na základní škole, ale zároveň vyrůstaly společně se Z. v dětském domově. „*Máme neuvěřiteľnej vzťah, trávily sme spolu v podstate každou chvíľu a i dneska spolu moc dobre vychádzime.*“

Respondentka uvedla, že pro ni vzdělávání žádnou hodnotu nemá. Na jednu stranu lituje, že střední odborné učiliště nedokončila, na druhou stranu říká, že zaměstnání získala i bez něj, a tak pro ni v životě není důležité. V budoucnu již ani neplánuje, že by školu dokončila.

Z. zatím není matkou a děti neplánuje, kdyby však děti měla, není pro ni důležité, aby měly vyšší vzdělání než ona. Domnívá se, že základní vzdělání je dostačující pro kvalitní život člověka. Vysněným povoláním v dětství byla lékařka.

Shrnutí

Respondentka č. 5, žena – Z., věk 29 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je ukončení povinné školní docházky. Po základní škole nastoupila na střední odborné učiliště, obor Zahradník, nikdy však toto vzdělávání nedokončila. V současnosti je zaměstnána jako prodavačka v obchodě, nepracuje tedy v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Obor Zahradník byl volbou Z., tento obor si vybrala po poradě s vychovatelkou, která jej vybrala pro svou nenáročnost. Přístup učitelů byl stejný jako k ostatním dětem z biologických rodin. Ze strany biologické rodiny Z. nebyla motivována ke studiu, ze strany dětského domova ano. Ačkoli respondentka nebyla ve svém studiu nijak výrazně úspěšná, často byla dětským domovem chválena a tím i motivována. V denním režimu byla vymezena doba ke školní přípravě, ta představovala vypracování domácích úkolů, přípravu školních pomůcek na další vyučovací den. U dětí, které chodily na základní školu, byl u této přípravy přítomen i sloužící vychovatel. Děti, které již navštěvovaly střední školu či střední odborné učiliště, školní přípravu dělaly zcela samostatně a vychovatelé ji nekontrolovali. Znamky na základní škole byly převážně v podobě dobře či dostatečně, na středním odborném učilišti nejčastěji dobře. Během studia se u Z. objevily problémy v chování až na středním odborném učilišti. V době, kdy poznala svého přítele, trávila s ním čas i v době, kdy měla být ve škole. Dětský domov následně omluvil zameškané hodiny pod podmínkou, že se situace již nebude opakovat. Během svého studia měla dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Během studia našla přátele, se kterými je v kontaktu dodnes. Jedná se o dvě ženy, které byly nejen jejími spolužačkami, ale také žily v dětském domově. Vzdělání pro respondentku žádnou hodnotu nemá. Vysněným povoláním v dětství byla lékařka.

6. 6. 6 Respondent č. 6 (muž – L.)

Respondent č. 6, muž – L., věk 25 let, Rom. Respondent absolvoval pouze šest let povinné školní docházky. V 7. ročníku základní školy uprchl ke své rodině žijící v zahraničí. Základní školu již nikdy poté nedokončil. L. v současnosti nežije v České republice a nikdy nebyl zaměstnán. „*To, čím se živím, není legální, takže to říkat nemudu.*“ Ještě v době povinné školní docházky respondent uvažoval o studiu na středním odborném

učilišti, obor Prodavač. Jeho oblíbeným předmětem byla matematika, proto chtěl zvolit obor, ve kterém by matematika převládala.

Respondent nepostřehl, že by přístup učitelů byl výrazně odlišný od přístupu k dětem z biologických rodin. Není si vědom, že by učitelé záměrně zhoršovali jeho prospěch či naopak nadřžovali. *„Je fakt, že když sme s klukama ze třídy udělali nějakej průser, nejvíc sem to odnes já, protože učitelka věděla, že sem to vymyslel já nebo, když už se nějakej průser stal, já byl podezřelej číslo jedna.“*

Motivace ke studiu ze strany dětského domova byla především v podobě osobních rozmluv. Vychovatelka skupiny, na kterou byl L. spolu se svými sourozenci umístěn, měla zájem o studijní výsledky svých svěřenců. Například poskytovala doučování v předmětech, ve kterých byly děti slabší. Motivace ve studiu ze strany rodičů nebyla téměř žádná. Rodiče se krátce po umístění pěti dětí do dětského domova odstěhovali do zahraničí. Ani jedno z dětí nemělo o rodičích žádné zprávy. Až po dvou letech se rodiče dětem ozvali a domluvili osobní setkání. Všichni sourozenci se s rodiči sešli, přišla nabídka společného odjezdu do jiné země, a tedy možnosti odchodu z dětského domova. Bez vědomí dětského domova celá rodina odcestovala. Případ byl nahlášen na Policii České republiky, byl vyšetřován jako únos a bylo započato pátrání po pohřešovaných dětech. Všichni sourozenci se až do své plnoletosti skrývali.

Respondent jednou získal pochvalu od ředitelky školy. V dětském domově každé z dětí získalo za vysvědčení alespoň malou odměnu (v podobě sladkostí či literatury). *„Tety byly vodvařený hlavně ze šprtů, ze mě určitě ne. U mě to vysvědčení moc valný nebylo. Jinak během roku sme odměny nedostávali. Jednou sem dostal pochvalu od ředitelky za pomoc při organizování sportovního odpoledne pro děti z prvního stupně. To byla moje první a i poslední pochvala.“*

V denním režimu byla vymezena příprava ke studiu každý všední den. Ihned po návratu ze školy se děti naobědvaly a následovala příprava na další školní den. Tato příprava obsahovala vyhotovení domácích úkolů. Vypracované úkoly vychovatelka zkontrolovala a podepsala. Děti předkládaly dennímu vychovateli k podpisu i žákovskou knížku. Dle rozvrhu si každé dítě připravilo učebnice a potřebné pomůcky. V pozdních odpoledních hodinách děti měly osobní volno, ve kterém mohly do místního obchodu či společně s vychovatelkou na procházku po okolí. *„O víkendu sme teda našťestí do školy nic dělat nemuseli. Kolikrát sem byl línej, a než abych si musel každej den připravit znova,*

tak sem to radši tahal všechno nebo si to nechával v lavici ve škole. To se ale tetě nezdálo. Občas sem jí jen odkejšoval, že mám připraveno a bylo hotovo.“

Klasifikace na základní škole se nejčastěji pohybovala na stupnici dobře. Respondent neopakoval žádný ročník. Sníženou známku z chování L. obdržel již v pátém ročníku. *„Když sem začal kouřit, na školňáku mě hned vyhmátli.“*

Problémy v chování se vyskytly již na prvním stupni základní školy. Nejprve ředitelské důtky za kouření na toaletě v 5. ročníku. Dále falšování podpisu vychovatelky u poznámek v žákovské knížce od třídního učitele. Další problém nastal v používání vulgarit nejen ve škole vůči učitelům, ale i pedagogickým pracovníkům v dětském domově. V 7. ročníku, krátce před útekem L. napadl vychovatele v dětském domově. Důvodem bylo zabavení cigaret. *„To sem ujel, ale pro mě bylo už tenkrát těžký vydržet bez cigára. Dneska bych bez kouření nepřežil.“*

Respondent vzhledem ke svému útěku z dětského domova neměl žádné informace o dalším možném studiu. *„Tim, že sem utek v sedmičce se to u mě neřešilo, ale vim, že ségra, co byla vejš, jela s tetou a holkama někam dělat nějaký test či co, na výběr povolání.“*

Respondent není v současnosti v kontaktu s nikým z dětského domova, ani ze spolužáků ze základní školy, ačkoli početně ve třídě převažovali chlapci. L. se s většinou z nich přátelil. *„Nemyslím si, ale že by to bylo tím, že nežiju v Česku, spíš máme každé svůj život.“* Respondent uvedl možnost, že jej spolužáci zavrhli především proto, že se před útekem s nimi nerozloučil. Zároveň se domnívá, že na situaci má také vliv fakt, že do této třídy přišel jako žák, až ve třetím ročníku.

„Hodnotu pro mě vzdělání určitě nemá. Žiju, a to poměrně dobře i bez základky. Škola by pro mě byla ztráta času. Nikdy mě to nebavilo, hlavně asi proto, že mi to úplně moc nešlo.“

Respondent má v současnosti tři potomky. Na jejich budoucím vzdělávání mu nezáleží. Domnívá se, že základní vzdělání bohatě stačí. *„Já sem vyznavačem školy, ale školy života.“* Respondent uvedl, že žádný z jeho čtyř sourozenců po útěku z dětského domova již svou přípravu na povolání nedokončil. Pouze dva z nich mají ukončenou povinnou školní docházku.

„V děcáku sme měli jednu tetu, její manžel jezdil dodávkou, něco rozvážel. Občas, když nás tetka vedla do školy, on nás svez. Mně se to líbilo, říkal sem si, jednou bych chtěl jezdit takovým fárem.“

Shrnutí

Respondent č. 6, muž – L., věk 25 let. Respondent útekem z dětského domova ukončil povinnou školní docházku v 7. ročníku základní školy. Neukončil tedy ani základní vzdělání. Nikdy nebyl zaměstnán. Respondent předpokládá, že kdyby dokončil základní školu, jeho další cesta by vedla na střední odborné učiliště, obor Prodavač. Tento obor si vybral, protože jeho oblíbeným předmětem byla matematika a informační technologie. Přístup učitelů k L. lze říci, že byl částečně odlišný od přístupu k ostatním žákům. Především v momentě, kdy se vyšetřoval nějaký kázeňský přestupek, L. uvedl, že byl vždy prvním podezřelým. Neuvědomuje si však, že by se jeho problémové chování nějak odrazilo v prospěchu, či že by si nějaký učitel na něj zasedl. L. nebyl motivován ke studiu rodiči především proto, že po několik let nebyli v žádném kontaktu. Matka i otec absolvovali pouze povinnou školní docházku. Dětský domov motivoval L. ke studijním úspěchům především odměnami za vysvědčení (avšak odměnu získali všichni, proto se domnívám, že tato motivace na děti nepůsobila tak, aby měly zájem své známky vylepšit. Děti měly jistotu, že odměnu obdrží, ať známky byly v podstatě jakékoli). V denním režimu byla vymezena příprava na vyučování každý všední den v odpoledních hodinách. L. vypracoval domácí úkol samostatně, následně jej předal vychovatelce ke zkontrolování spolu s žákovskou knížkou. Nepravdělně se stávalo, že L. zadané úkoly nevypracoval. Nejčastěji to bylo zapříčiněno nepřítomností denní vychovatelky, která měla na starost respondentovu skupinu. Klasifikace byla průměrná, nejčastěji L. obdržel známku dobře. Problémy s chováním začaly v 5. ročníku, konkrétně se jednalo o kouření cigaret. U respondenta se vyvinula tak silná závislost na nikotin, že po zabavení krabičky cigaret, napadl jednoho z vychovatelů dětského domova. Respondent se projevoval vulgárně vůči pedagogům. Informace o dalším studiu respondent neměl možnost získat. Během povinné školní docházky se spřátelil s několika spolužáky, tento vztah nepřetrval do dospělého věku. Důvodem může být respondentovo náhlé přerušení styku se spolužáky. Vzdělání pro L. hodnotu nemá žádnou, v současnosti má tři děti, které ke vzdělávání nepovede, protože jej nepovažuje v životě za primární. Respondentovo vysněné povolání bylo řidič.

6. 6. 7 Respondent č. 7 (žena – K.)

Respondentka č. 7, žena – K., věk 26 let. Respondentka je absolventkou vysoké školy. Vystudovala střední školu veřejnoprávní, následovalo roční studium na jazykové škole. Poté se K. rozhodla, že absolvuje vyšší odbornou školu, (Vyšší odbornou školu prevence kriminality a krizového řízení) kde získala titul diplomovaný specialista. V bakalářském studiu pokračovala na Univerzitě Jana Amose Komenského, obor Bezpečnostní studia. Další studium následovalo na Českém vysokém učení technickém, obor Ochrana obyvatelstva, kde získala titul inženýr.

K. je zaměstnána v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Nyní je zaměstnankyní Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Tento obor však nebyl její vlastní volbou. *„V patnácti letech člověk neví, co chce dělat. Pomohla mi teta. V inženýrovi sem v podstatě pokračovat musela, protože sem se nikde nechtěla ucházet s ujakem.“* (pozn. jedná se o soukromou univerzitu). Tento obor vybrala vychovatelka K. především proto, že již od útlého věku se věnovala spíše chlapeckým hrám, a také se jako chlapec oblékala. Již v pubertě si respondentka uvědomila, že její orientace je homosexuální. *„Teta věděla, že sem na kalhoty, ne na sukni, proto navrhla tenhle obor jako pro mě ten nejlepší.“*

Přístup učitelů ke K. na základní škole byl stejný, jako k dětem z biologických rodin. Na střední škole o tom, že je K. z dětského domova věděla pouze třídní učitelka. Až na vyšší odborné škole zaznamenala K. rozdílné chování vůči ní. Jednalo se o učitelku psychologie, která měla informaci o tom, že K. žije v dětském domově. *„Jednou si mě zavolala na chodbu a ptala se, jestli sem ještě pořád v děcáku, řekla sem, že jo. Zrovna šel okolo učitel, kterýho sme měli na filozofii a hned ho zastavila a říká mu Karle, tady zákyně je z dětského domova. A on na to odpověděl, proč jsem to neřekla, že by byl hodnější. Já toho, ale nikdy nezneužívala. Naopak sem nechtěla, aby to věděli. Kolikrát mi říkali kamarádi z děcáku, že když je vylili od zkoušky, tak se jim tam rozbřečeli, že sou z děcáku a jak to maj těžký.“*

Motivace ze strany rodiny nebyla žádná. Matka je alkoholička, své děti v dětském domově nikdy nenavštěvovala. *„Když už za námi jednou za rok přijela, byla nalitá, takže ji k nám stejně nepustili.“* Během pobytu v dětském domově byla K. v kontaktu pouze s otcem a tetou. Motivace přicházela především ze strany dětského domova, konkrétně vychovatele skupiny, který K. doučoval. *„Motivace vzešla ze mě, já chtěla něčeho dosáhnout, nechtěla sem bejt člověk na podpoře, chlastat jako máma s tátou, nechtěla sem*

mít dluhy a bejt na okraji společnosti.“ Ve studiu K. podporovala z rodiny především její biologická teta, která s ní chodila na veškerá přijímací řízení, která K. absolvovala. Byla jí především psychickou podporou. *„Teta byla v tomhle skvělá, vždycky mě tam podpořila a celý to probřečela, jak byla šťastná za moje úspěchy.*“ Další podporou byla sponzorka, která financovala studium na soukromých školách (Střední škola veřejnoprávní a Vyšší odborná škola prevence kriminality a krizového řízení a Univerzita Jana Amose Komenského). *„Neúspěch nepřipadal v úvahu, když mi to sponzorka platila a za ty roky mého studia to byla hromada peněz.*“

Respondentka získávala za své studijní úspěchy odměny pravidelně. Především od biologické tety. K. do dětského domova přichází v 7. ročníku základní školy. Když byla ještě v péči matky, do školy téměř nechodila. Matka díky svému alkoholismu, nekladla na školní docházku žádný důraz. První pololetí 7. ročníku byla K. převážně hodnocena dostatečně. Měla však zájem o nápravu, a proto se začala se svým vychovatelem denně připravovat na vyučování. Výsledkem bylo, že v druhém pololetí se klasifikace ve všech předmětech zlepšila o dva stupně. Odměnou za tento úspěch bylo jízdní kolo. Ředitelka dětského domova každý rok vyhlášovala výsledky vysvědčení. Ti nejlepší získávali odměny, převážně v podobě elektroniky (přehrávače hudby, mobilní telefony, stolní hry). *„Téměř sem visela na nástěnce, nikdo přede mnou tu ještě inženýra nebo magistra neudělal.*“

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu striktně. Po příchodu ze školy se děti společně naobědvaly. Následoval polední odpočinek a po něm školní příprava, která obsahovala nejprve zpracování domácích úkolů, přípravu pomůcek na druhý den. Každý den se dětem vychovatel věnoval a nabídl pomoc při vysvětlení jakékoli školní látky. Vychovatel domácí úkoly zkontroloval, podepsal, taktéž žákovské knížky. *„Já osobně měla zájem si se strejdou sednout a jet třeba několik hodin v kuse. Ale to nás moc nebylo. Ostatní byli rádi, že maj hotový úkoly a stačilo.*“ Až po ukončení přípravy na další vyučovací den, bylo možné jít na vycházku, či se věnovat libovolným činnostem.

Na základní škole, jak již bylo řečeno, se K. věnoval intenzivně jeden z vychovatelů. *„Měl na mě zásadní vliv, nechodila sem ani ven, pořád sme se spolu učili. Dopředu si nastudoval moji učebnici a pak mi to vysvětloval. Preferoval školu hrou, když mi vysvětloval, co je to květenství, vzal mě ven a na příkladu ukázal. To on mě dostal na střední. Všichni ti sice říkaj, jdi se učit, ale už se nikdo nesebere, aby šel s tebou a vysvětlil ti to. Nebejt jeho, nejsem tam, kde sem.*“

Na základní škole, až do 7. ročníku u respondentky převažovaly známky dostatečně. Po příchodu do dětského domova a intenzivního učení, se prospěch výrazně zlepšil. Od 2. pololetí 7. ročníku byla K. hodnocena především chvalitebně. Na střední a vyšší odborné škole převažovaly známky dobře. Na vysoké škole K. několikrát získala prospěchové stipendium.

Problémy v chování se u K. objevovaly především v době, kdy žila s matkou. *„Když sem byla doma, nechodila sem do školy, prala sem se. Máma se nestarala, že lítám po nocích, že nechodím k zubaři. Sem vděčná za to, že někdo rozhodl o tom, že mě dali do děčáku, tím všechny tyhle problémy skončily. Děčák mi dal šanci na pořádný život. Vrstevníci v děčáku si stěžovali, že jim nikdo nedal lásku, ale dali nám jiný věci. Daj ti vzdělání. Neumím si představit, kdybysme byli doma – bez cílů, zavšivený, bezdomovci.“*

Informace o dalším možném vzdělávání poskytovala základní škola, ale i dětský domov. K. společně s vychovatelkou zvažovaly možnosti. Jedinou podmínkou respondentky bylo studium v Praze, protože zde strávila své dětství. *„Jednou, když sme s tetou večer koukali na televizi, v Superstar zpívala holka, co byla policajtko, teta řekla, že by to bylo něco pro mě. Koukla do časopisu škol, našla veřejnoprávní a vzala mě na den otevřených dveří. Moc se mi tam líbilo, ředitelka sehnala sponzora a nakonec mě vzali na prospěch. Tím, že sem jako holka se oblíkala do klučičího, uniforma je univerzální, to mě zaujalo.“*

Respondentka v současnosti není v kontaktu s nikým ze základní školy. To samé platí i pro střední školu. Je však v kontaktu se spolužáky z vyšší odborné školy. Tyto kontakty jsou pouze přes sociální síť, k osobnímu kontaktu zatím nedošlo. Na vysoké škole K. žádná přátelství nenavázala.

Vzdělání pro respondentku hodnotu má, a proto se vždy snažila dosáhnout vysokoškolského vzdělání, což se jí i podařilo. *„Vzdělání je důležitý, i když teď po ukončení mám krizi. Nevím, jestli se uplatním. Nechci dělat ve státní sféře za patnáct tisíc. Pořád si kladu otázku, bude mi to vzdělání k něčemu?“*

Vzhledem k tomu, že respondentka je homosexuálně orientovaná, žije s přítelkyní, děti neplánuje, avšak zvažuje adopci. Popřípadě by souhlasila s umělým oplodněním své přítelkyně. *„Jestli budu mít děti, nebudu po nich šlapat, aby studovaly, ale aby dělaly, co je baví, i kdyby to měl bej učňák. Tím, že sem si sama prošla tím systémem, vim, že učňák ti*

dá víc, máš tam praxi. Vejška je jen o šprtání, mělo by to bejt víc vyvážený. Měla bys něco umět, když z ty vejšky odcházíš a paradoxně se bojíš, jestli ti vůbec někde daj práci.

Respondentka v dětství žádné vysněné povolání neměla. Jediné, po čem vždy toužila, být šťastná, mít volnost, v něčem se vyznat a z povolání mít radost.

Shrnutí

Respondentka č. 7, žena – K., věk 26 let. Je absolventkou vysoké školy, oboru Ochrana obyvatelstva. V současnosti pracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Je zaměstnankyní Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Obor, který respondentka vystudovala, byl návrhem vychovatelky. Vzhledem k tomu, že K. nevěděla, jakou cestou se vydat, s rozhodnutím vychovatelky souhlasila. Tento obor byl vybrán především z důvodu možnosti být oblečen do uniformy (stejnokroje), protože respondentka vždy raději nosila chlapecké šaty. Přístup učitelů byl stejný jako k ostatním žákům. Většina učitelů nevěděla, že K. žije v dětském domově. K. byla motivována ze strany rodiny (teta), stejně i ze strany dětského domova. Během celého studia dostávala pochvaly i odměny za školní prospěch. Zřejmě největším úspěchem bylo získání jízdního kola za výrazné zlepšení prospěchu po příchodu do dětského domova. V denním režimu byla vymezena doba na přípravu ke studiu. K. tuto přípravu absolvovala denně, nad rámec povinností. Spolu s vychovatelem se věnovala vzdělávání i v dobu svého osobního volna. Domácí úkoly vychovatel zkontroloval, následně podepsal. Hodnocení na základní škole do 7. ročníku bylo nejčastěji dostatečně, od 7. ročníku chvalitebně. Na střední a vyšší odborné škole bylo hodnocení nejčastěji dobře. Při studiu na vysoké škole K. několikrát získala prospěchové stipendium. Problémy s chováním (záškoláctví, agresivní chování) byly pouze do doby, než byla K. umístěna do dětského domova. Respondentka měla dostatek informací o možném studiu, především od vychovatelky. Během studia nenašla přátele, se kterými by dodnes docházelo k osobním kontaktům. Jedná se pouze o kontakty přes sociální síť. Pro K. vzdělání hodnotu má, avšak se obává uplatnění na trhu práce. Není pro ni důležité, aby její děti měly stejné či vyšší vzdělání. Domnívá se, že je důležité, aby studium bylo především pro dítě zajímavé a praktické do budoucího povolání. Respondentka v dětství neměla žádné vysněné povolání.

6. 6. 8 Respondent č. 8 (muž – K.)

Respondent č. 8, muž – K., věk 25 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední škola obchodní, obor Prodavač průmyslového zboží, zakončen maturitní zkouškou. Ihned po ukončení přípravy na vzdělání byl respondent zaměstnán v obchodě zabývající se prodejem sportovního oblečení. Dalším zaměstnáním byl také prodej, jednalo se o oslovování zákazníku po telefonu, nabídka produktů různého sortimentu. Ihned po ukončení střední školy se tedy respondent věnoval oboru, ve kterém byl vzděláván, avšak nyní pracuje jako pokrývač střech.

Obor Prodavač průmyslového zboží byl volbou samotného respondenta. V době, kdy uvažoval o dalším vzdělávání po ukončení základní školy, se přátelil s o několik let starším chlapcem, který K. tento obor doporučil, protože sám zde studoval. *„Řikal mi, jak je to tam super a jak je tam spousta holek. Hlavní důvod, proč jsem tam šel, byla vidina mladých nadržených holek. Opak byl pravdou.“*

Respondent během celého studia nezpozoroval odlišné chování učitelů vůči němu. Ačkoli pedagogové věděli, že K. žije v dětském domově, jejich přístup byl totožný, jako k dětem z biologických rodin. *„Ať už od učitelů, tak u spolužáků. Nikdy jsem si nehrál na to, že sem z děcáku a nikde jsem to ani neprezentoval. Choval sem se tak, jak se chovám a lidi mě brali takovýho, jakej sem a to i učitelky. Někdy se jim to moc nelíbilo, protože sem byl drzej, ale nikdy nebyla žádná protekce ani koukání přes prsty. Brali mě jako normálního kluka v pubertě.“*

Respondentovi se motivace ze strany rodiny nedostávalo, protože nebyl s nikým v kontaktu. Dětský domov jej ke studiu motivoval, i když dle respondentových slov ne dostatečně. *„Když sem chodil na základní školu, tak nás vždycky vychovatel každé den vyzval k tomu, abysme mu ukázali, co máme další den za předměty. Ty důležitý sme se museli naučit a z toho nás ten samej den vyzkoušel. Jenomže sme byli vyčuraný a na začátku školního roku sme si napsali rozvrh podle sebe. Od osmičky nás už ani nezkoušel. Věřil nám, ale to neměl. Zalezli sme do pokoje a tam sme nad učebnicí usnuli. Na střední to bylo podobný.“*

Vzhledem k tomu, že respondent byl po celou dobu studia spíše podprůměrným žákem, žádné odměny za studijní úspěchy nikdy nedostal. Pouze dva vychovatelé ho několikrát pochválili za to, že dostal lepší známku, než u něj bylo obvyklé. *„Když sem*

jednou za sto let přines dvojku, byl sem pochválenej od vychovatele, co mě měl na skupině, ty ostatní to brali jako samozřejmost, že konečně teda už bylo na čase.“

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Po příchodu ze školy se děti naobědvaly. Vychovatel začínal službu vždy v 16:00. Do této doby měly děti osobní volno. Ihned po příchodu vychovatele, bylo povinností předložit žákovskou knížku ke kontrole. Vychovatel prohlédl nové hodnocení žáka či poznámky od učitelů a vše podepsal. Každé z dětí ukázalo svůj rozvrh hodin, podle kterého si musely připravit školní učebnice a pomůcky na další den. Povinností bylo splnit domácí úkoly a naučit se aktuální látku. *„Za mě ještě ano. Ted' si myslím, že už to moc není. Přišel sem ze školy. Vychovatel začínal vždy službu v 16h. Do té doby jsme měli volno. Jak začala služba, tak sme dostali za úkol ukázat žákovské knížky, ukázat rozvrh hodin a naučit se na další den. Pokud ses nenaučil látku, která byla nová, a ten předmět byl další den, tak si nemohl nic, ani na televizi, ani ven. Občas se polevilo, ale to bylo zřídka. Ted' si myslím, že ta příprava do školy v děcáku není tolik striktní, za mě ještě byla.“*

Přípravu ke studiu vychovatelé kontrolovali. Ověřovali si, zda se jedinec opravdu připravil dostatečně. Kontrolování byli především ti, o nichž vychovatelé věděli, že jsou slabší a pomoc vyžadují. *„Musím říct, že záleželo hlavně na vychovateli samotným. Některý byli benevolentní, protože jim to podle mě bylo jedno a některý byli pedanti. Já sem rád za vychovatele, kterýho sem měl.“*

Respondent byl na základní škole nejčastěji hodnocen dobře či dostatečně. Na střední škole bylo hodnocení totožné. Na střední školu byl K. přijat bez přijímacího řízení. Domnívám se však, že známky, které respondent měl na základní škole, neodpovídají požadavkům, které by střední školy na své budoucí studenty měly klást.

Respondent měl problémy s chováním především na základní škole. Jednalo se však o přestupky, které se běžně objevovaly taktéž u vrstevníků (kouření cigaret, alkohol, vzdorovitost). Nikdy nedošlo k závažným přestupkům. *„Vždycky sem byl pro každou srandu a nekalost. Učení šlo stranou. Nikdy sem tomu nedával takovou váhu a sem za to rád. Hodně sem se předváděl a snažil dělat dojem na holky. Bohužel nejsem z těch, co by seděli a dávali pozor a poslušně si zapisovali. Můj názor je ten, že je jedno jaký vzdělání v dnešní době máš, protože je to vše o známých a o tom jestli se člověk umí prodat a pokud se umíš dobře prodat, tak nepotřebuješ mít žádnou školu, stačí bej šikovnej.“*

K. měl dostatečný přehled o dalším možném studiu po ukončení základní školy. Tyto informace pocházely nejen přímo od základní školy, ale i z dětského domova. Stejná situace byla i po ukončení střední školy, kdy dětský domov nabídl smlouvu o dobrovolném pobytu a možnost studia na vysoké škole, kterou však K. nevyužil. *„Už na střední sem si našel brigádu, jak sem čuchnul k penězům, bylo hotovo. Stěží sem střední dodělal a pak šel hned do práce, rozhodně už se mi studovat nechtělo. Hlavně sem chtěl vydělávat peníze.“*

Respondent je v neustálém osobním kontaktu s některými spolužáky ze základní školy. Především proto, že nyní žije v místě, kde základní školu navštěvoval. S některými spolužáky ze střední školy je v kontaktu na sociálních sítích.

Pro K. nemá vzdělání hodnotu žádnou. *„V dnešní době? Vůbec žádnou. Pokud nemá člověk známý nebo praxi, tak má hodně malou pravděpodobnost, že bude dělat to, na co má školu. Na to musíš mít prachy, praxi. Nepotřebuješ mít kolikrát ani školu, pokud tomu rozumíš a si dobřej.“*

Respondent uvedl, že netouží po tom, aby jeho děti dosáhly vyššího vzdělání, než on sám. Je pro něj důležité především to, aby studovaly obor, o který se budou zajímat. *„Chci, aby moje děti dělaly, co je bude bavit, je mi jedno, jestli to bude kuchař nebo pilot. Jen je povedu k tomu, aby v tom co dělaj, byly nejlepší.“*

Respondentovým vysněným povoláním vždy byl policista. Stále ještě uvažuje o možnosti se k policii přihlásit.

Shrnutí

Respondent č. 8, muž – K., 25 let. Nejvyšším vzděláním je střední škola obchodní, obor Prodavač průmyslového zboží, zakončený maturitní zkouškou. Ihned po ukončení přípravy na povolání respondent pracoval v oboru, ve kterém byl vzděláván. V současnosti pracuje jako pokrývač střech. Obor, který absolvoval, si vybral na doporučení svého staršího kamaráda, který sám tento obor absolvoval. Přístup učitelů k respondentovi byl stejný, jako přístup k dětem z biologických rodin. K. nikdy nenaznamenal rozdílný přístup, ani u svých spolužáků. Respondent nikdy nebyl ke studiu motivován ze strany biologické rodiny, se kterou se po celou dobu pobytu v dětském domově nestýkal. Dětský domov ke studiu motivoval především slovně, respondent téměř žádné pochvaly nedostával, jen výjimečně za zlepšení prospěchu. Nutné je však podotknout, že známky byly podprůměrné, proto k pochvalám za studijní výsledky nebyl důvod. V denním režimu byla

vymezena doba na školní přípravu. Vychovatel provedl náhled žákovských knížek, následně samostatné vypracování domácích úkolů a poté studium předmětů dle rozvrhu. Pečlivost při studiu závisela na tom, kdo právě sloužil denní službu. Někteří vychovatelé na děti dohlíželi individuálně a kontrolovali, zda k přípravě na vyučování dochází poctivě. Na základní škole byl respondent nejčastěji hodnocen dobře či dostatečně. Na střední škole bylo hodnocení totožné. Problémy v chování se objevily již na základní škole v podobě kouření cigaret, požívání alkoholu, vzdorovitého chování. Nikdy nedošlo k závažnějším přestupkům. Respondent měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu po ukončení základní i střední školy. Během studia našel přátele, se kterými je v kontaktu dodnes. Jedná se o spolužáky ze základní školy, se kterými dochází k osobnímu kontaktu. S některými spolužáky ze střední školy je v kontaktu přes sociální síť. Tyto spolužáky však neoznačuje jako přátele, ale jako pouhé „známé“. Vzdělání pro K. nemá žádnou hodnotu. Domnívá se, že v dnešní době je důležitější mít známosti, nikoli vzdělání. Pro respondenta není důležité, aby jeho potomci dosáhli vyššího vzdělání. Přeje si, aby je studium bavilo a ve svém budoucím zaměstnání byli úspěšní. Vysněným povoláním byl policista. Toto přání se respondentovi nesplnilo, avšak ještě stále uvažuje o možnosti se k policii přihlásit.

6. 6. 9 Respondent č. 9 (muž – E.)

Respondent č. 9, muž – E., věk 25 let. E. je absolventem gymnázia Open Gate. Po gymnáziu byl přijat na Vysokou školu ekonomickou, kde získal titul bakalář. V současnosti je zaměstnán v advokátní kanceláři, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Ekonomické zaměření bylo respondentovou volbou, na tento obor se specializoval již na gymnáziu a měl o něj zájem. Studium na gymnáziu mu bylo nabídnuto sponzory vzhledem k výborným studijním výsledkům.

Přístup učitelů k respondentovi byl vždy stejný jako ke všem ostatním žákům. Respondent v rozhovoru vyzdvihuje především to, že na gymnáziu všechny děti nosily školní uniformy, žáci se proto navzájem nehodnotily podle oblečení.

E. byl ke studiu motivován ze strany biologické rodiny. Do dětského domova byl umístěn na základě žádosti matky, která trpěla depresemi a výchovu obou synů nezvládala. Do dětského domova putoval pouze E., jeho bratr nikoli. Otce nikdy nepoznal, matka jej spolu s jeho bratrem pravidelně navštěvovala. Matka se při každé návštěvě informovala o prospěchu. Dětský domov také ve studiu podporoval a motivoval. V době studia na

gymnáziu byl E. ubytován na koleji, v dětském domově trávil pouze víkendy. „*Sem vděčnej za to, že mi nadace platila školný. To by si naše máma nemohla dovolit.*“

Během studia byl respondent často chválen a odměňován za své studijní úspěchy. Vzhledem k sociální situaci své matky nedostával žádné materiální odměny, avšak byl matkou chválen a podporován. Dětský domov za výborná vysvědčení obdarovával pravidelně elektronikou či možnostmi zúčastnit se výletu.

V denním režimu dětského domova byla vymezena doba na školní přípravu, probíhala pouze ve všední dny, kdy byl E. na koleji. E. se však studiu věnoval i o víkendu – zpracovával školní projekty, seminární práce. Při této přípravě byl samostatný a nepotřeboval kontrolu či dohled někoho z vychovatelů.

Na gymnáziu i vysoké škole byl E. hodnocen převážně výborně či chvalitebně. Jak sám uvedl, musel mít dobrý prospěch, aby jej neustále nadace podporovala ve financování školného. V případě, kdy by se u něj prospěch rapidně zhoršil a studiu se dostatečně nevěnoval, nadace by školné neplatila a dětský domov by takovéto prostředky poskytnout nemohl.

Během studia se u respondenta neobjevily žádné problémy v chování, naopak získával v dětském domově pochvaly za příkladné chování a příkladný přístup ke studiu. E. měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu. V magisterském studiu již nepokračoval, protože během bakalářského studia získal zaměstnání dle svých představ v oboru.

Během studia našel několik přátel, se kterými je v kontaktu dodnes. Dva z těchto přátel jsou dokonce kolegy v zaměstnání, tudíž se vídají téměř denně.

Vzdělání je pro E. jednou z nejvyšších hodnot. „*Nebejt vzdělání nejsem, tam kde sem. Vzdělání mi umožnilo neuvěřitelný možnosti. Mám skvělou práci a vděčím za to právě děcáku.*“

E. je v současnosti bezdětný, děti zatím neplánuje. Pokud by v budoucnu děti počal, přál by si, aby i pro ně mělo vzdělání hodnotu a studiu se věnovaly. „*Určitě svoje děti budu ve vzdělávání plně podporovat.*“ Vysněným povoláním v dětství byl automechanik, zájem o auta přetrvává dodnes.

Shrnutí

Respondent č. 9, muž – E., věk 25 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je vysoká škola s ekonomickým zaměřením, obor Finance. V současnosti pracuje v advokátní kanceláři, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Tento obor byl jeho volbou, o tento obor se zajímal již na gymnáziu. Po celou dobu studia byl přístup učitelů k E. stejný jako k ostatním žákům. Respondent byl motivován ke studiu matkou a dětským domovem. Často byl chválen matkou i dětským domovem, odměňován byl pouze dětským domovem a to nejčastěji elektronikou a účastí na výletech. V denním režimu dětského domova byla vymezena doba na školní přípravu, ta však probíhala pouze ve všední dny, kdy E. žil na koleji. E. se však ke studiu připravoval i během víkendů. Jednalo se o zpracování domácích úkolů, seminárních prací, školních projektů. Při této přípravě nebylo třeba, aby na E. někdo dohlížel či jej kontroloval. Na gymnáziu i vysoké škole byl nejčastěji hodnocen známkami výborně či chvalitebně. Během celého studia se u E. nikdy neobjevily žádné problémy v chování. Měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu, ačkoli jeho prospěch byl vždy příkladný, v magisterském studiu již nepokračoval, protože stálé zaměstnání získal během studia bakalářského. Během studia našel několik přátel, se kterými je v kontaktu dodnes, dva z nich jsou dokonce kolegové v zaměstnání. Vzdělání pro respondenta hodnotu má, uvádí, že je jednou z jeho nejvyšších hodnot v životě a díky vzdělání získal i výborné zaměstnání. Pro E. je důležité, aby jeho děti měly vysoké vzdělání, a tak se mohly uplatnit na trhu práce. Vysněným povoláním v dětství byl automechanik.

6. 6. 10 Respondent č. 10 (muž – V.)

Respondent č. 10, muž – V., věk 24 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední škola, zakončená maturitní zkouškou (obchodní akademie, zaměřením na sportovní management). Po ukončení střední školy, pokračoval V. po dohodě s dětským domovem na soukromé vysoké škole (na školné přispíval sponzor), V. však po prvním semestru studium ukončil. Jako důvod uvedl, že studium bylo nad jeho síly a zároveň chyběla motivace. „*Spíš sem tam víc nechodil, než chodil, nebavilo mě to a nešlo mi to.*“ V momentě, kdy V. ukončil studium, musel opustit také dětský domov. Dětský domov nabídl pomoc při hledání nového bydliště. V. byl přemístěn do Domu na půl cesty, kde strávil pouhý půlrok (byl vyloučen za opakované porušení podmínek pobytu).

V současnosti respondent není zaměstnán, ani nikdy na plný úvazek zaměstnán nebyl. Pouze dvakrát pracoval na dohodu o provedení práce. Občas si přivydělává jako brigádník v supermarketu. *„Jasně, že sem dělal i na černo, byl sem rád za každou nabídku, abych měl aspoň na jídlo. Sice se ti to nepřipočte k důchodu, ale nemyslim si, že mý věkový kategorii se nějaký budou vůbec vyplácet.“*

Obor, který respondent vystudoval, byl jeho volbou. *„Chtěl sem jít hlavně na střední, celkem mi bylo jedno na jakou. Důležitý pro mě bylo mít maturitu. Ještě sem přemýšlel nad průmyslovkou, ale tam mě žádnéj obor neoslovil.“* Respondent již na základní škole byl úspěšným sportovcem (fotbal, volejbal), z tohoto důvodu zvolil zaměření na sport (sportovní management). Obchodní akademii vybral především proto, že matematika pro něj byla zajímavým předmětem. I vysoká škola, kterou však nedokončil, byla ekonomického zaměření.

V. uvedl, že nikdy během svého studia nenaznamenal odlišný přístup k jeho osobě ze strany učitelů. Naopak se domnívá, že k němu učitelé přistupovali naprosto stejně, jako k ostatním žákům. *„Nikdy mi nikdo z učitelů nepředhodil, že sem z děcáku. Nestalo se mi to ani na základce, ani na střední, za což sem rád.“*

Motivace ke studiu nepřicházela ze strany rodiny, ani ze strany dětského domova. V. byl během života v dětském domově pouze v kontaktu s prarodiči (otec byl převážně ve výkonu trestu za loupežná přepadení a matka drogově závislá). *„Prarodiče mě navštěvovali, ty se zajímali, jejich pravidelný otázky byly: Co jídlo, chutná ti? Co škola, de ti to? Ale jakej mám prospěch, to úplně neřešili. V děcáku si myslim, že tohle vůbec nikoho nezajímalo, bylo jim šumák, jaký mám známky. Problémy byly jenom, když někdo udělal nějakěj malér, kvůli známkám ne.“* V. se domnívá, že příčinou jeho neúspěchu při studiu na vysoké škole, mohla být právě nedostatečná motivace. Během semestru pravidelně svému vychovateli sděloval informace týkající se neporozumění daným předmětům a strach z následného zkuškového období. Vychovatel však k vyřešení této situace nijak nepřispěl, nepodpořil psychicky, ani nenabídl nějaké možné řešení.

V. nedostával během svého studia žádné pochvaly, ani odměny. Prarodiče, kteří přijížděli na pravidelné návštěvy, byli sociálně slabí a pouze výjimečně obdarovali vnuka nějakou sladkostí. *„V děcáku kuchařka vždycky poslední školní den napekla dorty a každej dostal dort a zmrzlinu. Nebyla to ale odměna za hezký známky, ale spíš za to, že to všichni přežili. Jinak během roku se žádný odměny nedostávaly.“*

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Každý všední den bylo povinností po příchodu ze školy se věnovat studiu, bez rozdílu, jakou školu, kdo navštěvoval. Stejná pravidla platila pro děti, které navštěvovaly základní školu i pro ty, které byly dále vzdělávány. Každý vypracoval domácí úkoly, připravil si pomůcky na další vyučovací den. Denní vychovatel byl vždy při ruce a věnoval se těm, kteří pomoc potřebovali. V dětském domově byly pro děti také k dispozici zájmové kroužky. Děti se věnovaly keramice, sportu či rukodělným činnostem. Vždy po ukončení školní přípravy. *„Jedna vychovatelka byla kamarádka učitelky ze základky, takže nešlo si vymyslet, že úkoly nejsou nebo nevíme, jaký dělat. Úkoly sme museli vždycky dělat poctivě, protože nás vychovatelé kontrolovali.“*

Na základní škole byl V. nejčastěji hodnocen chvalitebně či dobře, proto mu bylo schváleno studium na střední škole. Na střední škole se však prospěch výrazně zhoršil, převažovalo hodnocení dostatečně, nedostatečně. Maturitní zkoušku z matematiky složil na třetí pokus, taktéž se stalo u českého jazyka.

Problémy s chováním se u respondenta objevily již na základní škole. *„Na základce sem každou chvíli dostal poznámku za odmlouvání učiteli, neplnění úkolů. Když se mi nechtělo, tak sem prostě nedělal, to mi bohužel zůstalo i na vejšce. Tam sem se po pravdě šel jenom uklidit, abych ještě v děcáku moh zůstat. To, že mi sehnaly sponzora na školný, byl zázrak.“* V. na střední škole distribuoval marihuanu, za což byl podmíněně vyloučen. *„V děcáku mi pohrozili tolik, že sem s tím přestal.“*

Informace o dalším možném studiu V. získal především přímo na základní škole, kterou navštěvoval. *„Kamarád, co sem s nim na základce seděl, chtěl jít taky na obchodku. Žádný informace sem si ani nezjišťoval. Na tu první obchodku, kam sem se hlásil s tím klukem, sem se nedostal, neudělal sem přijímačky. Vzali mě až v druhym kole na jinou obchodku, bez přijímaček. Třídni učitel nám na základce každému vytisk arch se školama, o který sme měli zájem.“*

Respondent v současnosti není v kontaktu s žádným ze svých spolužáků. Během studia nedokázal navázat žádný kontakt. Přátele si získal pouze při svém oblíbeném fotbalu a volejbalu, avšak v momentě, když přestal sportovat, přestal se i stýkat se spoluhráči. Respondent uvádí, že má problém s navazováním kontaktů, především s ženami. Zatím neměl žádnou partnerku.

Vzdělání dle V. žádnou hodnotu nemá. „*Když sem chtěl maturitu, to sem ještě nevěděl, že mi to k ničemu nebude. S mým vzděláním mám problém sehnat si práci, navíc nemám praxi, kterou všude vyžadují. Ale, kde bych jí asi vzal? Nelituju toho, že sem vejšku nedodělal, situace by se určitě nezměnila.*“

Respondent v současnosti děti nemá a domnívá se, že mít nebude. Především tedy z důvodu neschopnosti nalézt životní partnerku. V případě, když by děti počal, netrval by na jejich vyšším vzdělání, než má sám.

Vysněným povoláním z dětství byl zpěvák. V. jako dítě navštěvoval pěvecký sbor. „*Rád sem zpíval, hlavně slavný zpěváci sou oblíbený, to já nikdy nebyl a moc sem po tom toužil.*“ Mým názorem je, že tento respondent patří mezi mé nejméně úspěšné a zároveň nejvíce zanedbávané probandy. Se svými rodiči se nestýkal, nebyl nikým motivován, což se projevilo v jeho vzdělávání, ke kterému nezískal žádný vztah. Sám respondent si tuto skutečnost přiznává a přisuzuje jí i fakt, že není schopen navázat žádný přátelský, ani partnerský vztah. Ze všech respondentů, právě tento na mě působil nejvíce poznamenán afunkční rodinou.

Shrnutí

Respondent č. 10, muž – V., věk 24 let. Jeho nejvyšším dosaženým vzděláním je střední škola – obchodní akademie, obor Sportovní management. Respondent v současnosti nepracuje v oboru, ve kterém byl vzděláván. Není zaměstnán, občasně si přivydělává brigádami v supermarketu. Základním příjmem jsou sociální dávky. Vystudovaný obor byl jeho volbou, V. si ho vybral především proto, že jej zvolil jeho spolužák a zároveň se zajímal o matematiku, která byla hlavním předmětem na střední škole. Přístup učitelů byl vždy stejný jako k ostatním dětem z biologických rodin. V. nebyl motivován ke studiu ze strany rodičů, ani ze strany dětského domova. V. nedostával žádné pochvaly za školní úspěchy. Nutné je však podotknout, že školní úspěchy se neobjevovaly. Zmínil pouze každoroční odměnu v podobě dortu, kterou však v dětském domově získaly všechny děti – především jako symbolické ukončení školního roku. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Každé dítě si bylo povinno vypracovat domácí úkoly, připravit školní pomůcky na další školní den. Denní vychovatel vždy tuto školní přípravu kontroloval a dohlížel na ni. Na základní škole byl V. hodnocen převážně chvalitebně či dobře. Na střední škole se prospěch výrazně zhoršil, hodnocení bylo dostatečně či nedostatečně. Problémy s chováním se objevily již na základní škole, a to odmlouvání

učiteli, odmítání práce ve vyučovací hodině. Na střední škole byl V. podmíněčně vyloučen z důvodu prodeje marihuany, především svým spolužákům. V. měl během svého studia dostatečné množství informací o dalším možném studiu, především ze strany třídního učitele na základní škole, který svým žákům poskytoval údaje o školách. Respondent během studia nenavázal žádné kontakty, které by přetrvávaly do současnosti. Vzdělání pro V. žádnou hodnotu nemá a zároveň netouží po tom, aby jeho potomci měli vyšší vzdělání. Vysněným povoláním z dětství bylo povolání zpěváka.

6. 6. 11 Respondent č. 11 (žena – T.)

Respondentka č. 11, žena – T., věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Cukrář. Respondentka v současnosti nepracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána, je zaměstnána v rychlém občerstvení McDonald's.

Respondentka uvedla, že nepracuje jako cukrářka především proto, že nemá dostatečnou praxi v oboru a nikde ji na tuto pracovní pozici nechtěli přijmout.

Obor Cukrář nebyl volbou respondentky. Tento obor jí vybrala vychovatelka a dle slov T. s ní tento krok nijak nekonzultovala. I přesto respondentka tento obor absolvovala, jak sama uvedla hlavně proto, že chtěla být alespoň vyučená.

Během celého studia T. se nestalo ani jednou, že by se některý z učitelů k ní choval jiným způsobem, než k ostatním spolužákům. Na středním odborném učilišti věděla o tom, že T. žije v dětském domově pouze její třídní učitelka.

Po celou dobu, co byla T. umístěna v dětském domově, nebyla navštívena nikým z biologické rodiny. Matka je alkoholička a otec je ve výkonu trestu, tudíž motivace ze strany rodiny nebyla žádná. Bohužel však ani dětský domov nebyl podporou při studiu. Vychovatelka, která T. vybrala obor Cukrář, pouze trvala na tom, aby jej dokončila, nelze však říci, že by ji ke studiu nějak motivovala.

T. získala odměnu za ukončení studia⁴. Nikdy ale nedostala odměnu během studia, ani nebyla pochválena.

Denní režim byl v dětském domově následující. Děti po příchodu ze školy musely nejprve vykonat přípravu do školy, to znamenalo vypracovat domácí úkoly a připravit si pomůcky na další vyučovací den. Následně děti vykonávaly činnosti zadané vychovatelem,

⁴ Jednalo se o částku 2000 Kč , -.

převážně se jednalo o nákupy potravin a vaření. T. žila na rodinné skupině, kde si děti pod vedením vychovatele vařily samy. Nikdo při přípravě dětí na vyučování nedohlížel a nekontroloval domácí úkoly. Pokud bylo potřeba, vychovatelka podepsala žákovskou knížku či domácí úkoly.

Během základní školy byla respondentka hodnocena především dobře. Stejně známkování bylo i na středním odborném učilišti. T. byla hodnocena dobře i z praktických předmětů, především proto, že obor Cukrář pro ni nebyl zajímavým oborem. *„V tý praxi sem se hrozně plácala, nešlo mi to. Nevěděla sem postupy, často sem něco spálila.“*

T. nikdy neměla problémy s chováním. Nikdy nedostala poznámku od učitele či napomenutí. Vychovatelka, která docházela na třídní schůzky, nikdy na T. nedostala žádnou stížnost. T. začala kouřit cigarety až v době, kdy již byla plnoletá. Uvedla, že nikdy nebyla uživatelem žádných návykových látek, ani v experimentální fázi.

Informace o studiu byly dostupné na základní škole, kam T. docházela, a to v podobě konzultací s učitelem či letáků dostupných na nástěnce. Dětský domov informace o dalším možném studiu neposkytl. Přihlášku ke studiu na středním odborném učilišti vyplnila vychovatelka sama, bez porady s T.

Respondentka žije v současnosti v hlavním městě, od té doby, co se přestěhovala, přerušila i všechny kontakty se spolužáky i dětským domovem. V současnosti je v kontaktu pouze s biologickou matkou, které jde však především o půjčky, za které by si mohla koupit alkohol.

Respondentka uvedla, že vzdělání pro ni hodnotu má. *„Vždycky najdu práci, i kdyby to bylo mytí nádobí, ale najdu. Minimálně ten učňák prostě zapotřebí je a hlavně je důležitý chtít. Pokud chceš, vždycky práci najdeš.“*

Pro T. je důležité, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání, než ona. Zatím děti nemá, ale v pozdějším věku je plánuje. Především pevně doufá, že ona sama nepodlehne alkoholu a dokáže založit funkční rodinu. Jak sama uvedla, je abstinentem a k alkoholu má odpor právě proto, že celé dětství viděla matku převážně opilou.

Vysněným povoláním v dětství byla práce veterináře. T. vždy milovala zvířata a chtěla je zachraňovat.

Shrnutí

Respondentka č. 11, žena – T., věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Cukrář. Respondentka v současnosti nepracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána, je zaměstnána v rychlém občerstvení. Obor Cukrář nebyl její volbou, nýbrž jej vybrala vychovatelka, bez porady s T., která však ani neprotestovala, ačkoli věděla, že o tento obor se nijak nezajímá. Přístup pedagogů byl totožný jako k dětem z biologických rodin. Respondentka nebyla motivována ke studiu ze strany rodiny, ani ze strany dětského domova. Během studia obdržela T. odměnu pouze jednou, a to v podobě jednorázové částky 2000 Kč,- za úspěšné dokončení odborného učiliště a získání výučního listu. V denním režimu byla vymezena doba na přípravu dalšího vyučovacího dne. Každé dítě bylo povinné vypracovat domácí úkoly a samostatně si připravit školní pomůcky. Přípravu, ani domácí úkoly vychovatelé nekontrolovali. T. byla na základní škole nejčastěji hodnocena dobře, stejné hodnocení se objevovalo i na odborném učilišti, jak v teoretických i praktických předmětech. T. nikdy neměla problémy s chováním. Informace o dalším možném pokračování ve studiu se k ní dostávaly především na základní škole. Po ukončení odborného učiliště T. ani jednou nenapadlo, že by mohla i nadále pokračovat ve studiu a automaticky po ukončení učiliště, odchází z dětského domova. Během studia měla přátele, se kterými však není v kontaktu dodnes. Po odchodu z místa, kde žila v dětském domově, došlo i k ukončení kontaktů se všemi dosavadními přáteli. Hodnotu pro respondentku vzdělání má. Domnívá se, že pro život je důležité získat vzdělání minimálně na úrovni odborného učiliště. Děti T. zatím nemá, ale touží po tom, aby její děti měly lepší šance pro život, než měla ona sama. Jak říká, volba studia je v rukou dětí samotných, ona je v tom bude podporovat. Vysněným povoláním v dětství byla zvěrolékařka.

6. 6. 12 Respondent č. 12 (muž – F.)

Respondent č. 12, muž – F., věk 25 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborná škola, obchodní akademie, obor Sportovní management. F. není zaměstnán v oboru, ve kterém byl vzděláván, v současnosti je registrován na Úřadu práce, jako nezaměstnaný. Přivydělává si jako stavební dělník. Po ukončení střední školy F. pokračoval ve studiu na vyšší odborné škole se zaměřením na sport, tu však nedokončil.

Obor Sportovní management byl respondentovou volbou, od dětství je aktivním sportovcem, tento obor si vybral pro zájem o sport.

Přístup učitelů k respondentovi nebyl zcela stejný jako k ostatním dětem z biologických rodin. „*Sem Rom a to si myslím, ovlivní každého, nejen učitele. Nebyli na mě zlý, ale dostával sem najevo, kam patřím.*“

F. nebyl motivován ze strany biologické rodiny, ačkoli oba rodiče pravidelně vídal. Dětský domov ke studiu motivoval částečně. Umožňoval F. prodloužit smlouvu o dobrovolném pobytu, podmínkou tedy bylo studovat, avšak k výraznému zájmu o jeho studium (především v době studia vyšší odborné školy nedocházelo).

Respondent nedostával žádné pochvaly, ani odměny od své rodiny, od dětského domova ano. „*Můžu říct, že v podstatě každý byl svým způsobem odměňovanej. Bylo vždycky hodně sponzorů, jezdilo se k moři, a to hlavně po ukončení školního roku, právě za odměnu za úspěšnej školní rok. Samozřejmě ti, co propadli, nejeli.*“

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Děti se po příchodu ze školy naobědvaly, následoval polední klid. První odpolední činností byla právě školní příprava, kdy každé dítě zpracovalo domácí úkoly, připravilo si na další den. Děti, které měly z nějakého předmětu převážně známky dostatečně, se i nadále musely věnovat přípravě právě tohoto konkrétního předmětu, většinou s pomocí vychovatele. U dětí, které bez problémů prospívaly, vychovatel přítomen při přípravě nebyl. Docházelo k pravidelné kontrole žákovských knížek, vychovatel tedy měl jasné informace, o jaké děti konkrétně se jedná. Zároveň pravidelně docházelo ve škole k třídním schůzkám, kde byl vychovatel vždy zastoupen.

Na základní škole byl respondent nejčastěji hodnocen dobře. Na střední škole opět nejčastěji dobře či dostatečně. Ačkoli na střední škole příliš úspěšným studentem nebyl, chtěl pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole, především proto, aby nemusel opustit dětský domov. Po domluvě s ředitelem dětského domova, mu bylo vyhověno. F. získal sponzora, který zaplatil školné a mohl tak ve studiu pokračovat.

Problémy s chováním nastaly v době nástupu na vyšší odbornou školu. F. po ukončení střední školy začal velmi často chodit do restauračních zařízení a popíjel alkohol, což se projevilo i na jeho studiu. Ve 2. ročníku studium ukončil a dětský domov opustil. Zde bych ráda uvedla, že stejný problém postihuje i rodiče, kteří jsou oba závislími na alkoholu, proto došlo k umístění dětí do dětského domova.

Respondent měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Velmi často docházelo ke konzultacím o pokračování studia s vychovateli či přímo v dané škole, kterou právě respondent studoval. Pomocníkem pro získání informací o studiu byl také internet.

Během studia našel respondent několik přátel, se kterými je v kontaktu dodnes. Vzdělání pro něj hodnotu má, domnívá se, že vzdělání je pro život důležité. „*Důležitější je, ale mít někoho, kdo tě na nějakou pozici protlačí. Tak seženeš dobrý místo i bez vzdělání.*“

Respondent zatím děti nemá, do budoucna je plánuje. Nepřeje si, aby jeho děti měly vyšší vzdělání, ale aby měly lepší zaměstnání. Vysněným povoláním respondenta v dětství byl profesionální sportovec.

Shrnutí

Respondent č. 12, muž – F., věk 25 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední škola, obchodní akademie, obor Sportovní management. I nadále F. pokračoval ve studiu sportovního managementu na vyšší odborné škole, toto studium však nedokončil. Tento obor byl jeho volbou, vybral si jej proto, že se celý život zajímá o sport a je také aktivním sportovcem. F. v současnosti není zaměstnán, nepracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Přístup učitelů k F. nebyl stejný jako k ostatním žákům. Motivován ke studiu ze strany biologické rodiny nikdy nebyl, ze strany dětského domova ano, především tím, že umožnil studium na vyšší odborné škole. Během studia respondent získával pochvaly za své studium, konkrétně každý rok za úspěšné ukončení školního roku. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu, zahrnovala zpracování domácích úkolů, přípravu školních pomůcek. Při přípravě vychovatelé dohlíželi a následně kontrolovali pouze děti s dostatečným prospěchem. Znamky na základní škole byly nejčastěji v podobě dobře, na střední škole v podobě dobře či dostatečně. Na vyšší odborné škole se prospěch výrazně zhoršil. Problémy s chováním nastaly na vyšší odborné škole, pozdní příchody v podnapilém stavu. F. měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Během studia našel přátele, se kterými je v kontaktu dodnes. Hodnotu pro respondenta vzdělání má, ale nepřeje si, aby jeho děti měly vyšší vzdělání, domnívá se, že důležitější je získat dobré zaměstnání. Vysněným povoláním v dětství byl profesionální sportovec.

6. 6. 13 Respondent č. 13 (žena – G.)

Respondentka č. 13, žena – G., věk 23 let. Respondentka po absolvování praktické základní školy pokračovala ve studiu na Dívčí katolické škole, obor Pečovatelské služby. U respondentky nebyla prokázána žádná diagnóza. Osobně si myslím, že v tomto případě se spíše projevilo zanedbání. U respondentky je však jednoznačná mentální insuficience. G. v současnosti je zaměstnána v domově pro seniory na pozici pečovatelka, tudíž pracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Domnívám se, že zde je důležité zdůraznit, že po ukončení tohoto oboru, škola G. nabídla pomoc při hledání zaměstnání. To se také podařilo, jak jsem již zmiňovala v domově pro seniory, kde je zaměstnána na plný úvazek již třetím rokem.

Tento obor nebyl její volbou. G. ukončila základní školu praktickou v 17 – ti letech. O jejím dalším vzdělávání rozhodl dětský domov. „*Nemohla sem ještě odejít z děčáku a nevěděla sem co dál, tohle mi vybrala teta.*“

Respondentka uvedla, že během studia nezaznamenala odlišné chování učitelů vůči ní. „*Vždycky na mě všichni byli moc hodný. Učitelé i spolužáci.*“

G. nebyla ke studiu motivována ze strany rodičů. Oba rodiče jsou drogově závislí. G. i její dva sourozenci byli rodičům odebráni ve školním věku. Rodiče se pokoušeli několikrát o možnost návštěvy. Pracovníci dětského domova však setkání neumožnili, protože rodiče vždy dorazili pod vlivem omamných látek. Jak respondentka uvedla, ani dětský domov nijak nemotivoval, pouze vybral další vzdělávání, ale o úspěchy či neúspěchy se dále nikdo nezajímal. Dle slov respondentky, se vychovatelé věnovali především dětem studujícím na středních školách, nikoli těm, kteří měli popřípadě nějakou mozkovou dysfunkci a byli vzděláváni na škole praktické.

G. nikdy neobdržela žádnou pochvalu, ani odměnu vztahující se ke školním úspěchům. Nutné je však podotknout, že během studia k žádným studijním úspěchům nedocházelo.

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Po návratu ze školy se jednalo o první činnost. Nejprve bylo nutné vypracovat domácí úkoly, připravit si učebnice a pomůcky na další vyučovací den, až následně měly děti osobní volno. Domácí úkoly děti vypracovávaly společně v jedné místnosti pod dohledem jednoho z denních vychovatelů. V případě, kdy byl úkol nesrozumitelný, vychovatel napomohl s jeho vypracováním.

Následně docházelo ke kontrole žákovských knížek. Respondentka sdělila, že vychovatelé se nejvíce věnovali dětem mladšího věku a dětem studujícím na střední škole či gymnáziu. Respondentka sama příliš pozornosti nezaznamenala.

G. byla na základní škole praktické i praktické škole dvouleté nejčastěji hodnocena dostatečně. Do dětského domova byla umístěna ve 3. třídě základní školy (jednalo se o běžnou základní školu). Rodiče však své děti do školy dlouhodobě neposílali, G. tedy mnohé zameškala a následně po přechodu do dětského domova měla problém zameškanou látku doplnit, to bylo důvodem rozhodnutí přesunu na základní školu praktickou.

Problémy s chováním se u G. projevíly již krátce po příchodu do dětského domova. Nejprve se jednalo o rušení ve vyučovacích hodinách, omlouvání učitelům. Při přechodu na druhý stupeň se situace zlepšila. V době nástupu na praktickou školu dvouletou se G. dostala do kolektivu dívek, které všechny kouřily a pravidelně popíjely alkohol. Příležitostně docházelo i k užívání marihuany. Tento incident řešila i škola, protože docházelo k prodeji mezi studentkami přímo ve škole. V dětském domově se tato situace řešila pouze napomenutím. „*Začala jsem taky, hlavně proto, abych měla kamarády a nebyla na to sama.*“ Tento krok si však G. dodnes vyčítá, protože s kouřením nikdy definitivně neskončila, ačkoli se několikrát odhodlávala přestat.

G. neměla žádné informace o dalším možném studiu. Vše zařídil dětský domov, který školu vybral. Během studia došlo k navázání přátelství s mnoha spolužačkami. V současnosti však dochází ke kontaktu pouze přes sociální síť, nikoli ke kontaktům osobním. G. však dodnes pravidelně navštěvuje dětský domov, kde vyrůstala. Důvodem je především to, že zde stále žije nejmladší bratr, kterého navštěvuje.

Podle G. vzdělání hodnotu má. Domnívá se, že nejdůležitější je pracovat v oboru, o který má člověk zájem a je nutné neustále své dovednosti zdokonalovat. Respondentka si v současnosti doplňuje rekvalifikační kurz pro práci v nemocnici.

G. zatím děti nemá, avšak plánuje je. Zároveň by si přála, aby její potomci měli vyšší vzdělání a lepší podmínky pro budoucí život.

Vysněným povoláním bylo a stále povolání masér. Respondentka do budoucna plánuje další kurz, který by se specializoval právě na masáže.

Shrnutí

Respondentka č. 13, žena – G., věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je praktická škola dvouletá, obor Pečovatelské služby. Respondentka pracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána, konkrétně pracuje na pozici pečovatelky v domově pro seniory. Tento obor nebyl její volbou, o dalším vzdělávání po ukončení základní školy praktické, rozhodl dětský domov. Po celou dobu studia byl přístup učitelů k respondentce stejný jako k ostatním dětem. G. se během života v dětském domově s biologickou rodinou neselektovala z důvodu jejich drogové závislosti, tudíž jimi nebyla motivována ke studiu. Totéž platí pro dětský domov, který zajistil další vzdělávání, ale žádným způsobem při studiu nepodporoval. To dosvědčuje i fakt, že během studia nebyla chválena. Nedocházelo ani k žádným odměnám, to však lze přičítat tomu, že hodnocení respondentky bylo převážně v podobě známek dostatečně (na základní škole praktické i praktické škole dvouleté). Problémy s chováním se objevily zpočátku v podobě omlouvání učitelů, rušení při vyučování. Následně při přechodu na Dívčí katolickou školu, G. začala kouřit cigarety a marihuanu, popíjela se spolužačkami alkohol. Jak sama uvedla především z důvodu začlenit se do kolektivu. Respondentka neměla žádné informace o dalším možném pokračování studia. Během studia sice našla přátele, ale je s nimi v kontaktu pouze přes sociální síť, nedochází k osobním setkáním. Vzdělání dle G. hodnotu má a především proto si přeje, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání, než ona sama. Vysněným povoláním je práce maséra.

6. 6. 14 Respondent č. 14 (muž – S.)

Respondent č. 14, muž – S., věk 25 let. Respondent je absolventem vysoké školy, bakalářského oboru Marketing. V současnosti pracuje jako manažer, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Tento obor byl jeho volbou. Před nástupem na vysokou školu byl S. studentem střední zemědělské školy, tento obor však jeho volbou nebyl. „*Ředitel mi řekl, že děcák nemá peníze na to, abych moh jít na jinou školu, kam bych dojížděl. Až vysoká škola byla můj výběrem. Marketing mě zajímal.*“

Přístup učitelů k S. byl stejný jako k ostatním žákům. Během svého studia si nevšiml, že by ho fakt, že je z dětského domova, nějak omezoval.

S. žil do sedmi let v kojeneckém ústavě, poté byl převezen do dětského domova. Dva roky strávil v pěstounské rodině, která se jej však po dvou letech zřekla. Nebyl

motivován ke studiu ze strany biologické rodiny. S. nezná totožnost ani jednoho z rodičů, pouze ví, že má další tři sourozence. „*Vždycky, když sem napsal na adresu, která byla v rodném listu, dopis se vrátil, nikdo na té adrese nebyl.*“ V době, kdy žil v pěstounské rodině, chodil na základní školu, ani pěstouni jej nijak ke studiu nemotivovali. „*U nich sem zažíval peklo, vůbec se mi nevěnovali, mluvili o mě jako o blbcovi, co nic nedokáže. Musel sem se vrátit zpátky do děčáku.*“ Dětský domov také ve studiu nemotivoval. „*Po tom, co sem se vrátil od pěstounů, ten přístup ke mně byl ještě horší, než předtím. Rozhodně mě nemotivovali, nikomu z nich sem nevěřil. V momentě, kdy se člověk svěřil vychovateli s problémem, věděl to celej děčák.*“

S. byl během studia několikrát velmi úspěšný. Zúčastnil se několika ekonomických olympiád, kde získal ocenění za své projekty. Ocenění a pochvaly však přišly ze strany školy, nikoli dětského domova. Největší odměnou v životě pro S. zatím bylo získání prospěchového stipendia.

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Byla povinností každého žáka či studenta, aby si vypracoval domácí úkoly, připravil si potřebné pomůcky pro další vyučovací den. Při zpracování domácích úkolů, ani při přípravě školních pomůcek, na děti nikdo nedohlížel. Tato příprava byla zcela samostatná, pouze v případě, kdy dítě oslovilo někoho z vychovatelů, ten se zapojil, aby pomohl.

Respondentovy známky na základní škole byly nejčastěji chvalitebné. Na střední škole to bylo obdobné. Vzhledem k tomu, že si respondent nevybral studium na střední zemědělské škole, zde byly předměty týkající se zemědělství a tohoto oboru celkově, hodnoceny nejčastěji dobře. Na vysoké škole došlo k výraznému zlepšení, především z toho důvodu, že S. studoval obor, který si sám zvolil.

U respondenta se neobjevily žádné problémy s chováním. V době, kdy docházelo k přechodu zpět do dětského domova z pěstounské rodiny, dětský domov pátral po příčinách. Ředitel dětského domova nevěřil, že se jednalo o problém vycházející ze strany pěstounů (především nedůvěra k dítěti a neustálé ponižování). Došlo k obvinění S. z krádeží v domě pěstounské rodiny, následně se však ukázalo, že tato obvinění nebyla pravdivá.

Informace o možném vzdělávání se k respondentovi dostaly, až na střední škole, kdy si vybral vysokou školu. Na základní škole však žádné informace o možném

středoškolském studiu neměl. Veškeré informace o vysokých školách získal z internetu a Učitelských novin.

Respondent uvedl, že po celý život má problémy s navázáním přátelských vztahů. O žádném ze svých spolužáků nikdy nemohl říct, že by byl zároveň jeho přítelem, kterému by mohl věřit. „*Sem si vědom, že je to způsobený tím, že sem nikdy v životě neměl nikoho, o koho bych se moh opřít. Asi mi bude trvat ještě spoustu let, než někomu začnu naplno věřit.*“ V současnosti není v kontaktu s nikým ze svých bývalých spolužáků.

Vzdělání pro respondenta má vysokou hodnotu. Domnívá se, že vzdělání je mnohem důležitější pro děti z dětských domovů, než pro děti z biologických rodin. Myslí si, že vzdělání je jakýmsi odrazovým můstkem pro budoucí život.

S. v současné době žádné děti nemá. V případě, kdy by potomky měl, přál by si, aby pro ně vzdělání mělo při nejmenším stejnou hodnotu jako pro něj a aby dosáhly taktéž vysokoškolského titulu.

Vysněným povoláním v dětství bylo povolání hokejisty.

Shrnutí

Respondent č. 14, muž – S., věk 25 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je vysoká škola, bakalářský obor Marketing. V současnosti pracuje v oboru marketing, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Vysokoškolský obor byl respondentovou volbou, výběr střední školy nikoli. Obor Marketing si S. vybral díky zájmu o tento obor. Přístup pedagogů byl po celou dobu studia stejný jako přístup k dětem z biologických rodin. Respondent nebyl motivován ke studiu ani ze strany biologické rodiny, ani ze strany dětského domova. Jediná ocenění a pochvaly za úspěšné studium S. získal ze strany školy, nikoli dětského domova či biologické rodiny. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Každý žák či student musel vypracovat domácí úkoly, připravit si pomůcky na další vyučovací den. Při této přípravě na děti nikdo z vychovatelů nedohlížel. Pomoc ze strany vychovatele přišla pouze v momentě, pokud o ni děti požádaly, což se stávalo velmi zřídka. Znamky na základní škole byly nejčastěji v podobě chvalitebně, na střední škole nejčastěji bylo hodnocení chvalitebně či dobře. Na vysoké škole respondent získal prospěchové stipendium. Během života v dětském domově S. neměl problémy s chováním. Na základní škole neměl žádné informace o dalším možném pokračování ve studiu, tato situace se změnila až při výběru vysoké školy, kdy veškeré informace získal za

pomoci internetu. Během studia nenašel žádné přátele. Vzdělání dle slov respondenta má nesmírně vysokou hodnotu, a to především pro děti z dětských domovů, pro které vysoké vzdělání může znamenat vstup do úspěšného života. Pro S. je velmi důležité, aby jeho děti dosáhly pokud možno stejného nebo lépe vyššího vzdělání, než on sám. Vysněným povoláním byl hokejista.

6. 6. 15 Respondent č. 15 (žena – A.)

Respondentka č. 15, žena – A., věk 21 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborná škola, obor Gastronomie. A. je v současnosti na mateřské dovolené, avšak před nástupem, pracovala jako servírka. Tento obor byl její volbou, měla zájem o tento obor především proto, že chtěla pracovat s lidmi.

Respondentka uvedla, že přístup ze strany učitelů nebyl stejný jako k ostatním dětem. *„Na základce sem byla ve třídě jediná z děcáku, moje třídní učitelka to neustále předhazovala, podívejte se, v dětském domově dávají k svačince jenom chleba s máslem a oblečení děti nosej po někom, až budete třídit to svoje, přineste ho tam. Možná to myslela dobře, ale to jak to řekla, způsobilo jenom to, že se mi ostatní smáli.“*

Respondentka nebyla ke studiu motivována ze strany rodičů. Otec zemřel, když jí bylo sedm let. Matka v důsledku manželova úmrtí propadla alkoholu, tři sourozenci byli umístěni do dětského domova. Matka odmítla protialkoholní léčbu, na základě tohoto rozhodnutí jí byl zakázán přístup k dětem. Dětský domov ke studiu motivoval především formou odměn. Každá skupina vlastnila nástěnku, kde byla uvedena jména všech dětí školního věku. Za každou jedničku jedinec získal červený puntík. Získání deseti puntíků znamenalo obdržení tzv. „balíčku“. Dítě mohlo zvolit, jaký pokrm se bude vařit dle jeho chutí, dítě si mohlo zvolit, jaký typ letního tábora chce navštívit, dítě bylo vybráno na akce, kam byl pozvaný omezený počet dětí. Tedy lze říci, že děti byly motivovány. Děti byly za výborné známky nejen pochváleny, ale i odměněny.

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Děti měly povinnost po návratu ze školy vypracovat domácí úkoly, připravit pomůcky na další vyučovací den. U těchto činností byl vždy přítomen denní vychovatel, který přípravu kontroloval a hodnotil, zároveň děti také doučoval v předmětech, ve kterých byly známky nejhorší. A. měla nejhorší prospěch z českého jazyka. Nezáleželo, který vychovatel či vychovatelka

měl službu, vždy jeden z nich s A. napsal alespoň jeden diktát. Respondentka uvedla, že díky tomu, že se jí vychovatelé věnovali, se její známky neustále zlepšovaly.

Respondentka byla do dětského domova umístěna na prvním stupni základní školy. V té době velmi špatně četla i počítala. Díky společnému učení s vychovateli na druhém stupni měla nejčastěji známky chvalitebně. Díky tomuto prospěchu mohla A. bez problémů přejít na střední odbornou školu, kde její prospěch byl převážně hodnocen známkami dobře.

Problémy s chováním se objevily v době, kdy A. poprvé otěhotněla, což bylo v době, kdy jí bylo 17 let. Dětský domov A. nabídl možnost zůstat v dětském domově společně s dítětem, A. byla ubytována v nejvyšším patře dětského domova, v pokoji s kuchyňkou a příslušenstvím. Otec dítěte měl v době, kdy A. byla v 5. měsíci těhotenství dopravní nehodu, svým zraněním podlehl. Po této události se psychicky zhroutila, odmítala přijímat potravu, chodit na pravidelné lékařské prohlídky, do školy. *„Chtěla sem taky umřít, ale pak sem si uvědomila, že to malý za to nemůže a že to zvládnem.“* V současnosti žije A. s partnerem, se kterým má druhé dítě.

Respondentka měla dostatečné množství informací o dalším pokračování studia. A. měla možnost zůstat v dětském domově i po porodu, dálkově dostudovala. Ve vysokoškolském studiu kvůli mateřské dovolené pokračovat nechtěla.

V současnosti je v kontaktu s několika přáteli ze střední školy. Jedná se nejen o kontakty přes sociální síť, ale i kontakty osobní.

Vzdělání pro respondentku hodnotu má, je vděčná dětskému domovu za možnost dokončit střední školu, i přesto, že otěhotněla. Respondentka by si přála, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání. Vysněným povoláním v dětství byla učitelka.

Shrnutí

Respondentka č. 15, žena – A., věk 21 let. A. je absolventkou střední odborné školy, obor Gastronomie, který je zakončen maturitní zkouškou. V současnosti je na mateřské dovolené, před nástupem však pracovala jako servírka, tedy pracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Tento obor byl její volbou především proto, že chtěla pracovat s lidmi. Přístup učitelů k A. nebyl stejný jako k dětem z biologických rodin. Třídní učitelka na základní škole neustále před celou třídou zmiňovala, že A. žije v dětském domově. Respondentka nebyla motivována ke studiu ze strany biologické rodiny, byla však

motivována ze strany dětského domova, za výborné hodnocení byla také odměňována. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu, která zahrnovala zpracování domácích úkolů i přípravu školních pomůcek. U činností jako byla příprava do školy, byl vždy přítomen vychovatel, který se po ukončení přípravy následně dětem věnoval, doučoval je v potřebných předmětech. Znamky na základní škole byly nejčastěji v podobě chvalitebně, na střední škole jen o stupeň horší, tedy nejčastěji dobře. Problémy s chováním nastaly krátce po prvním otěhotnění, kdy její přítel, zároveň otec dítěte, nepřežil dopravní nehodu. A. odmítala s kýmkoli komunikovat, přijímat potravu, objevily se i myšlenky na suicidium. Během svého studia měla dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Respondentce se podařilo navázat několik přátelských vztahů během studia, které přetrvávají dodnes. Se třemi spolužačkami dochází k pravidelným, osobním setkáním. Vzdělání hodnotu má, respondentka by si přála, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání. Vysněným povoláním v dětství byla učitelka.

6. 6. 16 Respondent č. 16 (muž – R.)

Respondent č. 16, muž – R., věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník. R. v současnosti pracuje jako kuchař v restauračním zařízení, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Tento obor byl volbou samotného respondenta, který již od dětství rád připravoval pokrmy.

Matka R. byla dlouhodobě nemocná, otec alkoholik, proto došlo k odebrání dítěte do náhradní rodinné péče. Ještě než k tomu došlo, R. byl často doma sám (matka byla mnohokrát během roku hospitalizována), otec využíval situace, kdy jeho žena nebyla doma, čas trávil popíjením alkoholu. Především proto, že byl R. dlouhodobě odkázán sám na sebe, naučil se vařit. Toto povolání se stalo zároveň jeho koníčkem.

Během studia si respondent nevšiml, že by k němu učitelé přistupovali jinak, než k ostatním žákům. Domnívá se, že odlišné chování ve školním prostředí se dělo především ve vztahu žák x žák, nikoli žák x učitel. V tomto případě se však nejednalo o situaci, kdy byly šikanované děti z dětského domova, naopak. R. byl několikrát svědkem momentu, kdy děti z dětského domova šikanovaly děti z biologických rodin. Domnívám se, že je důležité zmínit, že dochází k oběma variantám, nikoli jen k případům, že šikanované jsou děti z dětských domovů.

R. byl motivován ke studiu ze strany biologické rodiny i dětského domova. Po celou dobu pobytu v dětském domově (3 roky) byl v neustálém kontaktu se svou matkou, která se vždy zajímala nejen o jeho zájmy a pokroky, ale i studijní výsledky. K návštěvám ze zdravotních důvodů nedocházelo. „*V děcáku na mě celkem tlačili, abych se učil a měl dobré známky.*“ V dětském domově se R. věnovaly nejvíce dvě vychovatelky, které R. motivovaly ke vzdělávání.

Respondent často přijímal pochvaly od matky i tet z dětského domova. „*Dostal sem pochvalu i od ředitele školy a vedoucího praxe. Motivací pro mě bylo, že ti nejlepší studenti dostávali na měsíc neplacenou brigádu v Itálii. Ve druháku sem tam fakt byl a za tuhle zkušenost sem vděčnej.*“

V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Každý všední den v pravidelnou denní dobu děti vypracovávaly domácí úkoly a připravovaly školní pomůcky. Vychovatel byl vždy při školní přípravě přítomen. Po splnění těchto povinností, měly děti možnost i nadále se věnovat studiu. Jedna z vychovatelek nabízela možnost společného čtení, věnování se historii či dětmi zvolenému předmětu. Jak respondent uvedl, v tomto kroužku bylo vždy přítomno maximálně pět dětí.

Respondentův prospěch na základní škole byl nejčastěji v podobě známek dobře. Na středním odborném učilišti byl R. nejčastěji hodnocen chvalitebně.

Žádné problémy v chování se u respondenta nikdy nevyskytly. Respondent je od dětství hráčem fotbalu, proto nikdy nekouřil, ani nepil alkohol. Uvedl, že pokud by začal s užíváním alkoholu příležitostně, stal by se závislým, jako jeho otec. Již v době života v dětském domově věnoval veškerý volný čas fotbalu.

Respondent měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Vzhledem k nadprůměrnému prospěchu na středním odborném učilišti, nabídl dětský domov R. možnost nástavbového studia, on však odmítl z důvodu, že chce pečovat o svou matku.

Respondent je v současné době v osobním kontaktu se spolužáky ze základní školy i středního odborného učiliště. S některými spolužáky ze základní školy se schází v pravidelných intervalech.

R. uvedl, že vzdělání hodnotu pro něj má, ačkoli toužil po nástavbovém studiu, upřednostnil návrat ke své matce, o kterou pečuje. Ještě stále však uvažuje o možnosti dálkového studia, rád by se posléze stal provozním restaurace.

V současnosti R. nemá děti, žije však v dlouholetém vztahu s přítelkyní, se kterou rodinu plánují. Přítelkyně má vysokoškolské vzdělání, proto by si přál, aby i jejich děti měly nejlépe vysokou školu.

Vysněným povoláním v dětství byl profesionální rozhodčí fotbalu. Sen se částečně splnil, R. je vlastníkem licence fotbalových rozhodčí pro okresní zápasy.

Shrnutí

Respondent č. 16, muž – R., věk 23 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Kuchař – číšník. V současnosti pracuje jako kuchař, pracuje tedy v oboru, ve kterém byl vzděláván. Tento obor byl jeho volbou, již v dětství měl o vaření zájem. Respondent uvedl, že přístup k němu byl totožný jako k ostatním dětem z biologických rodin. R. byl motivován ke studiu nejen ze strany biologické rodiny, konkrétně matky, ale i ze strany dětského domova. Za své školní úspěchy dostával odměny od dětského domova i ředitele školy, kde studoval. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu, která probíhala každý všední den v pravidelném čase. Následně měly děti možnost zúčastnit se v rámci dětského domova vzdělávacího kroužku, kterého se R. zúčastňoval, i když nepravidelně. Děti zpracovávaly domácí úkoly a připravovaly školní pomůcky vždy pod dohledem vychovatele, který následně podepisoval dle potřeby žákovské knížky. Na základní škole byly známky respondenta nejčastěji v podobě dobře, na středním odborném učilišti chvalitebně. Respondent během života v dětském domově neměl žádné problémy s chováním. R. měl dostatečné množství informací o dalším možném studiu. Během svého studia našel přátele, se kterými je v osobním kontaktu. Jedná se o spolužáky ze základní školy i středního odborného učiliště. Vzdělání pro R. hodnotu má, dokonce uvažuje o doplnění si nástavbového studia. V současné době rodinu nemá, avšak do budoucna ji s dlouholetou přítelkyní plánuje, oba by si přáli, aby jejich děti dosáhly vyššího vzdělání. Vysněným povoláním v dětství byl profesionální fotbalový rozhodčí, tento sen se částečně splnil, R. je vlastníkem licence pro rozhodčí okresních zápasů.

6. 6. 17 Respondent č. 17 (žena – B.)

Respondent č. 17, žena – B., věk 27 let. B. je absolventkou středního odborného učiliště, obor Šití oděvů. Respondentka je v současné době zaměstnána jako obsluha čerpací stanice, nepracuje tedy v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Obor Šití oděvů nebyl

volbou respondentky. „*Pani ředitelka mi oznámila, že na tomhle oboru je málo holek a potřebovaly by tam další.*“

Přístup pedagogů dle B. nebyl stejný jako k dětem z biologických rodin. Dětský domov, ve kterém B. žila, se nachází v obci, ve které je také základní škola. Všechny děti z dětského domova navštěvovaly jednu základní školu. B. uvedla, že škola obecně měla jiný přístup k dětem z dětského domova. V každé třídě byly minimálně 3 děti z dětského domova, převážně se jednalo o děti s poruchami chování. Rodiče dětí z biologických rodin si často na toto chování stěžovali, a proto učitelé k dětem z dětského domova přistupovali s mnohem větší přísností.

B. nebyla motivována ke studiu ze strany rodičů. Matka zemřela následkem užívání drog, otec spáchal sebevraždu. Prarodiče se vzdali nároku na osvojení a svá vnoučata v dětském domově nenavštěvovali. Dětský domov ke studiu také nemotivoval. „*V děcáku bylo za mě jen pár dětí, co by chodily na střední a byly chytrý, ty motivovali určitě, ale nás z učňáků ne, asi si mysleli, že to je zbytečný.*“

Během svého studia B. nedostávala žádné pochvaly, ani odměny. Její prospěch sice nebyl příkladný, ale právě to byl zřejmě důsledek celkového nezájmu okolí o její studium.

V denním režimu byla vymezena doba ke školní přípravě. Po příchodu ze školy a obědě následovala školní příprava, která zahrnovala zpracování domácích úkolů, přípravu učebnic. Nikdo však tuto přípravu nekontroloval, čehož většina dětí využívala.

B. byla na základní škole i středním odborném učilišti nejčastěji hodnocena dostatečně. Na středním odborném učilišti ve druhém ročníku, ve druhém pololetí neprospěla z matematiky, proto ročník opakovala.

Problémy s chováním se u respondentky objevily již na základní škole – kouření cigaret, marihuany, krádeže v obchodech. Na středním odborném učilišti B. společně se svou spolužačkou vyloupily místní obchod s potravinami. Stalo se tak ve večerních hodinách, po návratu do dětského domova B. přemluvila vychovatelku, aby do knihy vycházek zapsala o dvě hodiny dřívější čas příchodu, než byl ten skutečný, a tak si vytvořila aliby na dobu krádeže. Policie však obě pachatelky vypátrala, jednalo se o krádež tabákových výrobků a alkoholu. Obě dívky putovaly do diagnostického ústavu.

Respondentka neměla informace o dalším možném pokračování studia. Je nutné podotknout, že se ani o tyto informace nezajímala. Respondentka uvedla, že v době, kdy

byla umístěna na učňovský obor, o který neměla zájem, ztratila se její veškerá motivace ke studiu a začaly se více projevovat i problémy s chováním. Ve věku 25 let absolvovala protialkoholní léčbu (již po odchodu z dětského domova) a až v této době získala poprvé zaměstnání na plný úvazek a jak sama uvedla, začala nový život.

B. v současnosti není v kontaktu s nikým ze svých bývalých spolužáků. Vzdělání pro respondentku nyní hodnotu má, v minulosti však nad touto otázkou nikdy nepřemýšlela. Domnívá se, že kdyby měla vyšší vzdělání, lépe by se uplatnila na trhu práce.

Respondentka je bezdětná, hledá však stálého partnera, se kterým by mohla založit rodinu. Přála by si, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání, než ona. Vysněným povoláním respondentky byla spisovatelka, protože se v pubertě věnovala psaním básní a příběhů.

Shrnutí

Respondentka č. 17, žena – B., věk 27 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště, obor Šití oděvů. Respondentka v současnosti nepracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána, je zaměstnána jako obsluha čerpací stanice. Obor Šití oděvů nebyl její volbou, tento obor zvolila ředitelka dětského domova, ačkoli B. nesouhlasila, její prosbě nebylo vyhověno. Přístup učitelů na základní škole, kterou B. absolvovala, nebyl stejný jako k dětem z biologických rodin. B. nebyla ke studiu motivována ze strany biologické rodiny, ani ze strany dětského domova. Během života v dětském domově nedostala žádnou pochvalu či odměnu. V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu, která zahrnovala zpracování domácích úkolů, přípravu školních pomůcek a učebnic. Na tuto přípravu však nikdo nedohlížel, ani ji nekontroloval, proto většina dětí přípravu neplnila. Na základní škole i středním odborném učilišti byla B. převážně hodnocena dostatečně. Problémy s chováním se objevily již na základní škole a přetrvaly až do dospělosti – kouření, alkoholismus, krádeže. Tyto problémy dokázala respondentka překonat až po absolvování protialkoholní léčby. Respondentka neměla dostatečné množství informací o dalším možném pokračování studia, především proto, že o tyto informace nejevila zájem. Během studia nenašla žádné přátele, se kterými by byla v kontaktu dodnes. Vzdělání pro B. hodnotu má až nyní. V minulosti nad otázkou vzdělávání neuvažovala. Přála by si, aby její děti dosáhly vyššího vzdělání. Vysněným povoláním v dětství byla spisovatelka.

6. 6. 18 Respondent č. 18 (žena – D.)

Rozhovor s respondentkou č. 18, byl doplněn rozhovorem s její vychovatelkou z dětského domova. U respondentky č. 18 byla diagnostikována F 70 (lehká mentální retardace), z toho důvodu jsem oslovila vychovatelku, u které D. žila na skupině v dětském domově. Cílem je zpřesnění informací, které D. díky své diagnóze nemohla poskytnout.

Respondentka č. 18, žena – D., věk 24let. Respondentka po ukončení základní školy praktické pokračuje ve studiu na odborném učilišti, kde absolvuje dva obory (Cukrářské práce – potravinářská výroba, Zahradník).

Respondentka ihned po ukončení druhého oboru na odborném učilišti zažádala za pomoci dětského domova o invalidní důchod. Ten na základě své diagnózy také získala, konkrétně se jedná o invalidní důchod I. stupně. Respondentka v současné době nepracuje. Obory, které absolvovala, byly vybrány vychovatelkou, avšak byly konzultovány s respondentkou.

Vychovatelka: „ *U D. se problémy začaly projevovat s nástupem do školy. Byly to klasické příznaky. Naštěstí je plně nezávislá v sebeobsluze a je schopná vykonávat jednoduchá zaměstnání, především pomocné práce. Z toho důvodu jsme volily obory, které D. absolvovala.*“

Obory vybrala vychovatelka tak, aby respondentka obor zvládla. Vzhledem k tomu, že D. absolvovala základní školu praktickou, bylo vhodné vybrat z oborů pomocných. Zároveň se dbalo na výběr oboru, který je dopravně snadno dostupný. Respondentka sice nejezdila sama (tuto školu z dětského domova navštěvovaly tři děti), ale potřebovala mít jistotu, že není příliš daleko od domova.

Učitelé dle slov respondentky byli vždy vstřícní a rádi látku při nepochopení žáků vysvětlili znovu. Počet žáků na základní škole praktické i na odborném učilišti byl nízký, učitel se tedy mohl věnovat dětem i individuálně. Výjimečně byl přítomen i asistent pedagoga. D. nezaznamenala, že by přístup k ní byl odlišný od přístupu k ostatním dětem.

Ze strany rodičů motivace ke studiu nebyla žádná. D. během života v dětském domově jen několikrát viděla matku, několikrát ji navštívil strýc. Vychovatelka: „*Dětský domov se snaží děti motivovat nejen ke studiu, ale i k budoucímu povolání a životu bez pomoci státu a jiných institucí. Zkrátka se snažíme, aby se děti dokázaly postavit na vlastní*

nohy. S D. to samozřejmě bylo horší, věděli jsme, že bude do budoucna potřebovat alespoň dohled dospělé osoby a samostatný život by nezvládla. Proto jsme jí ještě v době pobytu v dětském domově zažádali o důchod, což bylo schváleno. D. odcházela z děcáku ve dvaceti třech letech, po ukončení již druhého učebního oboru. Záhy poté, co se matka dozvěděla (zřejmě od starší sestry, která již v dětském domově není), že D. pobírá invalidní důchod, začala ji pravidelně navštěvovat a nabídla jí, že může po ukončení druhého učiliště bydlet u ní. Domníváme se, že matce šlo především o ty peníze z důchodu.“

D.: „Teta mě pořád moc chválila a chtěla, aby mi to šlo.“

Na odborném učilišti byl zaveden bodový systém. Děti za splnění domácí úkoly získávaly dle náročnosti určitý počet bodů. Na konci školního roku žák s nejvyšším počtem bodů, byl vždy oceněn. Jednalo se například o knihu, mikroskop, sadu pro chemické pokusy. D.: *„Já sem nikdy bohužel nevyhrála. Ale když sem chtěla nějakou knížku, dostala sem ji od tety v domově. Ve škole sem dostávala pochvaly hlavně za práci na zahradě.“*

V denním režimu byla vymezena doba k přípravě ke studiu. D.: *„Každý den sme dělali úkoly do školy. Nejdřív sama, potom s tetou.“*

Vychovatelka: *„D. si musela vždy vše poznamenat do malého sešítku, jinak by si nepamatovala, jaké úkoly paní učitelka zadávala. Následně jsme spolu alespoň dvakrát přečetly nahlas zadání, v momentě, kdy jsem si byla jistá, že rozumí, co má dělat, úkol vypracovala samostatně. Poté jsem ho já či někdo jiný z mých kolegů vždy zkontrolovali. Společně jsme s D. chyby opravily. Takto jsme pracovaly každý den. D. potřebovala pravidelnost. Při přípravě školních pomůcek jsme postupovaly stejně. Nejprve jsem se zeptala, co je na druhý den potřeba, pomocí rozvrhu jsme si to potvrdily, zda tomu tak doopravdy je. Byl nutný každodenní dohled nad těmito aktivitami, D. by jej sama nezvládla.“*

D. byla na základní škole praktické hodnocena převážně dostatečně. V pátém ročníku neprospěla z matematiky. Tento ročník tedy opakovala. Na odborném učilišti byly známky totožné v odborných předmětech, v praktických byla D. hodnocena nejčastěji dobře.

U respondentky se problémy v chování objevily již na základní škole. Jednalo se především o kouření v areálu školy, odmítnutí třídnímu učiteli, požívání alkoholu v době osobního volna. Jednou došlo také k otravě alkoholem, incident řešila Policie České

republiky. Byl nutný převoz do nemocnice. Vyšetření prokázalo, že k prodeji alkoholu došlo v místních potravinách. S majitelem bylo následně zahájeno trestní řízení. Po této události již k dalším přestupkům proti řádu dětského domova nedošlo.

Vychovatelka: *„Informace o tom, jaké má D. možnosti si myslím, že jsme jí plně poskytli. Již z lékařských zpráv bylo jasné, že D. bude muset první třídu nastoupit na základní školu praktickou. Po poradě s třídní učitelkou v deváté třídě došlo k nástupu na odborné učiliště, obor Zahradník. Po ukončení tohoto oboru sme po pravdě nevěděli, co s D. dál, a tak jsme po poradě s naší paní ředitelkou zvolili nástup na další učební obor, tentokrát Cukrářské práce.“*

V současnosti žije D. u své biologické matky. Nyní také krátce po vyučení, hledá zaměstnání, velmi ráda by získala zaměstnání v obchodu, kde by mohla vybalovat zboží.

Respondentka v současnosti není v kontaktu s nikým ze svých bývalých spolužáků. D: *„Bydlím u mámy, s nikým ze školy se nevidám, protože bydlím daleko.“*

Respondentka uvedla, že vzdělání pro ni hodnotu má. Je velmi ráda, že měla možnost navštěvovat dva učební obory, které ji zajímaly. *„Škola mě moc bavila, mrzí mě, že si nemůžu udělat ještě jeden obor, nestihla bych to už do dvaceti šesti a v děcáku by si mě už nemohli nechat. Moc bych chtěla, aby se moje děti měly líp než já a měly víc škol.“*

Vysněným povoláním respondentky bylo povolání moderátorky v televizi.

Shrnutí

Respondentka č. 18, žena – D., věk 24 let. Respondentka nemá reálný odhad, což odpovídá její inteligenci. Je absolventkou základní školy praktické a následně dvou učebních oborů na odborném učilišti (Cukrářské práce – potravinová výroba, Zahradník). V současné době je D. krátce po vyučení, není zaměstnána, pobírá invalidní důchod I. stupně (byla jí diagnostikována lehká mentální retardace). Obor, který absolvovala, jí vybrala vychovatelka z dětského domova, avšak na základě porady s respondentkou. Po celou dobu studia se přístup ze strany pedagogů k D. žádným způsobem nelišil od přístupu k dětem z biologických rodin. D. nebyla motivována ke studiu ze strany biologické rodiny, protože ji nenavštěvovala. Dětský domov ke studiu motivoval, i proto došlo k absolvování dvou učebních oborů. D. se ze strany vychovatele dostávalo i častých pochval, především za praktické dovednosti (práce na zahradě, vaření). V denním režimu byla vymezena doba na školní přípravu. Vychovatelka se nejprve ujistila, zda D. rozumí domácímu zadání, poté

jej D. samostatně vypracovala, následně jej vychovatelka zkontrolovala a společně s D. opravily chyby. V případě, kdy zadání bylo složitějšího rázu, vychovatelka byla přítomna přímo při jejím vypracování. Na základní škole byla D. nejčastěji hodnocena dostatečně, na odborném učilišti toto hodnocení bylo totožné, pouze v praktických předmětech bylo hodnocení nejčastěji dobře. Problémy s chováním se objevily již na základní škole v podobě kouření cigaret, požívání alkoholu a vzdorovitému chování vůči třídnímu učiteli. Respondentka měla dostatečné informace o studiu. V současnosti není D. v kontaktu s nikým ze svých bývalých spolužáků. Vzdělání pro respondentku hodnotu má. Byla by velmi ráda, kdyby její děti dosáhly vyššího vzdělání, než ona. Vysněným povoláním v dětství bylo povolání moderátorky televizi.

6. 6. 19 Respondent č. 19 (žena – P.)

Respondentka č. 19, žena – P., věk 57 let. Respondentka je absolventkou střední zdravotnické školy, nejvyšší dosažené vzdělání je tedy středoškolské. P. v současnosti pracuje v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Je zdravotní sestrou ve zdravotnickém středisku, na oddělení Ortopedie. Respondentka při rozhodování o dalším studiu toužila po studiu na gymnáziu, které však třídní učitelka nedoporučovala. Proto se P. rozhodla pro studium střední zdravotnické školy, které jí bylo dětským domovem schváleno. Toto studium si respondentka vybrala především kvůli blízkosti této školy, protože nechtěla pobývat na internátě. Důvodem bylo především to, že již v této době měla P. za sebou pobyt v sedmi dětských domovech (Ževnice, Ratměřice, Záběhllice, Nemyšl, Radenín, Dolní Počernice, Pyšely). *„Po delším přemýšlení a rozmluvě s vychovatelkou jsme usoudily, že se mi toto vzdělání bude hodit i pro život. Budu se muset spoléhat sama na sebe.“*

Přístup učitelů k respondentce P. byl téměř totožný s přístupem k ostatním žákům. *„Nechci být zaujatá, tohle se hodně těžko posuzuje, ale většinou se ke mně chovaly hezky. Myslím si, že většina z nich mě opravdu známkovala podle mých skutečných znalostí a vědomostí.“*

Respondentka po celou dobu svého studia nebyla motivována ke studiu ze strany rodičů, se kterými se nestýkala, ani ze strany dětského domova. *„Určitě nic takového neprobíhalo. Řekla bych, že panovala k nám dětem naprostá lhostejnost.“* Podobný přístup respondentka zaznamenávala ve všech zmiňovaných dětských domovech, kde žila.

Ačkoli respondentka byla úspěšnou studentkou střední školy, nebyla odměňována za své školní úspěchy. Slovní pochvala proběhla jen několikrát během celého studia. *„Pouze jednou jsem za vysvědčení bez trojky byla v kině. Byl to pro mě velký zážitek, soudružka vychovatelka jela jen se mnou do Prahy do kina. Do dneška si pamatuji, že to byl film Už zase skáču přes kaluže.“*

Doba přípravy ke studiu se striktně dodržovala ve všech dětských domovech, ve kterých respondentka žila. Byla povinnost každého dítěte studujícího, ať na základní škole či učilišti či střední škole, aby si připravil všechny nutné pomůcky a vypracoval všechny učitelem zadané domácí úkoly. Děti napsaly úkoly, vychovatelky podepsaly, následovaly kontroly žákovských knížek a příprava učebnic a pracovních sešitů na další den. Některým dětem vychovatelé pomáhali, záleželo na schopnostech a potřebách daného dítěte. Pro tyto úkony byla vyhrazena jedna místnost, tzv. „učebna“. V učebně byl vždy minimálně jeden vychovatel, který tyto činnosti kontroloval, v případě potřeby opravoval chyby. Respondentka uvedla, že se jednalo pro ni o nejméně oblíbenou část dne. Nikoli, že by se musela připravovat ke studiu, ale proto že přístup vychovatelů byl mnohdy až příliš přísný, ačkoli to nebylo nutné. Děti měly veliký respekt, a proto plnily své úkoly bez výjimky.

Respondentka během celého studia základní školy neměla vyznamenání. Neobjevily se známky dobře, ale známek chvalitebně byla převážná většina. *„Myslím si, že některé ty dvojky na vysvědčení byly neprávem, ale nebyl nikdo, kdo by mi pomohl, možná nechtěli, aby holka z děcáku měla vyznamenání.“* Na střední škole se známky zhoršily. *„Trojky a čtyřky byly u mě normální. Nic a nikdo mě nenutil k učení, byl to sladký studentský život. Proplovala sem a to mi stačilo. Až ve čtvrtáku sem se začala učit k maturitě a vše napravila.“*

Problémy v chování se vyskytly. *„Byla sem živější. Občas sem pociťovala křivdu a následkem toho byla drzá a prostořeká.“* Na základní škole v 9. třídě respondentka dostala ředitelskou důtku za nevhodné chování při hodině chemie (míchání nebezpečných látek). Následkem toho byla na vysvědčení z chemie hodnocena známkou dobře, ačkoli tomu neodpovídalo známkování během celého pololetí. Na střední škole respondentka obdržela třídní důtku za kouření cigaret.

V době, kdy P. byla studentkou, obecně nebylo příliš informovanosti o možnostech dalšího studia. Převažovalo studium na odborných učilištích. Na středních školách studovala hrstka studentů. *„Nebylo moc možností. Bylo nám řečeno, že sme dostatečně*

připravené pro naše povolání se střední školou a vysoká je jen pro studenty z gymplu. Dvě spolužačky, které to zkoušely, se na vysokou ani nedostaly. Já chtěla jít studovat vysokou pedagogickou dálkově, ale přišel hodný kluk, velká láska a bylo po studování.“

P. je v současnosti v kontaktu s několika spolužačkami ze základní i střední školy. Dokonce se stýká i s několika jejími pedagožkami, které považuje za rodinné přítelkyně, jsou v úzkém kontaktu. Dochází k pravidelným třídním srazům především základní školy, kterých se P. účastní.

„Vzdělání je dobrá věc, ale důležitější je pro děti z děčáku úspěšnost a spokojenost v zaměstnání.“

Respondentka je matkou dvou dcer. Jejím přáním bylo, aby obě byly úspěšnými studentkami, což se i splnilo. Jedna z dcer je držitelkou titulu bakalář, druhá inženýr, obě jsou zaměstnané. Spolu s manželem své dcery ve studiu vždy podporovali a povzbuzovali.

Vysněným povoláním P. bylo vyučít se kadeřnicí. Tento životní krok byl respondentce vychovatelkou rozmluven. Především proto, že měla na základní škole výborný prospěch a také měla citlivý přístup k nemocným a potřebným, proto padlo rozhodnutí pro vzdělávání tímto směrem. Respondentka v žádném případě nelituje. Jako zdravotní sestra pracuje po celý život a považuje toto povolání za životní poslání. Zcela ji naplňuje a těší pomoc lidem, kteří ji potřebují. Je přesvědčena, že jako kadeřnice by nebyla dostatečně spokojená, proto rozhodnutí nelituje.

Shrnutí

Respondentka č. 19., žena – P., 57 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je střední zdravotnická škola. P. je v současnosti zdravotní sestrou ve zdravotnickém středisku, na oddělení Ortopedie. Tento obor nebyl její volbou. Ke studiu v oblasti zdravotnictví byla přesvědčena jednou z vychovatelek dětského domova. Přístup učitelů k P. nebyl příliš odlišný od přístupu k ostatním žákům. Respondentka nebyla motivována ke studiu ani ze strany biologické rodiny, ani ze strany dětského domova. Naopak pocítovala lhostejnost, a to nejen vůči sobě, ale i ostatním dětem žijícím v dětském domově. Po celou dobu studia dostala respondentka jen jednu odměnu za studium, v podobě návštěvy kina. Doba pro přípravu ke studiu byla striktně vymezena a dodržována. Dokonce byla ke studiu vyhrazena místnost, tzv. „učebna“, která sloužila k přípravě domácích úkolů a studiu. Vychovatelé dohlíželi, aby příprava proběhla u všech dětí bez výjimky. Vychovatel

zkontroloval domácí úkoly, popřípadě opravil chyby, zkontroloval a podepsal žákovskou knížku. Středem pozornosti vychovatelů byli především problémoví žáci. Hodnocení na základní škole bylo především v podobě klasifikace chvalitebně, proto byl možný přechod na střední školu, kde se však její prospěch zhoršil. Převažovaly známky dobře, dostatečně. Důvodem byl zřejmě nezáměr okolí. Změna nastala ve čtvrtém ročníku, kdy motivací ke zlepšení byla blížící se maturitní zkouška. Respondentka se výrazně zlepšila nejen v prospěchu, ale i v chování. Problémy v chování byly mírného rázu, především v podobě hyperaktivity ve vyučovacích hodinách. Problémy se projevily především v hodinách chemie, ve kterých P. nedodržovala postupy zadané učitelem. Získala ředitelskou důtku a dle jejích slov neprávem obdržela na vysvědčení z chemie dobře, ačkoli tomu klasifikace neodpovídala. Až na střední škole respondentka vlivem svých nových spolužáků začala kouřit cigarety. To bylo důvodem pro získání učitelské důtky. Informace o možném studiu po ukončení povinné školní docházky P. neměla. O možném studiu na střední škole respondentka komunikovala s vychovatelkou. Jiný zdroj informací nebyl k dispozici. P. je v kontaktu s několika spolužačkami ze základní i střední školy. Velmi ráda se vždy zúčastní třídních srazů, které v posledních letech probíhají v pravidelných intervalech. Vzdělání pro respondentku hodnotu má, ale domnívá se, že nejdůležitější je osobní spokojenost a zainteresovanost do daného povolání. P. je matkou dvou dcer, které obě spolu s manželem podporovali ve studiu a motivovali ke studijním úspěchům. Obě dcery dosáhly vysokoškolského vzdělání. Bylo tedy pro P. důležité, aby její děti dosáhly vzdělání, netrvala však na tom, aby bylo vyšší než středoškolské. Vysněným povoláním byla práce kadeřnice, se kterou se vychovatelka v dětském domově neztotožnila. Důvodem byl zřejmě nadprůměrný prospěch, proto vychovatelka trvala na studiu na střední škole.

6. 6. 20 Respondent č. 20 (muž – P.)

Respondent č. 20, muž – P., věk 72 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním je učiliště, obor Soustružník. V současnosti je P. ve starobním důchodu, v minulosti pracoval jako vychovatel v dětském domově.

„Tehle obor v podstatě nebyl žádnou volbou. V době, kdy sem chodil do školy, neexistovalo něco jako volba. Nemoh sem si udělat maturitu jako kluk z děcáku. Až po revoluci jsem doplňoval pedagogické minimum.“

V době studia respondenta bylo na výběr pouze z několika učebních oborů. P. se přidal ke svým vrstevníkům z dětského domova, kteří zvolili obor Soustružník. Důvodem bylo tedy především to, že mohl studovat spolu s přáteli.

Přístup učitelů k dětem z dětského domova byl naprosto totožný s přístupem k dětem z biologických rodin. Během studia na základní škole, ani na učilišti, respondent nezaznamenal odlišné chování učitelů vůči němu, ani k dalším dětem z dětského domova. *„Každý dostal, co si zasloužil. Samozřejmě, že učitelé věděli, který děti sou z děcáku a který ne. To samý platilo i u spolužáků, všichni sme se k sobě chovali stejně, bez ohledu na to, jestli sme žili v rodině nebo děcáku. Pojem šikana sme my jako děti nepoznaly.“*

Motivace ze strany rodiny nebyla žádná. Otec propadl alkoholismu, matka zemřela. Sourozence po celou dobu pobytu v dětském domově nikdo nenavštěvoval. *„Motivace, co znamená motivace, že nás měl někdo odměňovat? My sme to ale přece nedělali pro někoho, ale pro sebe. Já sem chodil do školy proto, abych se něco naučil. Na to mě nikdo motivovat nemusel. Byli jsme rádi, že máme teplý jídlo a oblečení, víc nebylo potřeba.“*

Žádné odměny respondent nezískával. V dětském domově⁵ bylo v době pobytu P. převážně 200 dětí. Nebyly prostředky na to, aby děti dostávaly „něco za odměnu“. Výhodou byla přilehlá zahrada k pozemku dětského domova – mnohé si měly možnost děti samy vypěstovat. Můžeme tedy říci, že jakousi odměnou pro ně bylo čerstvé ovoce a zelenina.

Byl stanovený přesný denní režim. Každé dítě ráno ihned po snídani odešlo do školy. Po návratu ze školy následoval oběd, příprava do školy, která dle slov respondenta nebyla nijak intenzivní. Povinností dítěte bylo vypracovat domácí úkoly, které však děti téměř nedostávaly. Žádná další příprava ke studiu neprobíhala. Následovala práce na již zmiňované zahradě a chodu domácnosti. Děti byly zapojovány téměř do všech činností. Dívky byly nápomocny především v kuchyni a chlapci se zabývaly prací venku. Děti s sebou většinou do školy nosily v tašce pouze malou svačinu (jablko, chléb).

„Byli sme pod dohledem, to ano, ne ale při přípravě do školy, ale při práci. Dbaly hlavně na to, aby se při práci někdo nezranil. Rozhodně nebylo jednoduchý nás všechny uhlídat.“

⁵ V této době se domov nazýval Útulek sv. Josefa pro sirotky a opuštěné děti. Zpočátku o děti pečovaly civilní vychovatelky, které byly později vystřídány dvěma řeholnicemi z řádu Sv. Františka.

„Po pravdě si moc nepamatuju, jaký sem měl na základní škole známky. Určitě to byly spíš trojky, čtyřky, ale na ruce sem byl šikovnej. V učení to se známka bylo stejný.“

U respondenta se během pobytu v dětském domově neobjevily žádné závažné problémy s chováním. *„Nějaký ty lumpárny sme prováděli všichni. Za všechno sme byli patřičně potrestaní. Dostat rákoskou bylo na denním pořádku. Rozhodně sme se chovali slušně, oproti dětem dnes.“*

Žádné informace o dalším možném studiu nebyly. Upřednostňovaly se především školy, které byly pro děti nejlépe dostupné, co se týká dopravy a jejich schopností. Je však nutno podotknout, že se nejednalo o problém systému péče o děti, ale o dobu, která nepřinášela možnosti.

Respondent se během studia spřátelil s několika vrstevníky, se kterými se stýká dodnes. Pořádají pravidelné srazy. U tohoto respondenta bych především zdůraznila fakt, že jako chovanec vyrůstal v dětském domově, kam se o několik let později vrátil jako vychovatel. Uvádí, že důvodem byl především silný citový vztah k tomuto místu. Zároveň ale také neschopnost navázat partnerský vztah a založit rodinu. Proto se pro P. stal naplňujícím život s dětmi, které jsou opuštěné.

Vzdělání pro respondenta hodnotu má. Domnívá se, že v dnešní, uspěchané době je potřebné se vzdělávat, a to neustále.

Respondent žádné děti nemá, avšak celý život se věnoval dětem v dětském domově. Jak sám uvádí, vždy se ke všem dětem choval, jako by byly jeho vlastní a snažil se jim poskytnout veškerou péči, i ve vzdělání. Každý den se s dětmi připravoval na vyučování a poskytoval jim doučování.

„Vysněným povoláním byl kominík. Říkává se, že přinášej štěstí a to sem vždycky chtěl. Myslel sem si, že se nemusej mejt, což já jako dítě taky nerad. Do dneška, když vidim na ulici kominíka, držim si knoflík.“

Shrnutí

Respondent č. 20, muž – P., věk 72 let. Nejvyšším dosaženým vzděláním se stalo učiliště, obor Soustružník. Až později si P. doplňoval vzdělání, aby mohl vykonávat práci vychovatele v dětském domově. Respondent tedy nepracoval v oboru, ve kterém byl vzděláván. Obor, který vystudoval, nebyl jeho volbou. V době respondentova studia byl

strohý výběr dalšího vzdělávání, a proto P. pokračoval ve studiu oboru, na který mířili i jeho spolužáci. Přístup učitelů byl stejný jako k dětem z biologických rodin. Respondent nebyl motivován ke studiu biologickou rodinou, ani dětským domovem. Respondent nezáskal odměny, ani pochvaly za školní úspěchy. Byl stanoven denní režim, který se však netýkal školní přípravy. Děti téměř žádné domácí úkoly nedostávaly a věnovaly se především práci na zahradě. Řádové sestry na děti dohlížely při práci, nikoli tedy při přípravě domácích úkolů a pomůcek. Respondent byl po celou dobu studia hodnocen převážně známkami dobře či dostatečně. Problémy s chováním se během studia nevyskytovaly. Respondent, ani jeho vrstevníci neměli žádné informace o dalším možném studiu, především proto, že jejich možnosti byly značně omezené. P. během studia našel přátele, se kterými je v kontaktu dodnes. Respondent uvedl, že vzdělání pro něj má hodnotu. Ačkoli sám děti nemá, vždy se snažil, aby děti, které v dětském domově vychovával, ve vzdělávání hodnotu vnímaly. Vysněným povoláním v dětství byl kominík.

6. 7 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

V této části diplomové práce se zaměřím na shrnutí výsledků dvaceti rozhovorů s respondenty. Z počtu 30 respondentů je 28 ve věku od 21 let do 31 let. Dva respondenti jsou ve věku nad 50 let, konkrétně 57 let a 72 let. Záměrně jsem vybrala polovinu mužů a polovinu žen, tudíž rozhovor proběhl s deseti muži a deseti ženami.

Pouze jeden z respondentů neukončil ani základní vzdělání, důvodem byl útěk z dětského domova a odjezd z České republiky, konkrétně se jedná o respondenta č. 6. Výjimku tvoří také respondentka č. 13, která je jako jediná z probandů absolventkou praktické školy dvouleté, zajímavostí u této respondentky je fakt, že i při svém nízkém vzdělání, neměla problémy s uplatněním se na trhu práce. Myslím si, že je důležité vyzdvihnout to, že stále zaměstnání respondentce nabídla přímo škola. Dva z respondentů ukončili pouze základní vzdělání, respondent č. 4 a respondentka č. 5. Respondent č. 4 je zároveň nejvýraznější postavou ze všech dotazovaných. Ačkoliv po ukončení základní školy pokračoval ve studiu na středním odborném učilišti, nikdy jej nedokončil. Ocitl se na ulici a živil se prostitucí a distribucí omamných látek. U tohoto respondenta se domnívám, že se jedná o největší propad ve společnosti, ze kterého již není návratu. U dvou respondentů je nejvyšším dosaženým vzděláním odborné učiliště – respondentka č. 18, respondent č. 20. Respondentka č. 18 je specifická především díky své diagnostikované lehké mentální retardaci. Vzhledem k jejímu postižení jsem se rozhodla oslovit i její vychovatelku, která rozhovor doplnila svými postřehy, čímž si myslím, je rozhovor více

validní. Respondent č. 20, je nejstarším z dotazovaných, proto jeho vzdělávání je nejvíce odlišné od ostatních. V době, kdy byl studentem, se škola nazývala pouze Učiliště. Šlo o učňovskou školu a tento pán je vyučen, stejně jako většina skupiny. Nejvíce respondentů je absolventy středního odborného učiliště, konkrétně šest. Dále čtyři z respondentů dosáhli nejvyššího stupně vzdělání na úrovni středoškolské, tři z respondentů získali vysokoškolský titul.

Pro porovnání úrovně vzdělanosti dětí z dětského domova a dětí v běžné populaci, jsem použila statistiku Českého statistického úřadu, která je součástí příloh (Příloha č. 2). Tato statistika ukazuje, jakého vzdělání dosahovala populace v letech 1950 – 2011. Výzkum jasně potvrzuje, že se zvyšuje stupeň dosaženého vzdělání. V roce 1950 dosahovalo 9,8 % populace středního vzdělání s výučním listem, 5,1 % středního vzdělání zakončené maturitní zkouškou a 83 % pouze základního vzdělání. Naopak v roce 2011 pouze 17,6 % populace absolvovalo pouze základní vzdělání. Celkem 33 % absolvovalo střední vzdělání zakončené výučním listem a 31,2 % střední vzdělání s maturitní zkouškou. Mnou provedený výzkum zaměřený na děti z dětského domova prokázal, že celkem 10 % dosáhlo pouze základního vzdělání, 30 % absolvovalo střední vzdělání zakončené výučním listem a 25 % zakončilo střední vzdělání s maturitní zkouškou. Pokud tedy porovnám výsledky mého zkoumání s výsledky Českého statistického úřadu, lze říci, že mnou vybraní respondenti z dětského domova dosahují podobného vzdělání v porovnání s dětmi žijícími v biologických rodinách. Zde však musím podotknout, že jsem záměrně vybírala probandy různých stupňů nejvyššího dosaženého vzdělání, nelze tedy říci obecně, že děti z dětského domova dosahují stejného vzdělání jako děti vyrůstající v biologických rodinách.

Polovina z respondentů uvedla, že pracují v oboru, ve kterém byli vzděláváni. To znamená, že deset respondentů pracuje v oboru, jeden z respondentů, jak jsem již zmiňovala, se živí prostitucí a zbylých devět respondentů uvedlo, že pracují, ale nejsou zaměstnání v oboru, ve kterém byli vzděláváni. Příkladem je respondentka č. 5, která odešla z dětského domova ihned po dosažení plnoletosti, aniž by měla dokončené vzdělání. Odešla ke svému partnerovi, po brzkém rozchodu se rozhodla přijmout zaměstnání na plný úvazek a školu přerušit a už ji nedokončila. Respondent č. 8, byl vzdělán jako prodavač průmyslového zboží, nyní je však pokrývačem střech. Prodeji zboží se věnoval ihned po ukončení studia, avšak uvedl, že při práci pokrývače je mnohem spokojenější. Respondent č. 10 je výjimečný tím, že ačkoli je mu 24 let, nikdy nebyl na plný úvazek zaměstnán.

V současnosti pobírá dávky od státu a brigádně si přivydělává. Respondentka č. 11 absolvovala obor Cukrářka, avšak nyní pracuje v rychlém občerstvení. Zde je nutné uvést, že obor Cukrář nebyl její volbou, o tento obor neměla zájem a nastoupila na něj na základě rozhodnutí dětského domova, což se projevilo nechutí v něm pracovat. Respondent č. 12, nedokončil vyšší odbornou školu, nepracuje v oboru, ve kterém byl vzděláván, ale jako stavební dělník. S touto pozicí však spokojen není. Respondentka č. 17 byla vyučena švadlenou, v oboru však nepracuje, především proto, že obor nebyl její volbou. Respondentka č. 18, u níž byla diagnostikována lehká mentální retardace, též není zaměstnána, ačkoli absolvovala dva učební obory. Neschopnost nalézt zaměstnání pravděpodobně souvisí s její diagnózou. Respondent č. 20 byl vyučen soustružníkem, avšak celý život pracoval jako vychovatel v dětském domově. To přisuzuje faktu, že k dětskému domovu byl od dětství silně vázán a neustále se vracel.

Obor studia nebyl volbou 9 následujících respondentů. (Respondent č. 4, respondentka č. 5, respondentka č. 7, respondentka č. 11, respondentka č. 13, respondentka č. 17, respondentka č. 18, respondentka č. 19, respondent č. 20.) Zde se jasně ukázalo, že pokud dětský domov zasáhl do výběru budoucího povolání, respondent buď školu nedokončil, nebo v tomto oboru nebyl zaměstnán a našel si práci v oboru jiném či zaměstnání vůbec nezískal.

Někteří respondenti si vybírali obor, který je zajímavý. Mnoha jiným respondentům byl obor přímo vnucen či vybrán pracovníky dětského domova. Respondentovi vybral obor buď konkrétní vychovatel či ředitel/ka dětského domova. U respondentky č. 7 se jednalo o volbu povolání, které je typické spíše pro muže, a to z důvodu nesnášenlivosti ženského oblečení. Respondent č. 20 volil obor pro jeho dopravní dostupnost, je však důležité zmínit také to, že v době jeho studia byl velmi omezený výběr možného studia. Zde je třeba připomenout, že to byly častěji ženy, kterým zvolil obor pracovník dětského domova. Je možné, že vlivem je vyšší možnost manipulace u žen, než mužů.

Sedm respondentů z dvaceti uvedlo, že přístup učitelů k nim nebyl stejný jako přístup k dětem z biologických rodin. Jako důkaz nejčastěji uváděli, že učitelé na tento fakt poukazovali záměrně především v momentě nějakého studijního neúspěchu, například když dostali špatnou známku. Výjimkou je respondent č. 2, který jako jediný byl do dětského domova umístěn na vlastní žádost. Učitelé, kteří o tom věděli, byli jeho rozhodnutím překvapeni a přemlouvali ho k návratu do rodiny. Respondent č. 4 zpočátku uvedl, že přístup učitelů k němu nebyl odlišný. Následně však zdůvodnil, proč se toto

chování učitelů změnilo. Respondent začal své spolužáky šikanovat, a proto učitelé byli více obezřetní, což se domnívám je nejen pochopitelné, ale i správné. Respondent č. 12 řekl, že učitelé k němu měli odlišný přístup, protože je Rom. Učitelka respondentky č. 15 neustále před jejími spolužáky zmiňovala, že pochází z dětského domova a zdůrazňovala její sociální status. Respondentka č. 17 sdělila, že přístup učitelů k dětem z dětského domova byl obecně odlišný z toho důvodu, že v obci, kde se dětský domov nacházel, byla jedna základní škola, kam docházely z dětského domova všechny děti.

Celkem šestnáct respondentů uvedlo, že nikdo z jejich biologické rodiny je ke studiu nijak nemotivoval. Dost často se se svou rodinou vůbec nestýkali. Jako důvody respondenti uváděli, že jejich rodiče byli závislí na drogách, alkoholu či byli ve výkonu trestu. Mezi respondenty, kteří byli podporováni rodinou patří respondent č. 2, který absolvoval střední odborné učiliště, respondentka č. 7 a respondentka č. 9. Obě uvedené ženy jsou absolventkami vysoké školy. Také respondent č. 16, jehož nejvyšším dosaženým vzděláním je střední odborné učiliště. Je tedy jasné, že motivace ze strany biologické rodiny výrazně ovlivňuje jedince, který díky ní může dosáhnout až vysokoškolského studia.

Celkem dvanáct respondentů řeklo, že nebyli motivováni ke studiu ze strany dětského domova. Motivováno tedy bylo celkem 8 respondentů, mezi kterými tuto motivaci nejvíce vyzdvihla respondentka č. 7. Ačkoli nebyla matkou alkoholičkou posílána do školy, po příchodu do dětského domova se spolu s vychovatelem začala intenzivně věnovat přípravě na výuku. Sama zmínila, že nebýt tohoto zájmu o její osobu, nezískala by vysokoškolský titul.

Na otázku, zda někdy dostali nějakou odměnu či byli pochváleni, odpovědělo dvanáct respondentů, že ano. Jednalo se především o odměny za úspěšné ukončení školního roku. Děti nejčastěji za studijní úspěchy získávaly odměny v podobě sladkostí, elektroniky, možnosti výběru letního tábora či výjezdu, kolo, návštěvu kina. Myslím si, že zde mohu vyzdvihnout příklad z mého pohledu správné motivace dětí. Respondentku č. 15, u které na skupině vychovatelka zvolila metodu „puntíků“. Za každou jedničku jedinec získal červený puntík, při získání určitého počtu puntíků, došlo k obdržení odměny.

U otázky č. 10 došlo k největší shodě mezi téměř všemi respondenty. V denním režimu u všech dotazovaných, s výjimkou jednoho, byla vymezena doba ke školní přípravě. Výjimku tvoří nejstarší respondent č. 20, který uvedl, že příprava do školy

neprobíhala vůbec. Děti se věnovaly činnostem na zahradě a pomoci řádovým sestřám, které v té době o děti pečovaly. Stejně tak se většina respondentů shodla u následující otázce, která se týkala toho, jak daná příprava reálně probíhala. Jednalo se o klasickou přípravu, která probíhá i v rodinách běžných. Děti mají povinnost si po příchodu ze školy vypracovat domácí úkoly a připravit školní pomůcky na další vyučovací den. To znamená příprava učebnic, školních sešitů, rýsovacích potřeb. Probíhala také kontrola žákovských knížek. Výjimkou je zde opět respondent č. 20, který se přípravě nevěnoval. Další výjimku tvoří respondent č. 9, který se dále věnoval i přípravě seminárních prací, školních projektů. Sdělil, že přípravě ke studiu se věnoval nejen v době, která byla pro tuto přípravu vymezena, ale i ve svém osobním volnu.

Deset respondentů uvádí, že na ně při školní přípravě vychovatel dohlížel. A to především na respondentku č. 18, u které byl dohled kvůli její lehké mentální retardaci přímo nutný. Vychovatel dle výzkumu dohlížel především na děti, které této přípravě vzdorovaly a na děti, jejichž znalosti nebyly dostačující.

Známky respondentů na základní škole se pohybovaly na škále od chvalitebně až dostatečně. Výzkum prokázal, že v průměru nejčastějším hodnocením byla známka dobře. Totéž platí i o dalším vzdělávání (střední odborné učiliště, střední škola, vysoká škola). Čím lepší byl jedincův prospěch, tím vyššího dosáhl vzdělání. Pouze jeden z respondentů nedokončil ani základní vzdělání, a to respondent č. 6. Konkrétním důvodem byl útek k biologické rodině do zahraničí. Celkem tři respondenti dosáhli vysokoškolského vzdělání, z tohoto počtu pouze jedna žena, respondentka č. 7. Lze říci, že i u dětí žijících v dětském domově, jsou již známky na základní škole ukazatelem, jakého vzdělání jedinec dosáhne. U pěti respondentů na základní škole převažovalo hodnocení chvalitebně. Všichni z nich dosáhli vzdělání středoškolského či vysokoškolského.

Problémy v chování se objevily u třinácti respondentů z dvaceti. Jedná se o šest mužů a sedm žen. Mezi nejčastější problémy v chování, které se u jedinců projevily, byly alkohol, užívání lehkých i tvrdých drog, útěky, sexuální aktivita s následným otěhotněním v nízkém věku, krádeže, loupež v obchodě, prostituce. Zde se domnívám je důležité zmínit, že problémy v chování se neobjevily u respondentů, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. Respondentka č. 7, která je vysokoškolsky vzdělaná, sice uvedla, že problémy v chování měla, ale jen v období krátce po odchodu z biologické rodiny a nejednalo se o závažné problémy v chování.

Informace o dalším možném studiu jedinci získávali především ze škol, které navštěvovali, z internetu, z novin, od svých spolužáků, z letáků a v neposlední řadě od vychovatelů v dětském domově. Z dvaceti respondentů uvedlo osm, že mají pocit nedostatečné informovanosti, což přisuzovali především dětskému domovu, který informace nezpřístupnil, či jedinci vybral studijní obor bez jeho souhlasu. Také je možné, že je to v této době vůbec nezajímalo a tudíž si nic nezjišťovali.

Devět respondentů se vyjádřilo, že nebyli schopni během studia navázat přátelství, které by přetrvávalo dodnes. Důvodem je odstěhování se z místa sídla školy a tím zhoršená dostupnost ke stěhování. Další příčinou je nezáměr, snaha o zpretrhání vazeb s minulostí. Tendence započít nový život v novém prostředí, pokus nalézt nové přátele. Kontakt se spolužáky může být vázán i na míru sociální adaptability, jíž by odpovídala i četnost současných přátelských vztahů.

Na otázku, zda si myslí, že má vzdělání nějakou hodnotu, odpovídali respondenti nejčastěji ano, a to v patnácti případech. Čtvrtina respondentů odpověděla ne, jsou to ti, kteří nebyli ve svém vzdělávání příliš úspěšní. Konkrétně respondent č. 4, který má ukončené pouze základní vzdělání. Totéž platí u respondenta č. 5. Respondent č. 6, pro kterého vzdělání nemá žádnou hodnotu, dokonce ani neabsolvoval povinnou školní docházku. Respondent č. 8 a respondent č. 10, kteří uvedli, že vzdělání pro ně nemá hodnotu, jsou absolventy střední školy. Uvedli však, že se domnívají, že při získání zaměstnání jsou důležitější kontakty, než vzdělání samotné. Respondent č. 8 je zaměstnán, avšak respondent č. 10 nikoliv a nikdy na plný úvazek zaměstnán nebyl. Domnívám se, že v tomto případě je odpověď na tuto otázku dána spíše lhostejností vůči vzdělávacímu systému a možná i jakousi omluvou pro jejich vlastní selhání v této oblasti. Jedná se o respondenty, jejichž rodiče o ně nejevili téměř žádný zájem. Zároveň po dodatečném oslovení respondentů, jsem zjistila, že konkrétně u všech těchto probandů, kteří nevidí ve vzdělávání smysl, jejich rodiče ukončili pouze základní vzdělání. Lze tedy vycházet z faktu, že takovýto rodič logicky své dítě ke vzdělávání nijak nemotivuje a není příkladným vzorem.

U otázky č. 19 odpovědělo osm respondentů, že pro ně není důležité, aby jejich děti měly vyšší vzdělání než oni. U této otázky si myslím, je důležité poukázat, že jsou tyto respondenti ve věku, kdy ještě děti nemají nebo si myslí, že pro ně tato otázka ještě není aktuální.

Mezi vysněná povolání jedinců patřily například kadeřnice, fotbalista, letuška, policista, lékař, veterinární lékař, automechanik, zpěvák, masér, hokejista, učitelka, fotbalový rozhodčí, spisovatelka, moderátorka, kominík. Pouze respondentka č. 7 odpověděla, že v dětství žádné vysněné povolání neměla. Ačkoli je absolventkou vysoké školy, dodnes si není jistá, jaké povolání by pro ni bylo nejvhodnější.

Zajímavostí je, že pouze jeden z respondentů mužského pohlaví má děti. Jedná se o respondenta č. 6. Vliv na tuto okolnost může mít to, že respondent je Rom, proto pro něj založit rodinu je nejvyšší hodnotou anebo nedostatek zodpovědnosti a podobné vzory v příbuzenstvu.

Myslím si, že je vhodné uvést, jak se měnil přístup pracovníků dětského domova. Dva z respondentů jsou ve věku nad 50 let. Konkrétně respondentka č. 19, věk 57 let a respondent č. 20, věk 72 let. U obou kazuistik je znatelný rozdíl v přístupu pracovníků, oproti respondentům žijícím v dětském domově v nedávné době. V minulosti nebyla vzdělávání věnována přílišná pozornost, nejvyšším dosaženým vzděláním pro takové jedince bylo právě odborné učiliště. Děti, jak uvedl respondent č. 20, byly vedeny k činnostem zaměřujícím se na manuální zručnost, dívky k vaření. Děti měly základ pro budoucí život především v praktických věcech. Důraz na vzdělávání však kladen nebyl. Dnešní doba nasvědčuje opaku. Tématem mé bakalářské práce bylo „Život po odchodu z dětského domova“, z této práce jasně vyplývá, že děti při odchodu z dětského domova nejsou připraveny na samostatný život. To se domnívám, v minulosti neplatilo. Dochází oproti minulosti ke kladení vyšších požadavků na vzdělávání, avšak není to pouze formální požadavek? Myslím si, že především je důležitá snaha jedince samotného a pokud možno co nejvíce motivující prostředí.

V příloze č. 3 – 22 uvádím výsledky výzkumu v procentech vyjádřených v grafu.

V příloze také interpretuji otázky, které jsem respondentům položila. Jedná se o přímé řeči respondentů (uvedené kurzívou) spojené s komentářem k dané otázce. Zaměřila jsem se především na ty odpovědi respondentů, které jsou pro práci nejzásadnější. Uvádím ty, z mého pohledu nejzajímavější a zároveň nejvíce osvětlující toto téma. Jedná se o přílohu č. 23.

6. 8 Zhodnocení výsledků z hlediska stanovených výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1 Děti z dětského domova dosahují nejčastěji vzdělání, které je zakončené výučním listem, tedy středního odborného učiliště.

Tato výzkumná otázka se zcela potvrdila. Z dvaceti respondentů celkem šest z nich je absolventy středního odborného učiliště, dosažení této úrovně vzdělání bylo nejčastější. Důvodem, proč jedinci žijící v dětském domově nedosahují vyššího vzdělání je nestimulující okolí, dále genetické dispozice či nedostatečná pozornost, motivace dítěte. Chybí adekvátní vzory a chybí i osobní vztah.

Výzkumná otázka č. 2 Děti z dětského domova nejsou ke studiu motivovány ze strany biologické rodiny, ani dětského domova.

Výzkumná otázka č. 2 se částečně potvrdila. Děti z dětského domova nejsou motivovány ze strany biologické rodiny, což uvedlo celkem šestnáct respondentů z dvaceti. Ve všech těchto případech nedocházelo ani k téměř žádnému osobnímu kontaktu. Dětský domov však ke studiu motivuje, což uvedlo dvanáct respondentů z dvaceti. Je však nutné podotknout, že i přes snahu vychovatelů mohou být děti zřejmým způsobem demotivovány: např. ostatními dětmi žijícími v dětském domově, jejichž výsledky jsou podprůměrné, vědomím úrovně jejich biologických rodičů i jinak.

Výzkumná otázka č. 3 Děti v dětském domově mají vymezenou dobu na školní přípravu.

Výzkumná otázka č. 3 byla zcela potvrzena. Z dvaceti respondentů devatenáct z nich mělo povinnost se pravidelně připravit na školní vyučování. Samozřejmě každý jedinec tyto povinnosti neplnil dle požadavků dětského domova, důležité však je, že tyto povinnosti byly stanoveny. Jedná se o formální požadavek, ze kterého však nevyplývá, že by děti ke vzdělávání byly přímo motivovány. Pouze jediný respondent neměl vymezenou dobu na školní přípravu, je jím nejstarší z oslovených. Žil v dětském domově v době, kdy děti obecně nemusely zpracovávat domácí úkoly, ale věnovaly se práci s rodiči, v tomto případě se respondent věnoval manuální práci v dětském domově.

Výzkumná otázka č. 4 U chlapců žijících v dětském domově se objevují problémy v chování častěji, než u dívek.

Tato výzkumná otázka se nepotvrdila. Důležité je zmínit, že tento problém se objevuje v běžné populaci, netýká se pouze dětí vyrůstajících v dětských domovech. Z výzkumu však vyplývá, že problémy v chování se objevují dost často i u dívek, ale obvykle jde o méně závažné problémy. Problémy s chováním se objevily celkem u třinácti z dvaceti respondentů, z tohoto počtu se jedná o šest mužů a sedm žen. Problémy v chování se nevyskytly pouze u čtyř mužů, z nichž dva dosáhli nejvyššího vzdělání, tedy vysokoškolského. Z toho lze soudit, že pokud je jedinec vzděláván a prospívá, nemá problémy s chováním anebo opačně, problémy v chování něco signalizují.

Výzkumná otázka č. 5 U dětí z dětského domova se nejčastěji objevuje hodnocení dostatečně.

Tato výzkumná otázka se nepotvrdila. Z výzkumu je jasné, že na základní škole byly tyto děti nejčastěji hodnoceny dobře. Znamky v dalším vzdělávání (odborné učiliště, střední škola) jsou opět nejčastěji průměrné, tj. převažuje známka dobře. Pouze čtyři respondenti z dvaceti byli na základní škole hodnoceni nejčastěji dostatečně. V dalším vzdělávání pouze pět a z tohoto počtu pouze jeden respondent uvedl, že byl často hodnocen i nedostatečně.

6. 9 Diskuze

V diskusi se zaměřím především na výsledky výzkumných otázek. Výzkumná otázka č. 1 se zaměřovala na nejvyšší dosažené vzdělání dětí z dětského domova. Mým prvotním předpokladem bylo, že děti z dětského domova dosahují nejčastěji středního odborného učiliště, které je zakončené výučním listem. Tato výzkumná otázka se zcela potvrdila, protože z dvaceti respondentů celkem šest tohoto vzdělání dosáhlo, jednalo se o nejčastější výskyt. Ačkoli probandi byli mnou záměrně vybráni, domnívám se, že tato skutečnost platí obecně, pokud hovoříme o nejvyšším dosaženém vzdělání dětí z dětského domova.

Výzkumná otázka č. 2 se zabývala motivací dětí z dětského domova. Předpokládala jsem, že děti nejsou motivovány ze strany biologické rodiny, ani ze strany dětského domova. Výzkumná otázka se potvrdila částečně. Z dvaceti respondentů odpovědělo celkem šestnáct, že ze strany rodiny motivováni nebyli. Důvody jsou zde jasné, biologičtí rodiče své děti v dětském domově nenavštěvují. Pokud ano, o studijní výsledky se nezajímají. Zde jsou opět na vině genetické predispozice. Rodiče netouží po vysokém vzdělání svých dětí, protože oni sami jej nedosáhli, není to pro ně prioritní. Dva

z respondentů jsou Romové. Romská populace obecně nepřisuzuje vzdělávání hodnotu. Domnívám se, že naopak je nutné zmínit, že hodnotou pro Romy je rodina. Většina dětí žijící v dětském domově romského původu, byla odebrána násilně z důvodu nevhodných životních podmínek, nikoli však z důvodu žádosti rodičů. Dětský domov dle odpovědí respondentů ke studiu motivuje, uvedlo tak patnáct respondentů.

Výzkumná otázka č. 3 zjišťovala, zda děti v dětském domově mají vymezenou dobu na školní přípravu. Výzkumná otázka byla zcela potvrzena. Děti v dětském domově mají povinnost se ve všední den v určitou hodinu věnovat přípravě na vyučování. Zpravidla je to ihned po příchodu ze školy. Z výzkumu vyplynulo, že vychovatel je při této přípravě přítomen především u dětí, jejichž prospěch není uspokojivý. Tato příprava tedy probíhá podobně jako u dětí v biologických rodinách, domnívám se však, že jejich příprava je důkladnější oproti dětem z dětského domova. Většina z respondentů uvedla, že domácí úkoly nezpracovávali. Z výzkumné otázky vyplývá, že děti z dětského domova mají povinnost věnovat se školní přípravě, avšak neznamená to, že ji konají. Výjimkou zde byl respondent č. 20, který se školní přípravě po dobu studia nevěnoval. Povinností dětí v době, kdy byl tento muž chovancem útulku pro osiřelé děti, bylo věnovat se činností na zahradě či pomáhat při přípravě pokrmů. Dnešní fungování dětských domovů je postaveno na zcela jiném principu. Domnívám se, že ne ve všech oblastech došlo ke zlepšení v porovnání s minulostí. Děti dle mého názoru mají větší možnosti v oblasti vzdělávání, avšak nejsou v současnosti tolik připravovány na reálný, samostatný život, jako byly děti v minulosti.

Výzkumná otázka č. 4 se zabývala problémy v chování. Předpokládala jsem, že u chlapců se toto chování objevuje častěji, než u dívek. Ačkoli se tato výzkumná otázka nepotvrdila, u dívek se vyskytly problémy méně závažné. Během života v dětském domově se problémy v chování vyskytly u třinácti respondentů, z toho šest mužů a sedm žen. Zdálo by se tedy, že ženy jsou více problémové, než muži. Jednalo se ale především o přestupky, které se v dnešní populaci dospívajících projevují u dívek i chlapců.

Výzkumná otázka č. 5 uvádí tvrzení, že děti z dětského domova jsou ve škole nejčastěji hodnoceny známkou dostatečně. Toto tvrzení se nepotvrdilo. U respondentů, které jsem oslovila, nejvíce převažovalo hodnocení dobře. Jak již v práci několikrát zmiňuji, zkoumanou skupinu jsem vytvořila záměrně tak, aby v ní byly zastoupeny všechny stupně dosaženého vzdělání. Proto tedy známky všech respondentů vyšly jako

průměrné. Myslím si, že pokud bych zvolila náhodný výběr probandů, výzkumná otázka by se potvrdila.

Ze zjištěných informací jasně vyplývá, že život v dětském domově jedince nijak neomezuje ve vzdělávání. Naopak dětský domov děti mimořádné nadané se zájmem pro studium, podporuje.

7. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zaměřit se na vzdělávání dětí z dětského domova, zjistit, zda jsou jedinci schopni nalézt zaměstnání v oboru, ve kterém byli vzděláváni. Jak přistupují pracovníci dětského domova k výběru jejich budoucího povolání, zda jedinci umožní vlastní volbu či do ní zasahují. Zajímalo mě, jestli dětský domov motivuje děti ke školní přípravě a zda děti za pokroky ve vzdělávání odměňuje. Zároveň se zaměřuji také na to, zda se u nich objevilo problémové chování. Domnívám se, že u dětí, u kterých byly prokázány závažné přestupky v chování a závislostní chování, se jejich šance k úspěšnému studiu snižují a tím i získání vysněného povolání, které bývá ve většině případů na vyšší úrovni, než jsou respondentovy schopnosti.

Výzkumný vzorek tvořilo dvacet respondentů, kteří prošli ústavní výchovou. Tito jedinci pocházeli celkem z šesti dětských domovů na celém území České republiky. Bylo tedy možné nahlédnout hned do několika různých systémů, které v dětských domovech fungují. Na čem se jednoznačně shodli všichni respondenti (s výjimkou respondenta č. 20), že primárně po příchodu ze školy jsou povinni se věnovat školní přípravě. Všichni měli povinnost se připravovat na další vyučovací den. Pak již záleželo na samotném vychovateli, zda byl u této přípravy přítomen, zda ji kontroloval a jakým způsobem.

Mým původním cílem bylo zaměřit se nejen na probandy všech stupňů možného vzdělání, ale i na všechny věkové kategorie. Cíl oslovit respondenty různých stupňů vzdělání, se podařil. Mezi probandy patří nejen vysokoškoláci, ale i jedinec, který nedokončil, ani povinnou školní docházku. Dokázala jsem tedy, že i dítě z dětského domova může dosáhnout vysokoškolského titulu. Původně jsem zamýšlela oslovit alespoň pět respondentů nad padesát let, ale toto se mi nepodařilo.

Zcela záměrně jsem oslovila jedince všech stupňů možného vzdělání, čímž jsem však ovlivnila výsledek zaměřující se na zjištění, jakého nejvyššího vzdělání tyto děti nejčastěji dosahují. Tím pádem se mé výsledky neshodují s výsledky Českého statistického úřadu, který uvádí, že děti z dětského domova dosahují v průměru nižšího stupně vzdělání, než děti žijící v biologických rodinách. Z mého výzkumu vyplývá, že děti z dětského domova dosahují průměrně stejného stupně vzdělání jako děti z biologických rodin. V tomto ohledu se z vlastní zkušenosti přikláním ke zjištěním Českého statistického úřadu. Děti z dětského domova rozhodně nedosahují stejného stupně vzdělání jako děti z biologických rodin, v tomto směru byl výzkum ovlivněn výběrem respondentů. Tato otázka je však pro práci zcela zásadní. Mým cílem bylo zjistit různé pohledy na hodnoty vzdělání, na motivaci, na školní prospěch. Domnívám se, že pokud bych výzkumný vzorek

vytvořila zcela náhodně, tento pohled bych nezískala a odpovědi na otázky by byly shodné. Děti, které dosáhly pouze základního vzdělání či středního odborného učiliště, se vyjadřovaly ke vzdělávání pouze negativně. Kdežto děti, které dosáhly vysokoškolského titulu, měly na vzdělávání pozitivní názor a podpory z dětského domova si neskutečně vážily. V tomto směru jsem tedy k potřebnému zjištění došla.

Diplomová práce „Vzdělávání dětí z dětského domova“ jednoznačně vyvrací předsudky společnosti, že děti z dětského domova nemohou dosáhnout vysokoškolského vzdělání. Zároveň také z práce vyplývá, že pokud je dítě nadané a má dobrý prospěch, dětský domov je dokáže ve vysokoškolském vzdělání podpořit. Pokud se dítě rozhodne ke studiu na soukromé škole, dětský domov sice nemá potřebné prostředky, avšak existují programy a nadace, které tyto nadané děti podporují a tolik vytoužené studium dětem dopřejí. Samozřejmě za předpokladu, že se jedinec studiu plně věnuje a odpovídají tomu jeho studijní výsledky. Stejně jako má bakalářská práce, tak i diplomová práce potvrdila, že dětský domov je nezbytnou součástí systému náhradní výchovné péče. To potvrzuje především informace od respondentů, kteří uvedli, že v době života v biologické rodině nebylo jejich povinností do školy docházet, a proto děti do dětského domova mnohdy přichází se znalostmi, které zdaleka neodpovídají jejich skutečnému věku. S příchodem do dětského domova nastává také povinnost pravidelně docházet do školy a naučit se pro dítě tolik důležitému pravidelnému režimu.

Bylo by vhodné i nadále udržovat kontakt s již oslovenými probandy a sledovat jejich pokroky v získávání pracovních příležitostí. Bylo by možné i výzkumné otázky rozšířit a odpovědi na otázky prohloubit, tak aby došlo k získání více potřebných informací, které na jedince v jeho vzdělávání mohly působit. Například by nejvyšší dosažené vzdělání jedince mohlo ovlivnit nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, či délka pobytu v náhradní výchovné péči. Mohlo by být zásadní také to, kolika rezidenčními zařízeními jedinec prošel a z jakého důvodu k umístění došlo.

Domnívám se, že tato práce by mohla být přínosnou pro vychovatele dětských domovů i učitele, kteří děti z dětského domova vzdělávají. Především z toho důvodu, že literatura, která by uváděla, jak správně s dětmi z dětského domova pracovat a vzdělávat je, není dostačující. Ačkoli se jedná o stále aktuální téma, vzhledem k tomu, že dětí v náhradní výchovné péči výrazně neubývá, nepřibývá příliš autorů, kteří by se touto problematikou zabývali.

I pro mě tato práce byla přínosná. Díky praktické části (rozhovorům) jsem měla možnost oživit kontakty s probandy, se kterými jsem pracovala již v rámci bakalářské

práce. Ačkoli původním plánem bylo zaměřit se na vzdělávání dětí z dětského domova, v práci uvádím i zásadní životní zlomy jednotlivých respondentů, které celkově působí na jeho osobnost a mohly ovlivnit nejen vzdělání, ale i celkově životní úspěchy ve všech oblastech.

Seznam použité literatury

- ARCHEROVÁ, C. 2001. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál (vydavatelství). ISBN 80-7178-578-4.
- BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. 2011. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami V.: Education of pupils with special educational needs V*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-220-8.
- ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbíрка zákonů České republiky.
- DINIZ, E., L. da ROSA PICCOLO, M. C. PINHEIRO DE PAULA COUTO, J. FUMAGALLI SALLES a S. H. KOLLER. 2014. Influences of developmental contexts and gender differences on school performance of children and adolescents. *Educational psychology : an international journal of experimental educational psychology*. Abingdon: Carfax Publishing Company, Vol. 34, No. 7, s. 787-798. ISSN 0144-3410.
- EYRE, L. a R. M. EYRE. 2000. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-360-9.
- FEDOROVÁ, M. 2006. Individuálna práca s dieťaťom a rodinou v detskom domove. *Vychovávateľ*. roč. 52, č. 7, s. 23-26. ISSN 0139-6919.
- FONTANA, D. 2010. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-725-1.
- Goldberger, K. 1963. Děti bez lásky. [DVD]. Matějček, Z. Československo.
- HÁJEK, B., HOFBAUER B. a J. PÁVKOVÁ. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HELMS, W. 1996. *Lépe motivovat - méně se rozčilovat: jak pomáhat dětem se školou*. Praha: Portál. Učení v pohodě. ISBN 80-7178-087-1.
- HRDLIČKOVÁ, V. 1994. Spolupráce dětských domovů s rodinou. (Výsledky výzkumného šetření). Pokrač.1. *Vychovávateľ*. roč. 38, č. 9, s. 11-13.

- CHOVANEC, V. 1985. *Výchova dětí mimo vlastnej rodiny*. Bratislava. Účelová publikácia MŠ SSR.
- KOMÁRKOVÁ, T. 2009. Děti z dětských domovů na ZŠ: 3 pohledy. *Rodina a škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, roč. 56, č. 4, s. 6-7. ISSN 0035-7766.
- KOPŘIVA, K. 1997. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-150-9.
- KRÁTKÁ, J. 2015. *Život po odchodu z dětského domova*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.
- KUBÍČKOVÁ, H. 2011. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7464-017-9.
- MATĚJČEK, Z. 2003. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-71788-53-8.
- MATĚJČEK, Z. 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Z. a Z. DYTRYCH. 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATĚJČEK, Z. a J. LANGMEIER. 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.
- MUHLPACHR, P. 2001. *Vývoj ústavní péče*. Brno: PF MU. ISBN 80-210-2512-3.
- PASTERNAKOVÁ, L. a V. ROMANOVSKÁ. 2008. *Najčastejšie výchovné problémy v detských domovoch*. *Vychovávateľ*, roč. 55, č. 3, s. 32-39. ISSN 0139-6919.
- PRŮCHA, J., MAREŠ J. a E. WALTEROVÁ. 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8772-8.

ŘÍČAN, P. 2009. Ako zasahovať proti šikanovaniu . Bratislava: SPN - pedagogické nakladateľství, roč. 56, č. 4, s. 27-30. ISSN 0139-6919.

Řízení ve školství. 2012. [publikace pro řídicí pracovníky ve školství]. Praha: Učitel'ská unie, roč. 20, č. 5, s. 4-35.

SEKERA, O. 2004. Názory odborníka. Kdo je na tom lépe..??? *Prevenca sociálne nežádoucích javů*. roč. 3, č.7, 13-18.

STANČÍKOVÁ, J. 1991. Intelektové výkony a školská úspěšnost' chovancov detských domovov. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. roč. 26, č. 1, s. 49-59.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a I. NOVÁKOVÁ. 1992. Hodnoty dětí z dětských domovů. *Speciální pedagogika*, roč. 3, č. 1, s. 36-40.

Školství: předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání, školy a školská zařízení, školský zákon a vyhlášky, pedagogičtí pracovníci, vysoké školství, výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče: podle stavu k 9. 11. 2009. 2009. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-771-6.

ŠÍPOŠOVÁ, I. 2008. Detský domov nie je ozajstný domov. *Vychovávateľ'*. Bratislava: SPN - pedagogické nakladateľství, roč. 56, č. 8, s. 30-31. ISSN 0139-6919.

ŠKOVIERA, A. 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠKOVIERA, A. a I. NOSKOVÁ. 2013. Komparácia a analýza vybraných hodnôt adolescentov z detských domovov a z rodín. *Mládež a spoločnosť : slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže*. Bratislava: Ústav informácií a prognóz školstva, roč. 19, č. 3, s. 63-70. ISSN 1335-1109.

TĚTHALOVÁ, M. 2011. Z dětského domova na vysokou školu? *Rodina a škola*. Praha: Státní pedagogické nakladateľství, roč. 58, č. 1, s. 10-12. ISSN 0035-7766.

VÁGNEROVÁ, M. 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M. 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0696-5.

ŽOLNOVÁ, J. a S. MANDZÁKOVÁ. 2007. Komparácia výchovného štýlu učiteľov špeciálnej základnej školy, základnej školy a základnej školy pri reedukačnom domove pre deti. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 1990, roč. 17, č. 1, 38-48. ISSN 1211-2720.

Sekundární literatura

Nadace The Kellner Family Foundation

Organizace Bohatý sirotek

Organizace Spolu dětem

Pedagogický deník (Dětský domov)

Pedagogický deník (Diagnostický ústav)

Společnost Nadání a dovednosti o.p.s.

Elektronické zdroje

Český statistický úřad. Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání. [online]. [cit. 2014- 23- 12] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnna_data_o_ceske_republice

Český statistický úřad. Zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy. [online]. [cit. 2016- 10- 08] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/34193311/2300421660.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1

Tabulka č. 2

Tabulka č. 3

Seznam grafů

Graf č. 1

Graf č. 2

Graf č. 3

Graf č. 4

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník k praktické části diplomové práce

Příloha č. 2 Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání

Příloha č. 3 Otázka č. 1

Příloha č. 4 Otázka č. 2

Příloha č. 5 Otázka č. 3

Příloha č. 6 Otázka č. 4

Příloha č. 7 Otázka č. 5

Příloha č. 8 Otázka č. 6

Příloha č. 9 Otázka č. 7

Příloha č. 10 Otázka č. 8

Příloha č. 11 Otázka č. 9

Příloha č. 12 Otázka č. 10

Příloha č. 13 Otázka č. 11

Příloha č. 14 Otázka č. 12

Příloha č. 15 Otázka č. 13

Příloha č. 16 Otázka č. 14

Příloha č. 17 Otázka č. 15

Příloha č. 18 Otázka č. 16

Příloha č. 19 Otázka č. 17

Příloha č. 20 Otázka č. 18

Příloha č. 21 Otázka č. 19

Příloha č. 22 Otázka č. 20

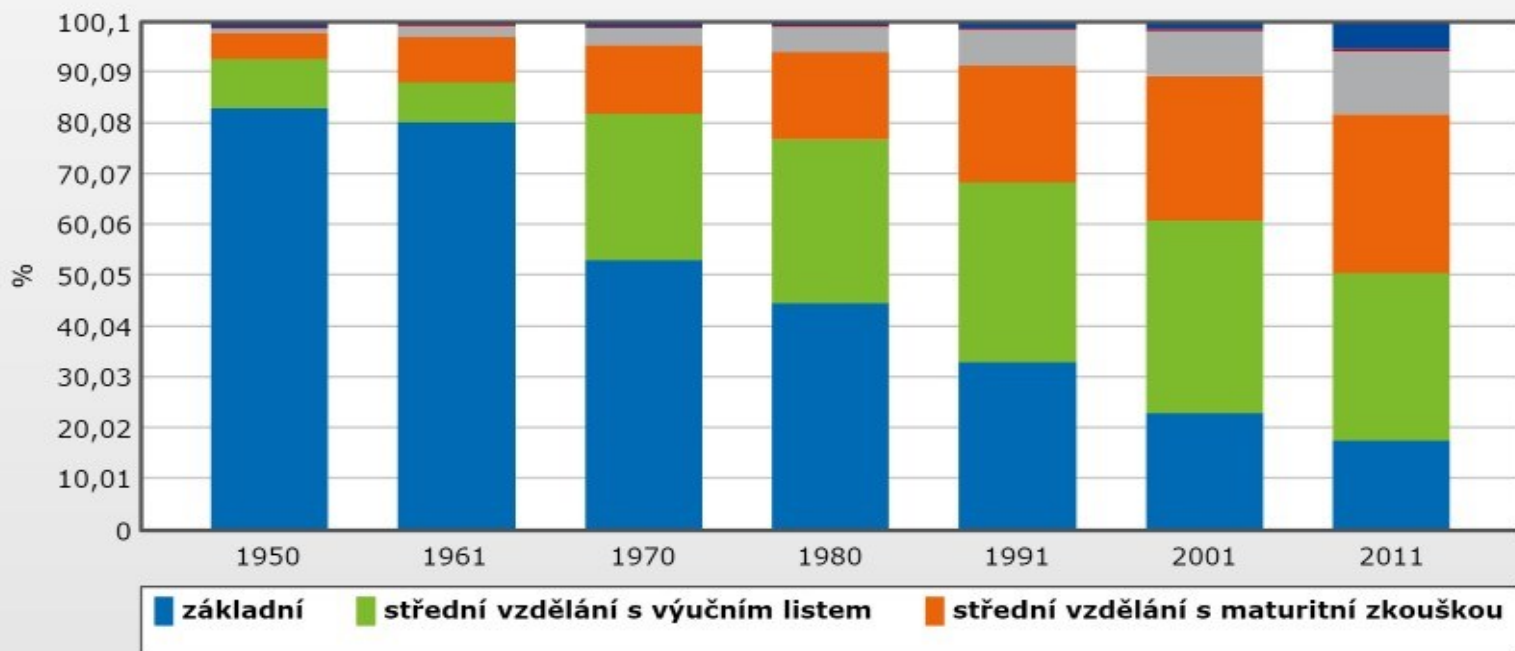
Příloha č. 23 Přepis rozhovorů s respondenty

Příloha č. 1 Dotazník k praktické části diplomové práce

Dotazník k praktické části diplomové práce

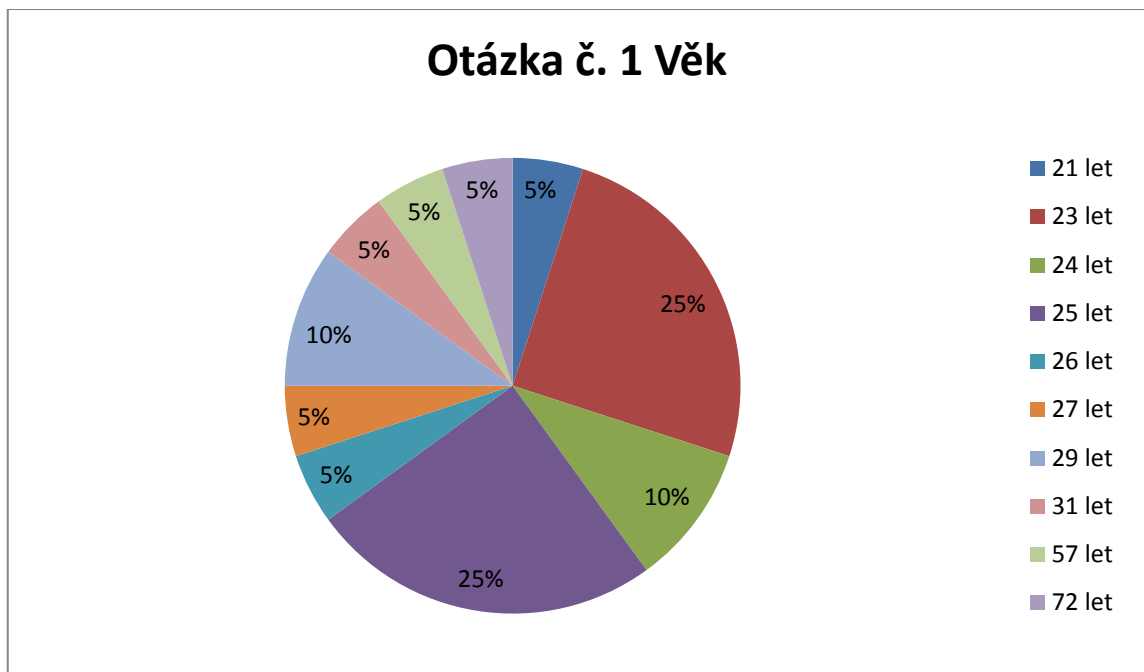
- 1) Věk
- 2) Pohlaví
- 3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- 4) Pracujete v oboru, ve kterém jste byl/a vzděláván/a?
- 5) Obor, který jste vystudoval/a, byl Vaší volbou?
- 6) Proč jste si vybral/a obor, který jste absolvoval/a?
- 7) Byl přístup učitelů k Vám stejný, jako k žákům žijícím ve svých biologických rodinách?
- 8) Byl/a jste motivován/a ke studiu ze strany dětského domova či biologické rodiny?
- 9) Dostával/a jste pochvaly či odměny za Vaše školní úspěchy?
- 10) Byla v denním režimu vymezena doba na školní přípravu?
- 11) Jak vypadala příprava ke studiu (domácí úkoly, příprava učebnic, pomůcek)?
- 12) Dohlížel na Vás někdo při přípravě ke studiu a následně přípravu kontroloval?
- 13) Jaké byly Vaše známky na základní škole?
- 14) Jaké byly Vaše známky v dalším vzdělávání (odborné učiliště, střední škola, vysoká škola)?
- 15) Měl/a jste problémy s chováním?
- 16) Měl/a jste dostatek informací o dalším možném pokračování studia?
- 17) Našel/a jste během studia přátele, se kterými jste v kontaktu dodnes?
- 18) Má pro Vás vzdělání hodnotu?
- 19) Je pro Vás důležité, aby Vaše děti dosáhly vyššího vzdělání než vy?
- 20) Jaké bylo v dětství Vaše vysněné povolání?

Příloha č. 2 Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání (uvedeno v %)

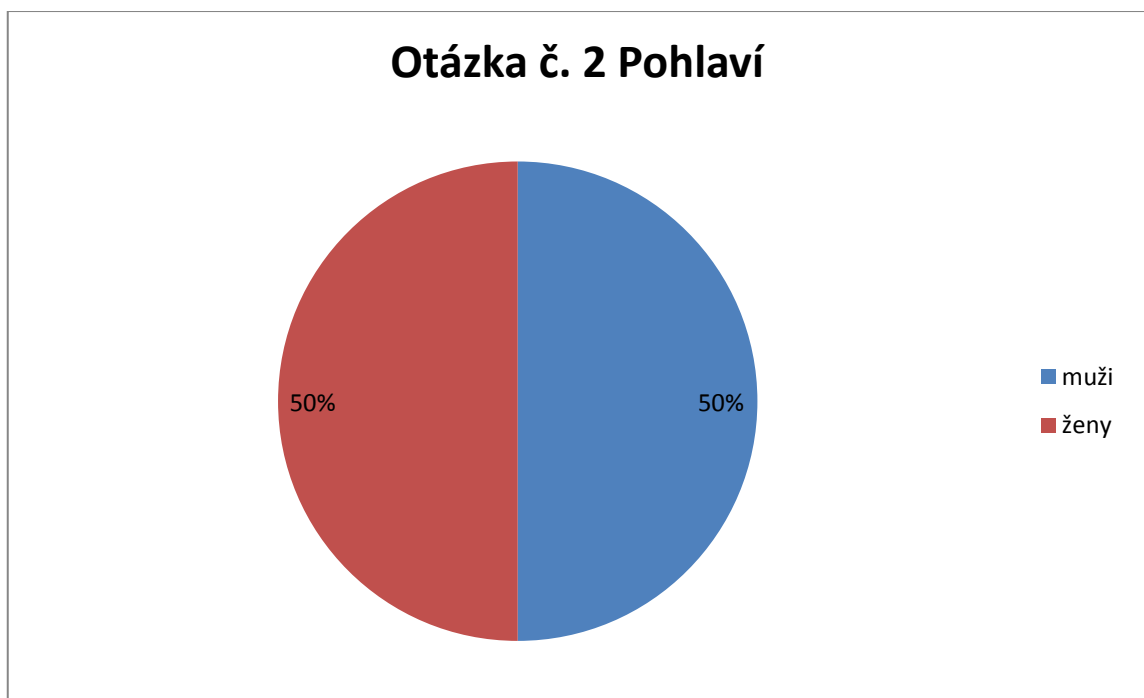

Příloha č. 2 Český statistický úřad. Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání. [online]. [cit. 2014- 23- 12] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/souhrnna_data_o_ceske_republice

Příloha č. 3 Otázka č. 1 (uvedeno v %)

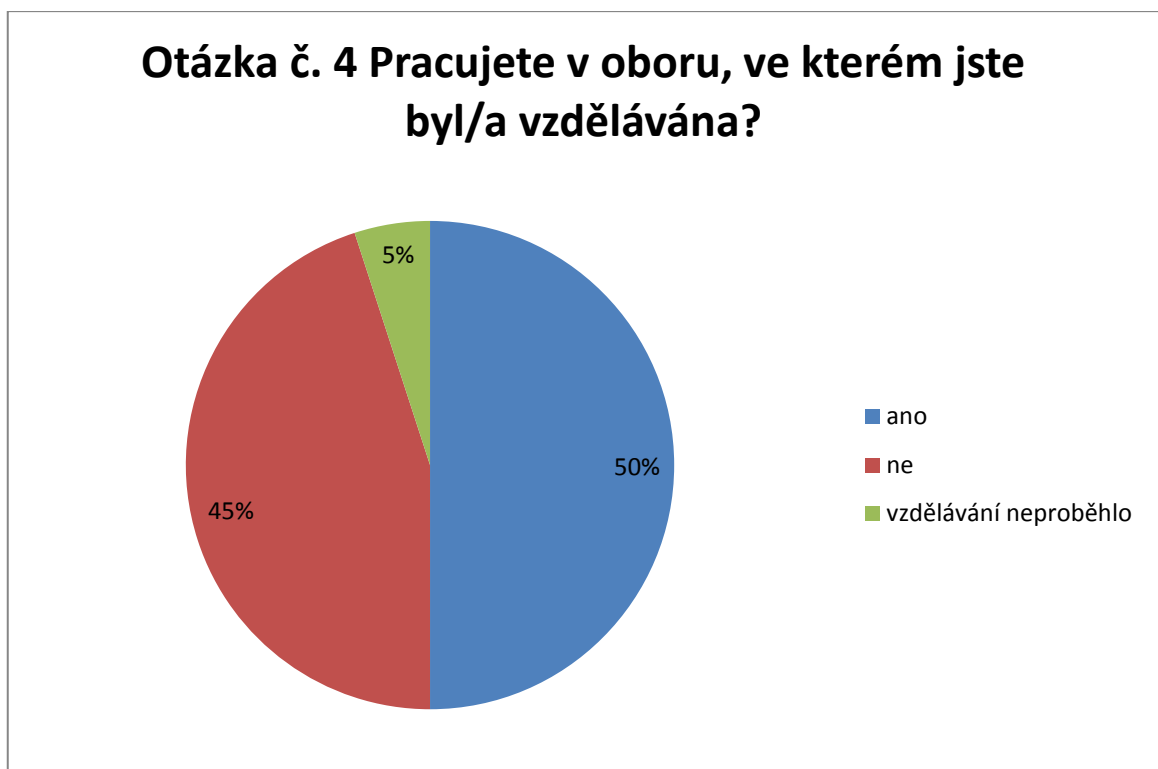
Příloha č. 4 Otázka č. 2 (uvedeno v %)

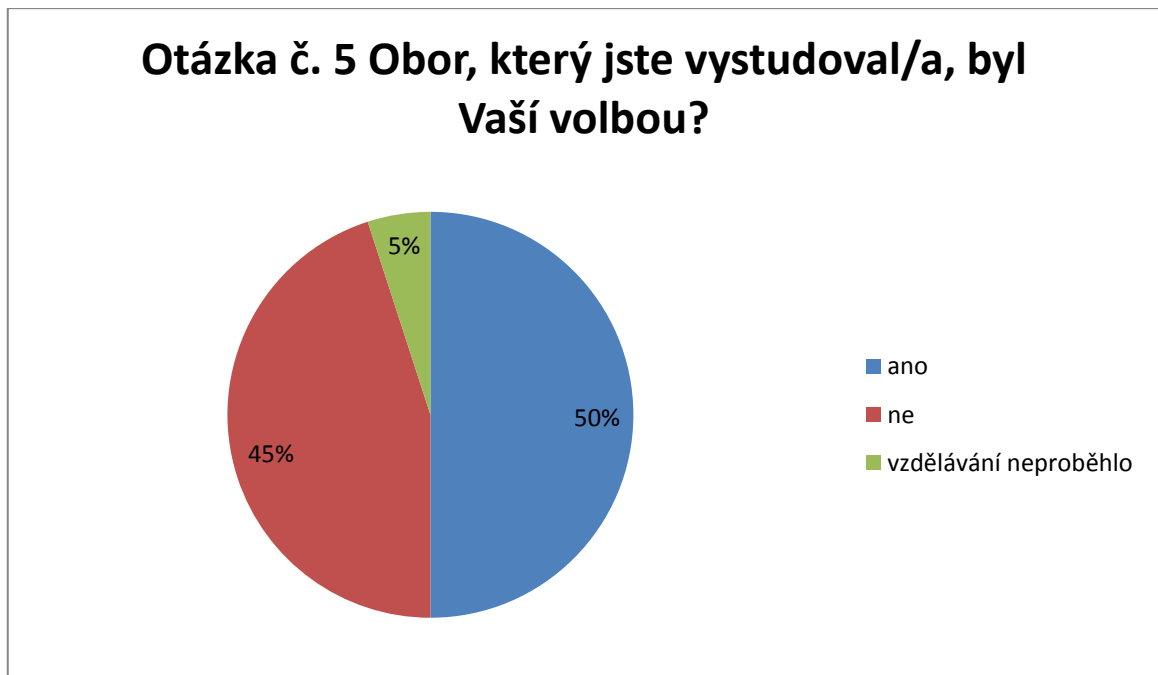
Příloha č. 5 Otázka č. 3 (uvedeno v %)

Příloha č. 6 Otázka č. 4 (uvedeno v %)

Příloha č. 7 Otázka č. 5 (uvedeno v %)

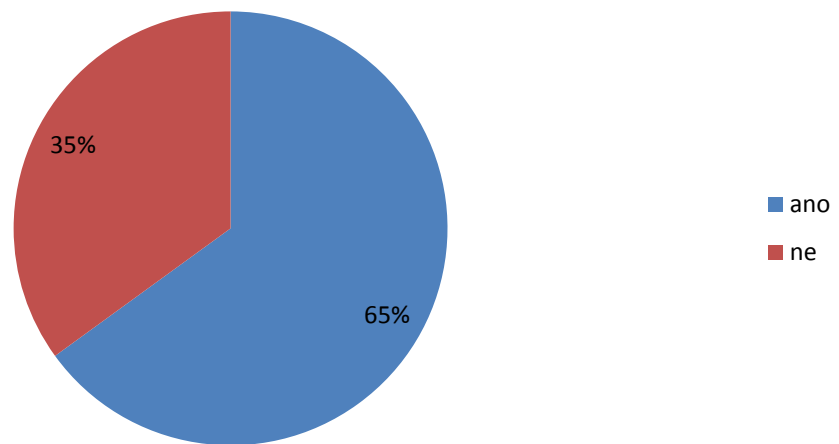

Příloha č. 8 Otázka č. 6 (uvedeno v %)

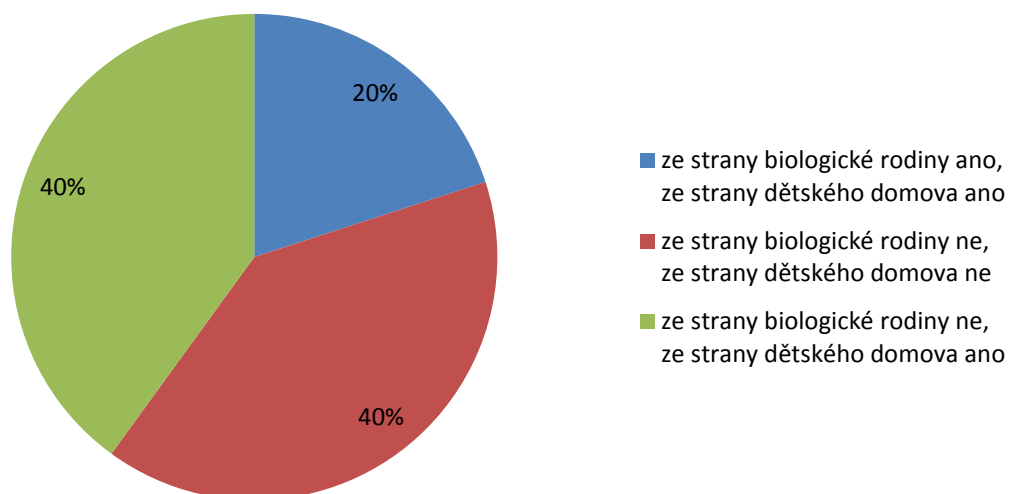
Příloha č. 9 Otázka č. 7 (uvedeno v %)

Otázka č. 7 Byl přístup učitelů k Vám stejný, jako k žákům žijícím ve svých biologických rodinách?

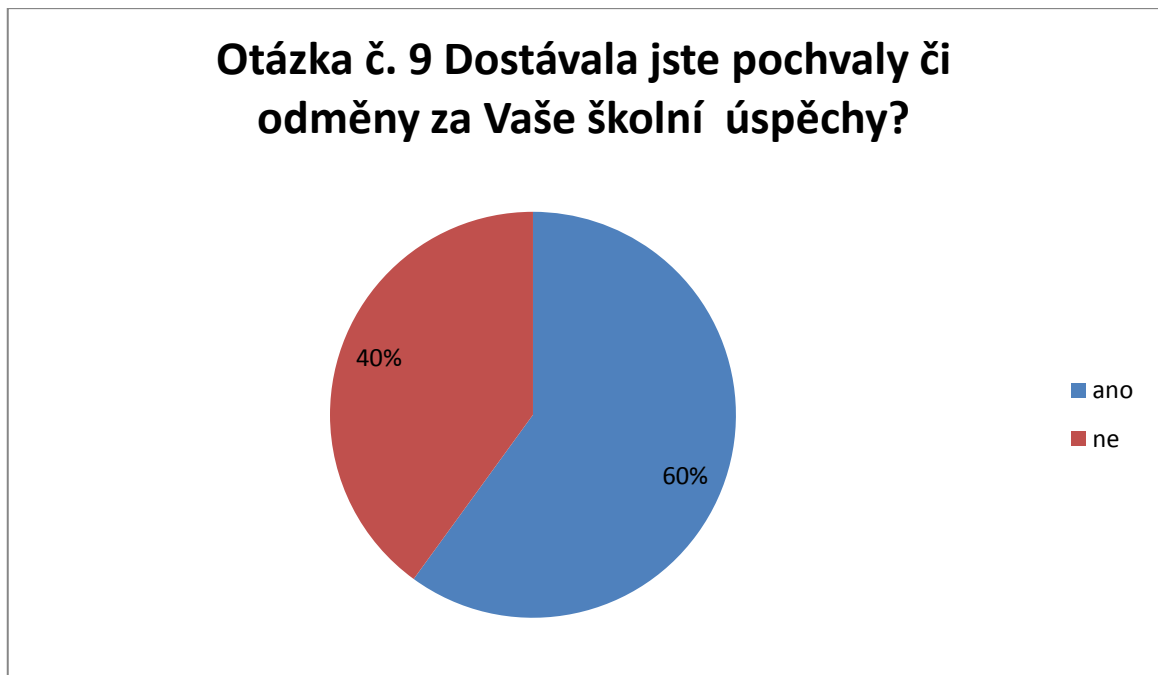

Příloha č. 10 Otázka č. 8 (uvedeno v %)

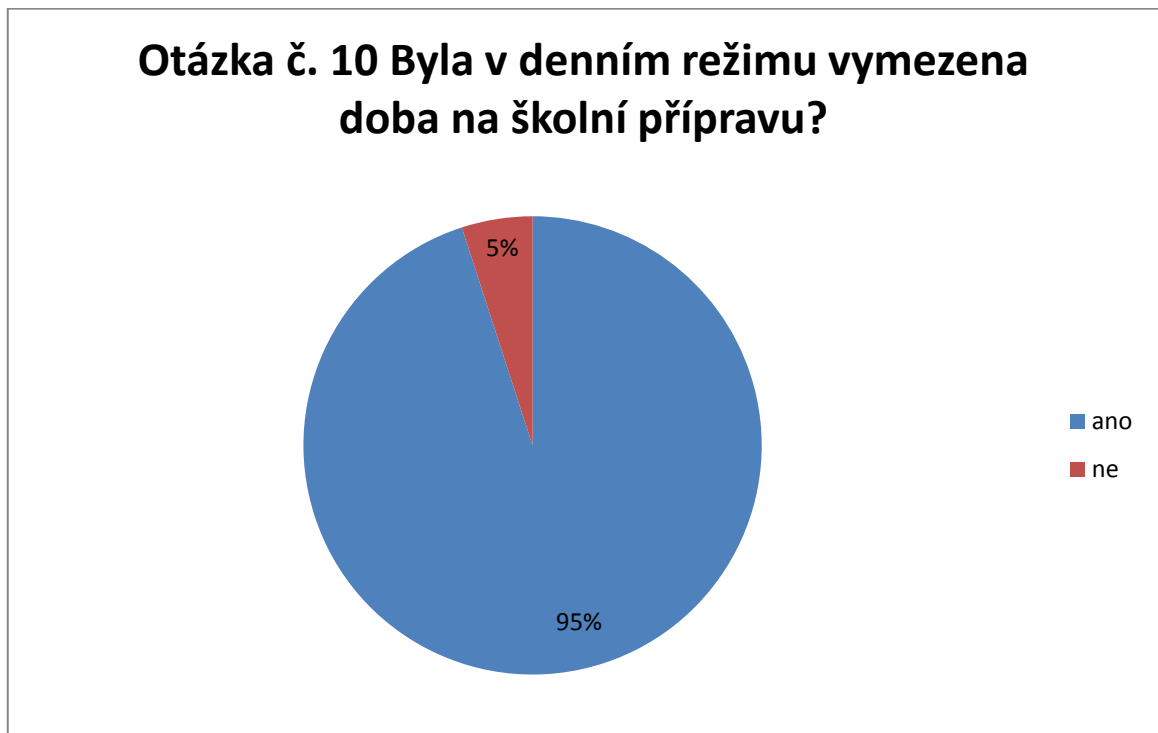
Otázka č. 8 Byl/a jste motivována ke studiu ze strany dětského domova či biologické rodiny?

Příloha č. 11 Otázka č. 9 (uvedeno v %)

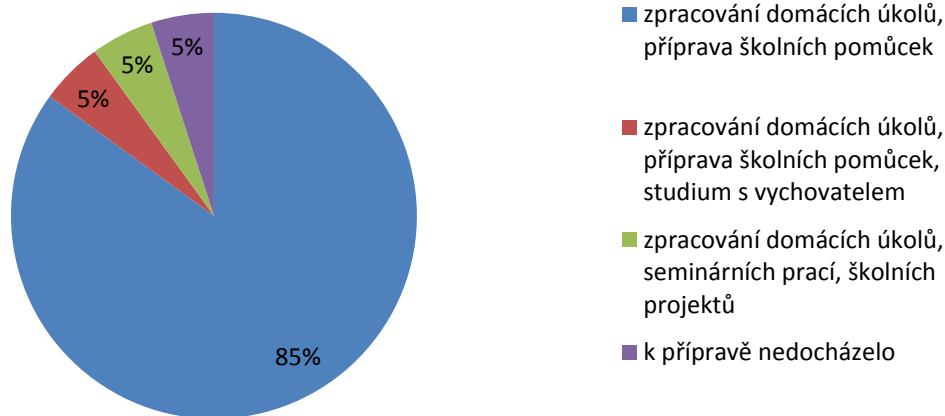

Příloha č. 12 Otázka č. 10 (uvedeno v %)

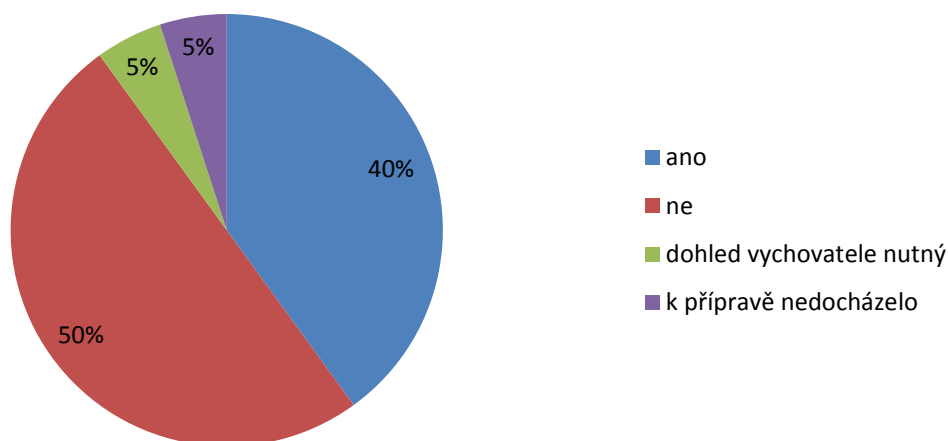
Příloha č. 13 Otázka č. 11 (uvedeno v %)

Otázka č. 11 Jak vypadala příprava ke studiu (domácí úkoly, příprava učebnic, pomůcek)?

Příloha č. 14 Otázka č. 12 (uvedeno v %)

Otázka č. 12 Dohlížel na Vás někdo při přípravě ke studiu a následně přípravu kontroloval?

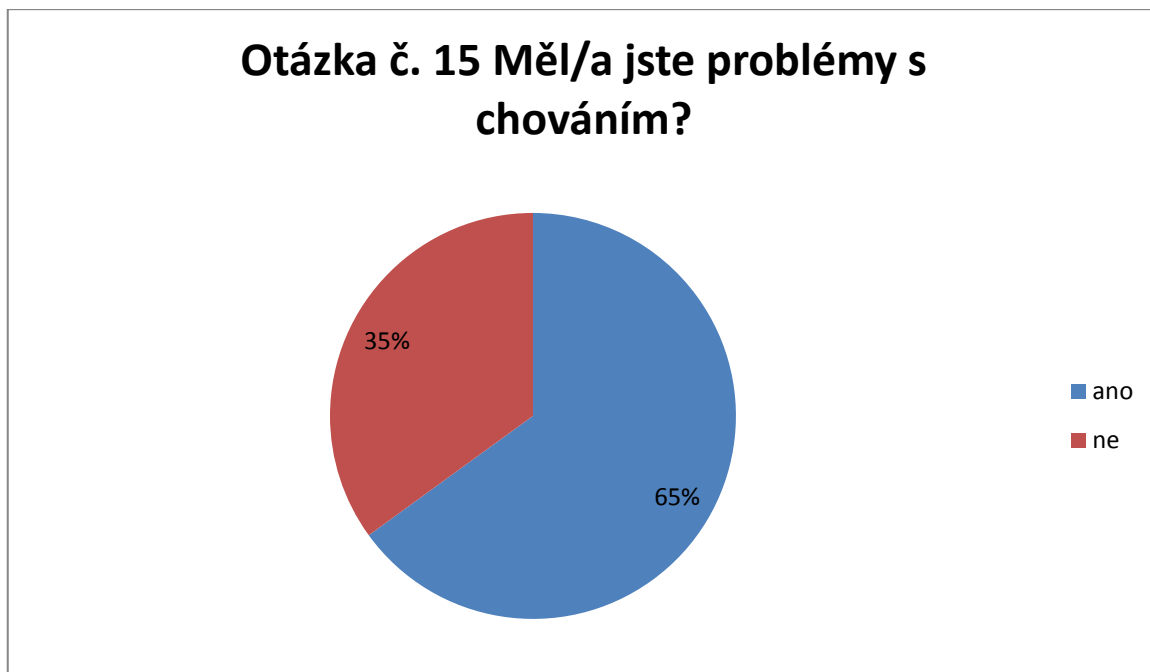
Příloha č. 15 Otázka č. 13 (uvedeno v %)

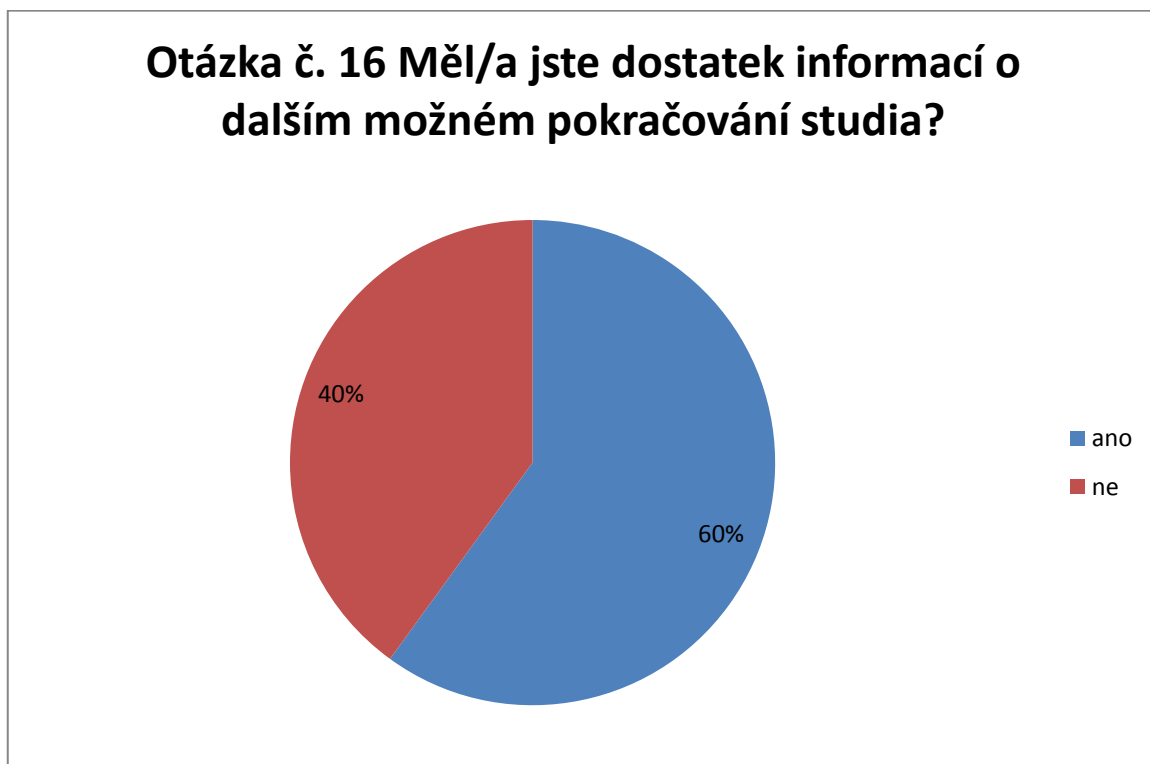
Příloha č. 16 Otázka č. 14 (uvedeno v %)

Příloha č. 17 Otázka č. 15 (uvedeno v %)

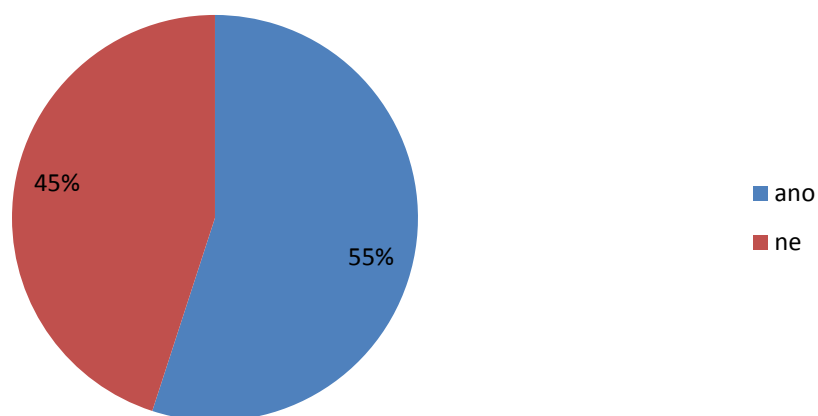

Příloha č. 18 Otázka č. 16 (uvedeno v %)

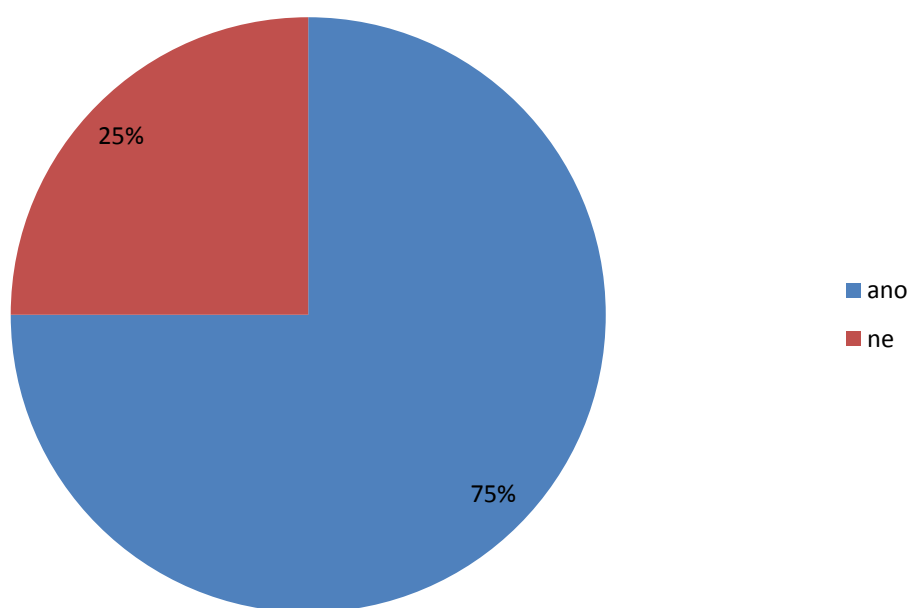
Příloha č. 19 Otázka č. 17 (uvedeno v %)

Otázka č. 17 Našel/a jste během studia přátele, se kterými jste v kontaktu dodnes?

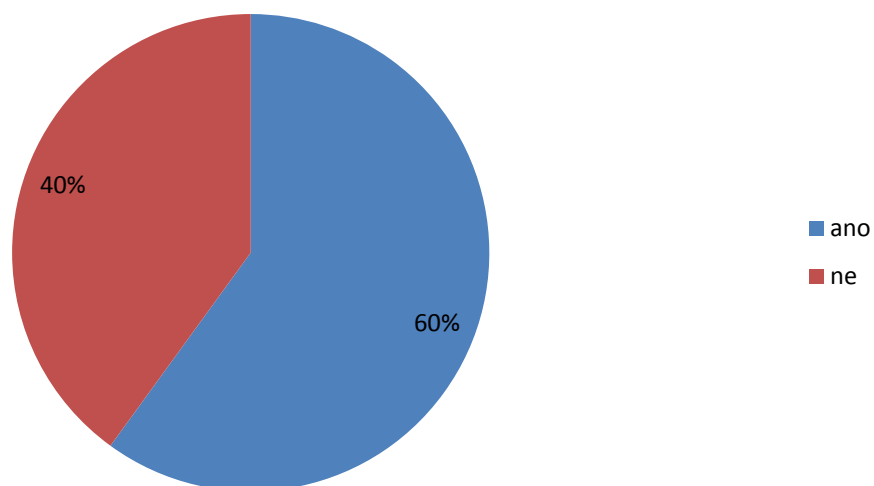
Příloha č. 20 Otázka č. 18 (uvedeno v %)

Otázka č. 18 Má pro Vás vzdělání hodnotu?

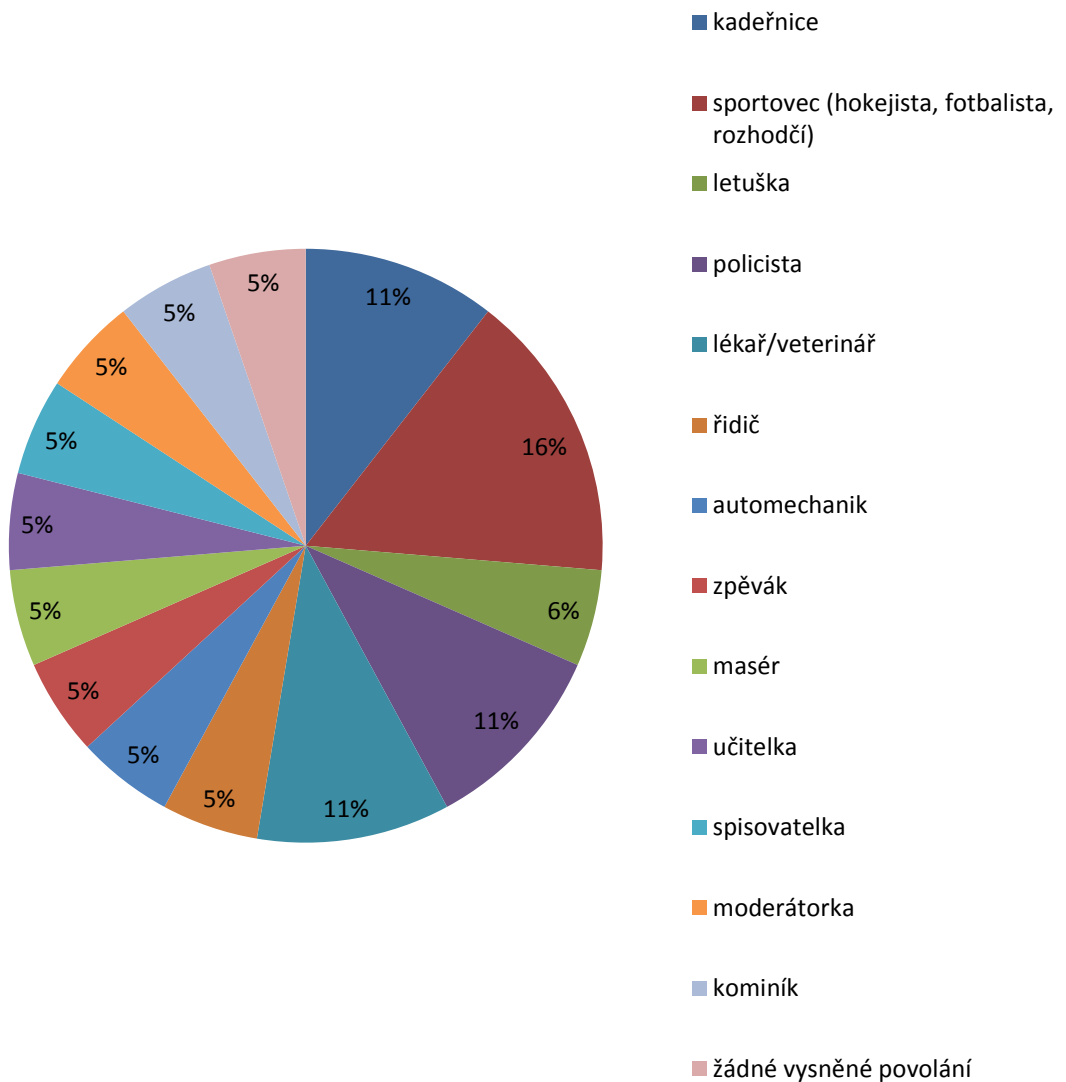

Příloha č. 21 Otázka č. 19 (uvedeno v %)

Otázka č. 19 Je pro Vás důležité, aby Vaše děti dosáhly vyššího vzdělání než vy?

Otázka č. 20 Jaké bylo v dětství Vaše vysněné povolání?

Příloha č. 23 Přepis rozhovorů s respondenty

Na otázku č. 4, která se zaměřuje na to, zda byl jedinec vzděláván v oboru, ve kterém pracuje, odpovídali respondenti poměrně rovnoměrně. Konkrétně respondent č. 4, který ukončil pouze základní vzdělání a je z mého pohledu nejvýraznější osobností, není zaměstnán. *„Z peněz od sociálky nevyžiješ, nebyla jiná možnost, než začít šlapat. Na začátku sem s tím měl problém, ale strašně rychle sem ztratil veškerou důstojnost. Potom už je člověk schopnej čehokoli i za krabičku cigaret.“* Respondent nikdy zaměstnán nebyl, domnívá se, že se již nedokáže navrátit do běžného života. *„Je jenom málo možností, jak může člověk jako já, dopadnout – buď ty lidi skončeš v márnici, nebo budou do smrti běhat po léčebnách. Možnost že přestoupíš aspoň na metadon a vylížeš se z toho, je skoro nulová.“* Respondentka č. 5, která předčasně opustila dětský domov, ještě před ukončením středního odborného učiliště, již studium nedokončila. Především proto pro ni byl problém s hledáním pracovního místa. *„Dělala sem učňák na zahradnici, ale nedokončila sem. Kvůli tomu pracuju jako prodavačka v obchodáku, což je hrozná práce.“* Respondentka přípravu na povolání nedokončila z důvodu, že se na žádost svého tehdejšího přítele, k němu nastěhovala. Respondentka problém popisuje *„byla sem hloupá, naivní holka, myslela sem si, že spolu budeme celej život a on se o mě postará.“* Tento případ jasně potvrzuje situaci, že pokud jedinec nevyužije nabídky dětského domova zůstat i přes dovršení plnoletosti, až do ukončení studia, je vysoká pravděpodobnost, že již studium nedokončí. Respondentka č. 7 je v této otázce jasnou výjimkou. *„Ukončila sem studium na vysoký, sem inženýr a zaměstnal mě Úřad pro jadernou bezpečnost, hlavně kvůli tomu, že sem tam byla na praxi.“* Respondentka je zaměstnána v oboru, ve kterém byla vzdělávána. Respondent č. 8 nepracuje v oboru, ve kterém byl vzděláván. Nejprve absolvoval střední školu zakončenou maturitní zkouškou, v oboru Prodavač průmyslového zboží, byl zaměstnán jen krátce. *„Pracuju jako pokrývač střech, není to můj obor a nechci u toho zůstat dlouho. Je to namahavá práce za každýho počasí.“* Respondent č. 9 byl již na základní škole nadaným žákem, bylo mu umožněné studium na gymnáziu Open Gate. Je zaměstnán v oboru, ve kterém byl vzděláván, tedy jako ekonom. Své zaměstnání zdůvodňuje takto *„mám skvělou práci, nemám problém se uživit, naopak i našetřím. Sem si vědom, že je to zásluhou hlavně možnosti jít studovat, kterou sem dostal od děcáku.“* Respondent č. 10 taktéž dostal možnost po ukončení střední školy, absolvovat školu vysokou. Po prvním semestru však studium ukončuje a uvádí *„nebavilo mě to, na přednášky sem moc nechodil a pak se učit bylo těžký, chtěl sem se ještě zkusit uklidit na jinou školu, to už mi ale děcák neschválil.“* Respondent nikdy zaměstnán nebyl.

Otázka č. 5 se zaměřovala na to, zda respondent obor, který vystudoval, si i sám vybral. Příkladem je respondent č. 2, který zvolil obor Kuchař – číšník a uvedl „*chodil sem s holkama na vedení domácnosti, místo na pracovky s klukama a bavilo mě to.*“ Respondent č. 4 odpověděl „*kuchaře vybral děcák, tam bylo volno, tak sem musel tam.*“ Sám uvedl, že i fakt, že výběr oboru závisel na dětském domově, mohlo ovlivnit to, že studium nedokončil. Respondentka č. 7 konzultovala zvolený obor s vychovatelkou. „*V patnácti letech člověk neví, co chce dělat. Pomohla mi teta. V inženýrovi sem v podstatě pokračovat musela, protože sem se nikde nechtěla ucházet s ujakem.*“ Respondentka obor volila především tak, aby ji zajímal. „*Jednou, když sme s tetou večer koukali na televizi, v Superstar zpívala holka, co byla policajtko, teta řekla, že by to bylo něco pro mě. Koukla do časopisu škol, našla veřejnoprávní a vzala mě na den otevřených dveří. Moc se mi tam líbilo, ředitelka sehnala sponzora a nakonec mě vzali na prospěch. Tim, že sem jako holka, se oblíkala do klučičího, uniforma je univerzální, to mě zaujalo.*“ Respondentka č. 11 si obor vzdělávání nevybrala. „*Jenom mi řekli, že jdu na cukráře, nechtěla sem tam jít, ale ani sem nikdy v ničem neprotestovala. Školu sem dodělala jenom proto, abych byla vyučená, ale nedělám to, pracuju v rychlým občerstvení.*“ Podobná situace nastala v případě respondentky č. 17, která situaci popsala takto „*pani ředitelka mi oznámila, že na tomhle oboru je málo holek a potřebovaly by tam další.*“ Respondentka až v dospělosti zjistila, že manžel ředitelky dětského domova, byl ředitelem středního odborného učiliště, kde byly děti z dětského domova ve vysokém počtu vzdělávány. Respondentka č. 18 taktéž ne zvolila směr svého vzdělávání samostatně. Vzhledem k tomu, že u ní byla diagnostikována lehká mentální retardace, vychovatelka navrhla možnosti studia, které s respondentkou konzultovala. „*Vybírala obor teta, ale já nevěděla, kam mám jít.*“ Respondent č. 20 se k otázce vyjádřil takto „*tenhle obor v podstatě nebyl žádnou volbou. V době, kdy sem chodil do školy, neexistovalo něco jako volba. Nemoh sem si udělat maturitu jako kluk z děcáku. Až po revoluci sem doplňoval pedagogické minimum.*“

Otázka č. 7 se zaměřuje na zjištění, jestli přístup učitelů byl stejný k dětem z dětského domova jako k dětem z biologických rodin. Respondent č. 2 je dle mého názoru výjimkou v tom, jakým způsobem došlo k umístění do ústavní výchovy. Respondent o toto umístění sám zažádal. Chování učitelů popisuje „*dobírali si mě, jak spolužáci, tak učitelé. Já sem byl v děcáku dobrovolně, tim to bylo způsobený. Všichni nade mnou kroutili hlavama, proč chci do děcáku. Jednou mi učitelka řekla: „Co by za to jiný děti daly, aby mohly žít s maminkou a tatínkem a ty si toho nevážíš.“ To se mě strašně dotklo. Nic jí do toho nebylo, bylo to moje rozhodnutí a já ho nikdy nelitoval.*“ Respondentka č. 3 se

domnívá, že její učitelé nijak nerozlišovali, v jakém prostředí dítě žije a toto tvrzení následovně zdůvodňuje „*nikdo z učitelů mi nenadržoval, ale ani zbytečně nepotápěl. Když sem neuměla, dostala sem špatnou známku, ale to proto, že sem si to zasloužila.*“ Respondent č. 6 se domnívá, že k němu učitelé přistupovali stejně jako k ostatním dětem, nicméně uvedl „*je fakt, že když sme s klukama ze třídy udělali nějaký průser, nejvíc sem to odnes já, protože učitelka věděla, že sem to vymyslel já nebo, když už se nějaký průser stal, já byl podezřelý číslo jedna.*“ Podobně přístup učitelů vnímal i respondent č. 8 „*ať už od učitelů, tak u spolužáků. Nikdy sem si nehrál na to, že sem z děcáku a nikde sem to ani neprezentoval. Choval sem se tak, jak se chovám a lidi mě brali takovýho, jaký sem a to i učitelky. Někdy se jim to moc nelíbilo, protože sem byl drzej, ale nikdy nebyla žádná protekce ani koukání přes prsty. Brali mě jako normálního kluka v pubertě.*“ Stoprocentně přesvědčen o nezaujatosti učitelů je respondent č. 10, který vystižně odpověděl „*nikdy mi nikdo z učitelů nepředhodil, že sem z děcáku. Nestalo se mi to ani na základce, ani na střední, za což sem rád.*“ Objevila se i odpověď, která nasvědčuje, že vztah dítěte s učiteli i spolužáky byl kladný a vřelý. „*Vždycky na mě všichni byli moc hodný. Učitelé i spolužáci.*“ Respondentka č. 15 pocítovala rozdílné chování učitelů „*na základce sem byla ve třídě jediná z děcáku, moje třídní učitelka to neustále předhazovala, podívejte v dětském domově dávaj k svačině jenom chleba s máslem a oblečení děti nosej po někom, až budete třídit to svoje, přineste ho tam. Možná to myslela dobře, ale to jak to řekla, způsobilo jenom to, že se mi ostatní smáli.*“ Jasný názor na tuto otázku měl i respondent č. 20, který uvedl, že „*každý dostal, co si zasloužil. Samozřejmě, že učitelé věděli, který děti sou z děcáku a který ne. To samý platilo i u spolužáků, všichni sme se k sobě chovali stejně, bez ohledu na to, jestli sme žili v rodině nebo děcáku. Pojem šikana sme my jako děti nepoznaly.*“

Další otázka se zaměřuje na motivaci, zda dítě bylo motivováno ze strany dětského domova či biologické rodiny. Většina dětí se se svou biologickou rodinou vídala během života v dětském domově sporadicky. V následujícím textu uvedu, jak vnímali, zda jsou motivováni či nikoli. Blíže jsem nespécifikovala otázku, nechala jsem respondenta vyjádřit se, co si pod pojmem motivace představuje, a jakým způsobem se projevuje. Respondentka č. 1 se domnívá, že dětský domov ke studiu motivoval. „*Zpětně si uvědomuju, že to s náma tety myslely fakt dobře. Uč se, ať to někam dotáhneš, sem slýchala často, stejně asi jako děti v normálních rodinách.*“ Stejný názor zastával i respondent č. 2 „*ptali se v děcáku pořád, jestli něco nepotřebuju, jestli úkoly zvládám sám, ale v určitý míře, ne že by mi zas stáli pořád za zadkem, to ne. Měl sem, co sem potřeboval.*“ V jeho případě docházelo

k motivaci i ze strany rodiny, která toužila po návratu svého dítěte zpět do vlastní péče. Děti často nebyly motivovány ze strany rodičů především díky jejich nezájmu o studium dítěte. Respondentka č. 7 toto tvrzení potvrzuje. *„Když už za námi jednou za rok máma přijela, byla nalitá, takže ji k nám stejně nepustili. Neměla páru, co studujeme, natož aby nás ještě podporovala.“* Respondent č. 10 uvedl, že motivace přicházela i ze strany prarodičů, kteří se snažili svá vnoučata v dětském domově navštěvovat pravidelně a zároveň je podporovat. *„Prarodiče mě navštěvovali, ty se zajímali, jejich pravidelný otázky byly: Co jídlo, chutná ti? Co škola, de ti to? Ale jakej mám prospěch, to úplně neřešili. V děcáku si myslím, že tohle vůbec nikoho nezajímalo, bylo jim šumák, jaký mám známky. Problémy byly jenom, když někdo udělal nějaký malér, kvůli známkám ne.“* K motivaci ze strany rodičů může nedocházet taktéž z důvodu, že dítě své rodiče nikdy nepoznalo a nezná ani jejich totožnost. *„Vždycky, když sem napsal na adresu, která byla v rodným listu, dopis se vrátil, nikdo na té adrese nebyl.“* Přesně takto se stalo u respondenta č. 14. Respondent č. 16 sdělil, že dětský domov ke studiu motivoval silně a děti doslova vybízel k lepším výkonům ve vzdělávání. *„V děcáku na mě celkem tlačili, abych se učil a měl dobrý známky.“* Jak uvedla respondentka č. 18, dítě může motivaci ze strany dětského domova vnímat tak, že motivace se dostává pouze několika dětem a konkrétně těm úspěšnějším. Dětem se slabým prospěchem v této oblasti není věnována přílišná pozornost. *„V děcáku bylo za mě jen pár dětí, co chodili na střední a byli chytrý, ty motivovali určitě, ale nás z učňáků ne, asi si mysleli, že to je zbytečný.“* Respondentka č. 19 dokonce uvedla následující *„určitě nic takového neprobíhalo. Řekla bych, že panovala k nám dětem naprostá lhostejnost.“* Respondent č. 20 uvedl *„motivace, co znamená motivace, že nás měl někdo odměňovat? My sme to ale přece nedělali pro někoho, ale pro sebe. Já sem chodil do školy proto, abych se něco naučil. Na to mě nikdo motivovat nemusel. Byli sme rádi, že máme teplý jídlo a oblečení, víc nebylo potřeba.“* Z jeho pohledu tedy motivace byla především to, že se v tíživé situaci jeho a sourozenců stát ujal.

Následuje otázka, která zjišťuje, jak je jedinec odměňován, zdali tomu tak je a jakou formou. Respondentka č. 1 uvedla *„rodiče byli oba nezaměstnaný, když už nám něco přivezli, dali nám to tak, aby to viděl vychovatel a oni byli za ty štědrý, milující rodiče.“* Odměny v případě respondenta č. 2 měly zafungovat jako odměna za návrat zpět do biologické rodiny. *„Rodiče jezdili každé víkend, vozili čokoládky, lízátečka, na co si vzpomeneš, mysleli si, že mě tím natáhnou zpátky domu.“* Respondentka č. 3 vyzdvihla především odměny získané od vychovatelů v dětském domově. *„Když sem něco nevěděla*

nebo potřebovala, tety vždycky poradily. Když se člověk choval slušně, chovaly se tak i ony k nám. Tety dokázaly ocenit, když sme se snažily a rozhodně uměly pochválit. Občas nějaká ta čokoládka za jedničku byla.“ Respondent č. 8 byl odměňován především slovně. *„Když sem jednou za sto let přines dvojku, byl sem pochválenej od vychovatele, co mě měl na skupině, ty ostatní to brali jako samozřejmost, že konečně teda už bylo na čase.“* Respondent č. 12 hovoří o odměnách formou pobytových zájezdů, které se konaly především o letních prázdninách. *„Můžu říct, že v podstatě každej byl svým způsobem odměňovanej. Bylo vždycky hodně sponzorů, jezdilo se k moři, a to hlavně po ukončení školního roku, právě za odměnu za úspěšnej školní rok. Samozřejmě ty děti co propadly, nejely.“* Respondent č. 16 se u této otázky primárně zmínil o pochvale, která byla od ředitele školy. *„Dostal sem pochvalu i od ředitele školy a vedoucího praxe. Motivací pro mě bylo, že ti nejlepší studenti dostávali na měsíc neplacenou brigádu v Itálii. Ve druháku sem tam fakt byl a za tuhle zkušenost sem vděčnej.“* Respondentka č. 19 byla odměněna pouze jednou během studia. *„Pouze jednou jsem za vysvědčení bez trojky byla v kině. Byl to pro mě velký zážitek, soudružka vychovatelka jela jen se mnou do Prahy do kina. Do dneška si pamatuji, že to byl film Už zase skáču přes kaluže.“*

Následující dvě otázky se zabývají tím, zda děti mají vymezenou dobu na školní přípravu a zda je někdo kontroluje. Téměř všichni respondenti se jednoznačně vyjádřili souhlasně k tomu, že v denním režimu je vymezeno místo pro školní přípravu. Jak vyplynulo z rozhovorů, vychovatelé věnovali pozornost především dětem, které měly podprůměrný prospěch a samostatně přípravu nezvládaly. Záviselo však především na poctivosti jednotlivých dětí, které měly povinnost vykonat školní přípravu každý všední den, avšak ne vždy tak všechny děti plnily. *„O víkendu sme teda naštěstí do školy nic dělat nemuseli. Kolikrát sem byl línej, a než abych si musel každej den připravit znova, tak sem to radši tahal všechno nebo si to nechával v lavici ve škole. To se ale tetě nezdálo. Občas sem jí jen odkejšal, že mám připraveno a bylo hotovo.“* Jedná se o formální požadavek, který je v biologických rodinách snadněji kontrolovatelný, především kvůli počtu dětí. Podobně se vyjádřil i respondent č. 8. *„Když sem chodil na základní školu, tak nás vždycky vychovatel každej den vyzval k tomu, abysme mu ukázali, co máme další den za předměty. Ty důležitý sme se museli naučit a z toho nás ten samej den vyzkoušel. Jenomže sme byli vyčuraný a na začátku školního roku sme si napsali rozvrh podle sebe. Od osmičky nás už ani nezkoušel. Věřil nám, ale to neměl. Zalezli sme do pokoje a tam jsme nad učebnicí usnuli. Na střední to bylo podobný.“* Jasně to potvrzuje tvrzení respondenta č. 4. *„Na učňáku sem to dodržoval víc, přišli nový vychovatelé a těch sem se*

bál. Tety se večer zeptaly, jestli máme všechno splněný, občas to kontrolovaly, jak měly čas. Záleželo, kdo sloužil. My už sme věděli, u koho si můžeme, co dovolit. Někteřejm to bylo jedno a šly si po svym, některý u mě seděly, dokud sem tu tašku nepřipravil.“ Respondentka č. 7 jasně uvádí, že závisí na zájmu dítěte, jakou měrou se chce studiu věnovat a samozřejmě také na ochotě vychovatele věnovat dítěti čas. *„Já osobně měla zájem si se strejdou sednout a jet třeba několik hodin v kuse. Ale to nás moc nebylo. Ostatní byli rádi, že maj hotový úkoly a stačilo.“*

Zřejmě nejvýraznější a nejrozmanitější typy odpovědí se vyskytly u otázky č. 15, která se dotazovala na to, zda respondent měl problémy v chování. Jednoznačně převážná většina respondentů nějaké problémy v chování měla, ať už přestupky jakéhokoli stupně závažnosti. Jednoznačně se jedná i o otěhotnění v brzkém věku, což nastalo u respondentky č. 1. *„Tak dlouho mě kvůli tomu všichni deptali, až sem ve třetím měsíci potratila.“* Následkem výčitek z takovéto situace, respondentka potratila. Tyto problémy přetrvávaly až do dospělosti, protože následně v momentě, kdy již respondentka těhotenství plánovala, nedařilo se. Výrazné problémy v chování nastaly u respondenta č. 2, který byl závislý na omamných látkách. Velmi závažným problémem se stalo čichání toluenu a lepidel. *„Ted' už vim, že to byla největší blbost v životě, jakou sem dělal. Účinkuje to strašně rychle. Jenom to bušení srdce bylo hrozný. O abst'áku ani nemluvim – třes, zimnice, bolesti hlavy, dostával sem se z toho asi půl roku, než sem přestal mít chuť.“* Respondent č. 4, který v současnosti je prostitutem, má zkušenosti i s krádežemi a drogami. *„Nejhorší byly asi ty krádeže, měl sem i návrh na pasták, ale sešlo z toho. Kouření, to je jasný, ale měl sem kliku, v areálu mě nikdy nechytli, to se neřešilo. Pak tráva a s tvrdýma sem začal tady v Praze.“* U respondenta č. 6 problémové chování začalo kouřením cigaret, které mu jednou zabavil vychovatel a následně jej kvůli tomu respondent fyzicky napadl. *„Už tenkrát sem bez cigár nemoh vydržet, dneska bych to bez nich nepřežil.“* Problémy v chování mohou také vymizet s nařízením ústavní výchovy, to se jasně prokázalo u respondentky č. 7, která uvedla *„když sem byla doma, nechodila sem do školy, prala sem se. Máma se nestarala, že lítám po nocích, že nechodim k zubaři. Sem vděčná za to, že někdo rozhod o tom, že mě dali do děcáku, tím všechny tyhle problémy skončily. Děcák mi dal šanci na pořádněj život. Vrstevníci v děcáku si stěžovali, že jim nikdo nedal lásku, ale dali nám jiný věci. Daj ti vzdělání. Neumim si představit, kdybysme byli doma – bez cílů, zavšivený, bezdomovci.“* Problémy v chování se vyskytly i u respondenta č. 10. *„Na základce sem každou chvíli dostal poznámku za odmlouvání učiteli, neplnění úkolů. Když se mi nechtělo, tak sem prostě nedělal, to mi bohužel zůstalo*

i na vejšce. Tam sem se po pravdě šel jenom uklidit, abych ještě v děcáku moh zůstat. To, že mi sehnali sponzora na školný, byl zázrak.“ V. na střední škole distribuoval marihuanu, za což byl podmíněně vyloučen. „V děcáku mi pohrozili tolik, že sem s tím přestal.“ V tomto případě tedy problémové chování ovlivnila výhružka přechodem do výchovného ústavu. Respondentku č. 15 zasáhla tragédie, když jí v době těhotenství následkem dopravní nehody zemřel přítel, otec dítěte. Situaci chtěla vyřešit sebevraždou. „Chtěla sem taky umřít, ale pak sem si uvědomila, že to malý za to nemůže a že to zvládnem.“ Respondentka č. 17 se dopustila krádeže v obchodě, což bylo natolik závažným přestupkem, že došlo k přemístění do diagnostického ústavu. „Chtěly sme si zapálit, bylo zavříno, nenapadlo nás nic lepšího, než se tam vloupat.“

Otázka č. 16 zjišťuje, jestli měl jedinec ze svého pohledu dostatečné množství informací o možném pokračování studia. U této otázky respondentka č. 1 upozorňuje na to, že vychovatel nemá možnost se věnovat každému dítěti individuálně. Ačkoli by dítě rádo využilo například informačního dne (den otevřených dveří), které školy poskytují svým zájemcům, dítě z dětského domova nemá takovou možnost. „V děcáku sme žádný informace nedostávali. Ty školy měly dny otevřenejch dveří, ale to sme měli smůlu, nikdo neměl čas tam s náma jet, navíc ještě s každým extra do jiný školy.“ Respondent uvedl, že se k němu žádné informace nedostaly, důvod ale mohl být následující. „Věděl sem, kam pudu na školu, takže sem to nevnímá.“ Respondentka č. 3 zmínila, že i základní školy se výrazně podílí na nabídce dalšího možného vzdělávání tím, že spolupracují se střední školou či středním odborným učilištěm. „Kuchaři nám přinesli pár jednohubek na ochutnání, kadeřnice ostříhaly holky, co chtěly, instalatéri se bavili s klukama, aranžérky přivezly ukázky kytek. Hodně spolužákům to pomohlo se rozhodnout.“ Respondent č. 10 uvádí, že rozhodnutí ovlivnil i jeho spolužák a zároveň také uvádí, že základní škola, kterou navštěvoval, neposkytla žádné informace. Je tedy protikladem respondentky č. 3, informovanost žáků závisí na jednotlivých základních školách. „Kamarád, co sem s nim na základce seděl, chtěl jít taky na obchodku. Žádný informace sem si ani nezjišťoval. Na tu první obchodku, kam sem se hlásil s tím klukem, sem se nedostal, neudělal sem přijímačky. Vzali mě až v druhym kole na jinou obchodku bez přijímaček. Třídní učitel nám na základce každému vytisk arch se školama, o který sme měli zájem, ale nic víc se nedělo.“ Informace o dalším možném studiu jsou v dnešní době velmi dostupné (internet, dny otevřených dveří, média). V minulosti tomu tak nebylo, to potvrzuje i respondentka č. 19. „Nebylo moc možností. Bylo nám řečeno, že sme dostatečně připravené pro naše povolání se střední školou a vysoká je jen pro studenty z gymplu. Dvě spolužačky, které to zkoušely,

se na vysokou ani nedostaly. Já chtěla jít studovat vysokou pedagogickou dálkově, ale přišel hodný kluk, velká láska a bylo po studování.“

Otázka č. 17 se respondentů táže, zda jsou v současnosti v kontaktu s někým ze svých spolužáků, ať už ze základní školy či dalšího vzdělávání. Respondent č. 2 uvedl *„s nikým v kontaktu nejsem, když sme byli ve škole, kamarádili sme se, nebyl problém, jak sme se rozpchli každej jinam, skončilo to.“* Stejnou odpověď poskytla respondentka č. 3 i respondent č. 4. Ten uvedl *„nestál sem o to. Měl sem jiný zájmy, proto sem tenkrát utek do Prahy a tam si hledal kámoše, se kterýma sem si rozuměl.“* Podobně reagoval i respondent č. 6 *„s nikým z nich se nevidám a určitě to není tím, že nežiju v Čechách, prostě máme každej svůj život.“* Respondentka č. 5 je výjimkou, protože uvedla *„máme neuvěřitelnej vztah, trávily sme spolu v podstatě každou chvíli a i dneska spolu moc dobře vycházíme.“* Respondentka č. 7 ačkoli je absolventkou střední, vyšší odborné a vysoké školy, měla tedy možnost být v kontaktu s mnoha spolužáky, s žádným z nich nenavázala přátelský vztah. *„Nemám na to čas, ale na druhou stranu, to je asi výmluva, spíš to prostě s nikým z nich nebylo takový, aby to vydrželo na delší čas.“* Respondent č. 8 je v kontaktu s několika svými spolužáky, ale pouze přes sociální síť. *„Občas si napíšem, ale jinak nikdo nemá zájem se třeba sejít nebo tak.“* Respondent č. 9 s některými svými spolužáky je v téměř každodenním kontaktu, protože jsou zaměstnanci stejné firmy. *„Je to fajn, že sme spolu studovali, seděli v jedný aule a ted' sedíme v jedný kanceláři.“* Respondent č. 10 je z mého pohledu nejméně socializovaný. Nikdy neměl žádného přítele, ani životní partnerku. Zároveň nebyl nikdy zaměstnán, takže ke kontaktu s lidmi nedochází téměř vůbec. Sám respondent uvádí, že je velmi nedůvěřivý a s navázáním vztahů má problémy. *„Už sem si na to asi zvyk, ale vždycky mě to bude mrzet, na všechno sem sám.“* Podobně na tuto otázku reagoval i respondent č. 14. *„Sem si vědom, že je to způsobený tím, že sem nikdy v životě neměl nikoho, o koho bych se moh opřít. Asi mi bude trvat ještě spoustu let, než někomu začnu naplno věřit.“* Respondentka č. 11 uvedla, že po přestěhování se, došlo k přerušení veškerých kontaktů s dosavadními přáteli. *„Je mi to líto, že se neozvou, z Prahy to zas taková dálka není, dalo by se sejít.“* Respondent č. 12 je v kontaktu především s bývalými spolužáky ze základní školy. Neustále žije v místě sídla školy, a tak dochází k pravidelným kontaktům. *„Chodíme do hospod, bavíme se stejně jako v tý škole.“* Respondentka č. 13 je s bývalými spolužáky pouze v kontaktu občasném. Respondentka č. 15 a respondent č. 16 jsou v neustálém kontaktu se spolužáky. Respondentka č. 18 uvedla, že se spolužáky se nestýká. *„Bydlím u mámy, s nikým ze školy se nevidám, protože bydlím*

daleko.“ Respondentka č. 19 je v kontaktu se spolužáky, dokonce i pedagogy. *„Můžu říct, že to nejsou kamarádky, ale spíš rodinný přítelkyně. Máme výborné vztahy.“*

Otázka č. 18 se zabývá otázkou hodnot jedince. Konkrétně, zda je pro jedince vzdělání hodnotou. Respondentka č. 1 zmínila, že vzdělání hodnotu má, pokud je vysokoškolské. *„Vzdělání hodnotu má jen, když má člověk vejšku. Já s učňákem hodnotu nemám, můžu být ráda, že mě nechaj dělat za kasou. Těším se, až zas po mateřský nastoupím jako kadeřnice, protože tohle se nedá finančně. Navíc se k těm ženskejím v krámě chovaj hrozně. Za ty peníze, co dostávaj.“* Respondent č. 2 vyzdvihuje možnosti dětského domova ve vztahu ke vzdělávání a navazuje také na své přátele z dětského domova, kteří možnosti vzdělávat se v dětském domově nevyužili a následně nedostudovali. *„Mám spoustu kamarádů z děčáku, který odešli hned v osmnácti, když ještě neměli hotovou školu a naivně si mysleli, že to dodělaj na vlastní pěst. Ani náhodou, skončili na ulici, právě proto, že nemaj ani učňák a nikde je nezaměstnaj, takže ano vzdělání má hodnotu.“* I respondentka č. 3 se domnívá, že vzdělání hodnotu má. *„Vzdělání je určitě důležitý. Sem ráda, že mám aspoň učňák, jinak bych se neuživila.“* Respondent č. 4 se k vzdělání vyjádřil následovně *„Žádný vzdělání nemám, takže pro mě ani nemůže mít hodnotu. Nikdy sem nad tím nepřemýšlel. Děti určitě neplánuju, při tom co dělám a jak žiju, to ani nejde.“* Tento respondent se obecně ke všem hodnotám vyjadřoval negativně. Jeho životní styl, jehož součástí je bezdomovectví, prostituce a drogy však tomuto přesvědčení odpovídá. Respondentka č. 5 se s názorem, že vzdělání hodnotu nemá, ztotožňuje. *„Nemá hodnotu, nejsem vzdělaná a práci mám tak jako tak.“* Respondent č. 6, se taktéž domnívá, že vzdělání hodnotu nemá. Je přesvědčen, že získané zaměstnání nezávisí na délce času stráveného ve školní lavici. *„Já sem vyznavačem školy, ale školy života.“* Respondentka č. 7, která ačkoli má vysokoškolské vzdělání, nad jeho hodnotou se zamýšlí *„Vzdělání je důležitý, i když teď po ukončení mám krizi. Nevim, jestli se uplatnim. Nechci dělat ve státní sféře za patnáct tisíc. Pořád si kladu otázku bude mi to vzdělání k něčemu?“* Respondent č. 8 zastává názor, že v získání pracovní pozice nerozhoduje, jakého vzdělání člověk dosáhl. *Můj názor je ten, že je jedno jaký vzdělání v dnešní době máš, protože je to vše o známých a o tom jestli se člověk umí prodat a pokud se umíš dobře prodat, tak nepotřebuješ mít žádnou školu, stačí bej šikovnej.“* Totožný názor řekl respondent č. 12. *„Důležitější je, ale mít někoho, kdo tě na nějakou pozici protlačí. Tak seženeš dobrý místo i bez vzdělání.“* Respondent č. 9 je přesvědčen o vysoké hodnotě vzdělání, několikrát během rozhovoru zmínil, že je vděčný za možnost vzdělávat se na vysoké škole. *„Nebejt vzdělání nejsem, tam kde sem. Vzdělání mi umožnilo neuvěřitelný*

možnosti. *Mám skvělou práci a vděčím za to právě děčáku.*“ Respondent č. 10 zmiňuje problém, který se domnívám, je globálního rázu. Problém získat zaměstnání ihned po ukončení studií, kdy zaměstnavatelé převážně vyžadují nejlépe několikaletou praxi. *„Když sem chtěl maturitu, to sem ještě nevěděl, že mi to k ničemu nebude. S mým vzděláním mám problém sehnat si práci, navíc nemám praxi, kterou všude vyžadují. Ale, kde bych jí asi vzal? Nelituju toho, že sem vejšku nedodělal, situace by se určitě nezměnila.*“ Pro respondentku č. 11 vzdělání hodnotu má, i přesto, že je absolventkou oboru s výučním listem. Je přesvědčena, že je důležité pro získání zaměstnání minimálně toto vzdělání. Zároveň u respondentky se objevuje ojedinělá myšlenka, kterou jiný z respondentů nevyjádřil *„pokud chceš, vždycky práci najdeš.*“ Tento postoj nikdo jiný z respondentů nezaujal, převážně se objevuje situace, kdy i v době nezaměstnanosti proband není dostatečně aktivní k získání nové pozice. *„Vždycky najdu práci, i kdyby to bylo mytí nádobí, ale najdu. Minimálně ten učňák prostě zapotřebí je a hlavně je důležitý chtít.* Respondentka č. 13 sdělila *„vzdělání je důležitý, ale nejdůležitější je, když děláš něco, co tě baví.*“ Respondent č. 14 si myslí, že *„vzdělání má hodnotu, a to obzvlášť pro lidi z děčáku, který maj ten start do života mnohem těžší.*“ Pro respondentku č. 15 vzdělání taktéž má hodnotu. Je vděčná dětskému domovu za možnost dokončení střední školy, i přes neplánované těhotenství. *„Nebejt děčáku, maturitu bych s děckem nesložila.*“ Pro respondenta č. 16 vzdělání hodnotu má, avšak před nástavbovým studiem upřednostnil péči o svou nemocnou matku. *„Děčák mi nabídl možnost nástavby, ale vrátil sem se k mámě, ta mě potřebovala.*“ V minulosti vzdělání pro respondentku č. 17 hodnotu nemělo, s přibývajícím věkem však změnila na tuto otázku názor. *„Myslím si, že kdybych měla vyšší vzdělání, měla bych i víc peněz.*“ Respondentka č. 18 si vzdělání váží, rozhovor proběhl vzhledem k její diagnóze i s vychovatelkou, která uvedla, že respondentku ke vzdělání směřovali především kvůli tomu, že nenašli vhodnější zařízení pro její umístění. Z toho důvodu, aby mohla v dětském domově zůstat, absolvovala dva učební obory. *„Škola mě moc bavila, mrzí mě, že si nemůžu udělat ještě jeden obor, nestihla bych to už do dvaceti šesti a v děčáku by si mě už nemohli nechat. Moc bych chtěla, aby se moje děti měly líp než já a měly víc škol.*“ Respondentka č. 19 o vzdělání uvádí *„vzdělání je dobrá věc, ale důležitější je pro děti z děčáku úspěšnost a spokojenost v zaměstnání.*“ Taktéž odpověděl i respondent č. 20, který má nejen zkušenost s životem v dětském domově z pohledu chovance, ale i z pohledu vychovatele.

Summary

The thesis titled "Education of Children from Foster Care" summarizes with the possibilities and process of educating children from foster care. Theoretical part consists of four parts. The first part consists of information about alternative educational care, which includes a foster care, foster care and school, diagnostic institute and educational institute. In subheads I mention how it makes the education of children in this devices.

The second chapter titled Legislation, provides three laws that are important for this topic. It is the law on execution of institutional and protective education in school facilities. The second law is the law on pre-school, primary, secondary, vocational and other training. It is the Education Act, which governs the conditions under which education takes place. Third law, which I mention, focuses on educator. Educator is the one who has the most value to a child in foster care.

The third chapter titled Education of Children from Foster Care is important for this work. There are the factors that are involved in influencing the individual in his education. Specifically, the biological family, with which an individual does not need to be in frequent contact, and child can determine the future profession significantly. Other, it is the personality of educator with the child in the Foster Care spend the most time. They dedicated training school and educator generally most developing child's personality. Finally influences child affects the motivation for school work and values of children. Motivation is integral to successful studies. The child is most motivated to school work by educators and teachers in school, but at least the part of the biological family. The reason is, that parents their children do not attend and in particular do not consider education as a priority. In the chapter The values of children, I compare the two surveys. The first research determines the value of preschool children, the second focuses on children who complete their compulsory school. This research examines what life priorities child chooses, which school They choose for a future career, what they prefer and whether courses are independently involved in the decision to a future school. The last chapter lists the programs that deal with children from the Foster Care. They provide them not only material assistance in the form of the purchase of school supplies, but also organized workshops, where children are introduced to the possibilities of further education.

The practical part is the crucial part of this thesis. I spoke with twenty respondent. It is ten women and ten men. Questionnaire for the interview consisted of twenty questions. The aim was to find out what happened during their education. The questionnaire focused on individuals' highest level of education, grades in elementary

school and signs of further education, motivation to learn. I want know that individual working in the field in which they were educated, whether the field was his choice or the choice made for him by someone else (parents, Foster Care). The question is also whether the approach to teachers the same as for children from biological families, and if so, how.

For the processing of the interviews I used a structured interview method, information is processed in a qualitative manner.